

รายงานผลการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหช้างป่า
พื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออก :
พื้นที่จังหวัดชลบุรี

คณะทำงานขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหช้างป่า
พื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออก : พื้นที่จังหวัดชลบุรี

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน

คำนำ

ข้างป่าในพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง และจังหวัดสระแก้ว มีอัตราการเพิ่มขึ้นจำนวนมาก โดยคาดว่าปัจจุบันมีข้างอยู่ประมาณ ๔๐๐-๔๕๐ ตัว ข้างป่าบางกลุ่มออกหากินนอกพื้นที่ป่า ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับข้าง เกิดการสูญเสียชีวิตทั้งคนและข้างป่า รวมถึงพืชผลทางการเกษตร และทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ จึงมีประกาศราชกิจจานุเบกษาแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอนุรักษ์ข้างป่า รอยต่อ ๕ จังหวัด ในภาคตะวันออก เพื่อเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาข้างป่า รวมทั้งการดำเนินงานขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากข้างป่า ภายใต้ชื่อ “หมู่บ้านคนรักข้าง”

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย มีภารกิจในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคง และมีเสถียรภาพ เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน จึงได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าคณะทำงานพัฒนาชุมชน ตามคำสั่งคณะกรรมการดำเนินการจัดการปัญหาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลงระหว่างคนและข้าง มีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนการเสริมสร้างองค์ความรู้การอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลงระหว่างคนและข้าง ภายใต้ชื่อ “หมู่บ้านคนรักข้าง” ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากข้างป่า รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก ๑๘ อำเภอ ๔๕ ตำบล ๒๓๕ หมู่บ้าน โดยใช้กลยุทธ์ คนรู้จักข้าง คนเข้าใจข้าง คนรักข้าง และคนอยู่ร่วมกับข้าง โดยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ให้ความรู้สร้างความตระหนักถึงปัญหา การร่วมกันแก้ไขปัญหา การเสริมสร้างอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และจัดตั้งกองทุนสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อเป้าหมาย “คนทำร้ายข้างลดลง ข้างรุกรานคนลดลง” และได้แต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานในระดับพื้นที่ จำนวน ๕ คณะ

คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานในระดับพื้นที่ : พื้นที่จังหวัดชลบุรี ได้ดำเนินการวางแผนและขับเคลื่อนการดำเนินงานตามหลักการและกระบวนการพัฒนาชุมชน ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ และได้รวบรวมข้อมูล องค์ความรู้ รูปแบบ และแนวทางในการพัฒนา เพื่อให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและผู้เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์ในการดำเนินการเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลงระหว่างคนและข้างป่าในระยะต่อไป

คณะทำงานขับเคลื่อน

กันยายน ๒๕๖๓

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	(๑)
สารบัญ	(๒)
สารบัญแผนภาพ	(๓)
สารบัญตาราง	(๓)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์	๓
๑.๓ ขอบเขตการดำเนินงาน	๔
๑.๔ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
บทที่ ๒ แนวคิด และแนวทางที่เกี่ยวข้อง	๕
๒.๑ แผนแม่บทสร้างความสมดุระหว่างคนและช้างป่า	๕
๒.๒ กลไกขับเคลื่อนการสร้างสมดุระหว่างคนและช้างป่า	๘
๒.๓ แนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านคนรักช้าง	๑๓
๒.๔ แนวคิดการพัฒนาชุมชน	๑๕
๒.๕ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๑๗
๒.๖ กรอบแนวคิดการดำเนินงาน	๒๐
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินงาน	๒๑
๓.๑ วิธีการดำเนินงาน	๒๑
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๒๒
๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๒๓
๓.๔ กระบวนการดำเนินงาน	๒๔
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๒๕
บทที่ ๔ ผลการดำเนินงาน	๒๗
๔.๑ การเรียนรู้วิถีชีวิต คน และช้าง	๒๗
๔.๒ การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ	๓๘
๔.๓ การติดตามและรายงานผล	๔๒
บทที่ ๕ สรุปผลการดำเนินงาน	๔๕
๕.๑ เรียนรู้วิถีชีวิต คน และช้าง	๔๕
๕.๒ การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ	๔๖
๕.๓ รูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุระหว่างคนและช้างป่า	๔๘
๕.๔ ข้อเสนอแนะ	๔๙
บรรณานุกรม	๕๑
ภาคผนวก ก สรุปข้อมูลชุมชน	๕๒
ภาคผนวก ข ภาพกิจกรรม	๗๒

สารบัญแผนภาพ

		หน้า
แผนภาพที่ ๑	แผนแม่บทสร้างความสมดุระหว่างคนและช้างป่า	๖
แผนภาพที่ ๒	กลไกขับเคลื่อนการสร้างสมดุระหว่างคนและช้างป่า	๑๒
แผนภาพที่ ๓	แนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านคนรักช้าง	๑๓
แผนภาพที่ ๔	กรอบแนวคิดการขับเคลื่อนการสร้างสมดุระหว่างคนและช้างป่า	๒๐
แผนภาพที่ ๕	วิธีการดำเนินงาน	๒๑
แผนภาพที่ ๖	โครงสร้างการเก็บรวบรวมข้อมูล	๒๔
แผนภาพที่ ๗	รูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุระหว่างคนและช้างป่า	๔๘

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ ๑	กลุ่มตัวอย่างการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่า อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี	๒๒
ตารางที่ ๒	พื้นที่ประสบปัญหาช้างป่าในจังหวัดชลบุรี	๒๘
ตารางที่ ๓	สรุปผลการสำรวจชุมชน คน และช้าง	๓๑

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัด ผืนป่าขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือครอบคลุมพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดชลบุรี และจังหวัดสระแก้ว มีพื้นที่ประมาณ ๑,๓๖๓,๓๒๓.๐๕ ไร่ หรือประมาณ ๒,๑๘๑.๓๒ ตารางกิโลเมตร ซึ่งประกอบด้วย เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว อุทยานแห่งชาติเขาสิบห้าชั้น อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ และอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา - เขาวงจากการสำรวจของไสวและคณะ (๒๕๕๑) พบว่า มีการสำรวจพบสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมทั้งสิ้น ๑๔๔ ชนิด นกสำรวจพบ ๔๐๙ ชนิด สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก สำรวจพบ ๔๓ ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน สำรวจพบ ๑๒๑ ชนิด และปลาน้ำจืด สำรวจพบ ๙๔ ชนิด ซึ่งชนิดพันธุ์สัตว์ป่าที่สำรวจพบคิดเป็นร้อยละ ๓๑.๕๔ ของสัตว์ป่าที่พบในประเทศไทย จึงนับได้ว่าป่ารอยต่อ ๕ จังหวัด เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพมากแห่งหนึ่ง อีกทั้งยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของช้างป่าอีกจำนวนไม่น้อย ซึ่งพิจารณาข้อมูลจากการสำรวจประชากรและโครงสร้างอายุของช้างป่า ในกลุ่มป่าตะวันออก “ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัด” คาดว่า มีประชากรช้างป่าจำนวนทั้งสิ้นราว ๓๖๔ ตัว และแบ่งออกเป็น ๑๐ ผุ้ใหญ่ ขนาดประชากรในผุ้มากกว่า ๒๐ ตัวขึ้นไป (ศุภกิจ คมสัน อนุสรณ์ และรักฝัน, ๒๕๕๘, ๖-๑๐) ข้อมูลจากการประเมินภาพถ่ายทางดาวเทียมของส่วนสารสนเทศด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (๒๕๕๘) พบว่า พื้นที่ถิ่นที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมของช้างป่าที่มีความเหมาะสมมากส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ซึ่งเป็นพื้นที่ค่อนข้างราบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไสวและคณะ (๒๕๔๙) ที่กล่าวถึงพฤติกรรมและลักษณะถิ่นที่อยู่อาศัยของช้างป่าที่มักจะหลีกเลี่ยงการอาศัยอยู่ในพื้นที่สูงชัน ซึ่งจะทำให้สิ้นเปลืองพลังงานในการดำรงชีวิตมากกว่าการอาศัยอยู่ในพื้นที่ราบ ประกอบกับปัจจัยแวดล้อมของพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนที่มีแหล่งน้ำ แหล่งโป่ง และมีสภาพพื้นที่ป่าที่เหมาะสมมากต่อการใช้ประโยชน์ของช้างป่าด้วย แต่ทว่าในปัจจุบันพื้นที่ป่าได้ถูกรุกทำลายทั้งบริเวณรอบชายป่าและการบุกรุกเข้าไปในพื้นที่ป่าเปลี่ยนแปลงพื้นที่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้ถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของช้างป่าจึงลดลงเรื่อย ๆ และเป็นการบีบบังคับให้ช้างป่าออกหากินนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และเข้ามาหากินในพื้นที่เกษตรกรรมที่อยู่ติดเขตพื้นที่ป่า รวมถึงการที่ชุมชนมีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการดึงดูดการเข้ามาใช้ประโยชน์ของช้างป่า และมีแนวโน้มที่ช้างจะอยู่ประจำนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ต่อไป จึงกลายเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างราษฎรในพื้นที่กับช้างป่าที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกที ซึ่งมีทั้งการที่ช้างป่าเข้ามาทำลายพืชผลการเกษตร หรือทำร้ายราษฎรในพื้นที่ การตอบโต้ของราษฎรที่ทำร้ายช้างป่า ทำให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตคนและช้างป่า และทรัพย์สินอื่น ๆ อีกมากมาย

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้างป่า ได้มีการน้อมนำพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๔๒ ความว่า “...ช้างป่าควรอยู่ในป่า เพียงแต่ต้องทำให้ป่านั้นมีอาหารช้างเพียงพอ การปฏิบัติคือ ให้ไปสร้างอาหารช้างในป่าเป็นแปลงเล็ก ๆ และกระจาย กรณีช้างป่าออกมาที่ชายป่า ต้องให้ความปลอดภัยกับช้างป่า...” มาเป็นแนวทางการแก้ปัญหา ด้วยการฟื้นฟู สร้างความสมบูรณ์ให้กับผืนป่า ใช้วิธีการปลูกป่าแบบไม่ต้องปลูก คือให้ผืนป่าฟื้นตัวตามธรรมชาติ ที่สำคัญคือต้องสร้างแหล่งน้ำแหล่ง

อาหารให้กับช้างป่า สัตว์ป่า ไม่ว่าจะเป็นการสร้างโป่งเทียม ปลูกพืชอาหารสัตว์ แหล่งน้ำของสัตว์ ถือเป็นจุดเริ่มต้นให้ทุกหน่วยงานน้อมนำพระราชดำริ ร่วมกันจัดการปัญหาระหว่างคนกับช้างป่าอย่างเป็นรูปธรรม

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และมูลนิธิสืบช้างสุพรรณชาติ ได้ทำข้อตกลงความร่วมมือเพื่อสนองพระราชปณิธานในการอนุรักษ์ช้าง สัตว์ป่าหายากและใกล้สูญพันธุ์ ภายใต้โครงการสืบช้างสุพรรณชาติ ในพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา โดยเริ่มปล่อยช้างคืนสู่ป่า มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นต้นมา

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงมีพระราชเสาวนีย์กับ พลเอกนพดล วรธรโนทัย ที่ปรึกษาโครงการพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๕๕ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ความว่า “...ช้างเป็นสัตว์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรัก ทรงห่วงใย โดยเฉพาะช้างทางกุยบุรี และแก่งกระจาน ทรงห่วงใยมาตลอด ทรงช่วยหาที่อยู่ ที่กินให้ช้าง จะได้ไม่รบกวนคน คนกับช้างจะได้มีปัญหากันน้อยที่สุด เช่น ที่กุยบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ช้างมีความสำคัญมาแต่ครั้งประวัติศาสตร์ เคยช่วยรักษาบ้านเมือง กู้บ้านกู้เมือง ดังนั้น ขอให้ช่วยกันดูแลมิให้ช้างถูกฆ่าอย่างทารุณเยี่ยงนี้ เพื่อจะได้ไม่ผิดพระราชประสงค์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งพระราชหฤทัย ที่จะให้มีการอนุรักษ์ช้าง ให้เป็นสัตว์คู่แผ่นดินสืบไป...” และเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ ทรงมีพระราชเสาวนีย์กับ ท่านผู้หญิงฉัตรแก้ว นันทาภิวัฒน์ ท่านผู้หญิงจรงจิตต์ ทีชะระ และพลเอก นพดล วรธรโนทัย ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ความว่า “...ขอให้ร่วมมือกับแม่ทัพภาคที่ ๑ และ ดร.ธวัชชัย สันติสุข ดำเนินการ เรื่อง การปลูกพืชอาหารช้าง การปลูกต้นไม้ให้เป็นป่ามีที่อยู่ ที่กินของช้างที่แก่งกระจาน เช่นเดียวกับที่กุยบุรี...”

สำหรับพื้นที่ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงทราบถึงความเสื่อมโทรมของป่ารอยต่อ ๕ จังหวัด (ภาคตะวันออก) จึงทรงมีพระราชเสาวนีย์ เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๓๖ ให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และรักษาสภาพแวดล้อมตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎร โดยเฉพาะชุมชนที่อพยพออกมาจากป่าและชุมชนที่อาศัยติดแนวเขตอนุรักษ์ ในการนี้ทรงรับโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าในพื้นที่ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัด (ภาคตะวันออก) ไว้เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา เมื่อครั้งทรงดำรงตำแหน่งอัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดระยอง ในช่วงที่พระองค์ทรงเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ “หน่วยบำบัดทุกข์ บำรุงสุข สร้างรอยยิ้ม คืนความสุขให้ประชาชน” จังหวัดระยอง ครั้งที่ ๑๑ เมื่อวันที่พุทธที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๐ ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำเป็น อำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง มีประชาชนขอเข้ามาปรึกษาปัญหา และขอความช่วยเหลือกรณีช้างป่าออกหากินนอกพื้นที่ป่า ทำลายพืชผลทางการเกษตร และทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่

สำนักอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย และการบังคับคดีจังหวัดระยอง จึงได้ติดตามข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาช้างป่าออกหากินนอกพื้นที่ และความเสียหายของประชาชนในพื้นที่อำเภอเขาชะเมา จากอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา – เขาวง ทำให้ทราบว่าช้างป่าที่ลงมาหากินนอกเขตโดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง จะเข้าไปหากินในเขตตำบลเขาน้อย ตำบลห้วยทับมอญ และตำบลน้ำเป็น จังหวัดระยอง ส่งผลให้พื้นที่เกษตรกรรมได้รับความเสียหาย บางครั้งทำร้ายประชาชนได้รับบาดเจ็บ ในกรณีที่ทรัพย์สินของประชาชนเสียหาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะใช้งบประมาณของแต่ละท้องถิ่นเยียวยาแก่ประชาชนที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบ แต่ถ้าหากเป็นความเสียหายต่อร่างกาย จะได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนผู้ประสบภัยจากช้างป่า

อำเภอเขาชะเมา นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจเพื่อติดตามเฝ้าระวังช้างป่าในระดับตำบล และระดับอำเภอ พร้อมจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ถึงเส้นทางที่อยู่อาศัย หรือพบช้างป่าออกมา ปรากฏ รวมทั้งให้ความรู้กับเกษตรกร มุ่งเน้นให้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการปลูกพืชที่ไม่เป็นอาหารของช้างป่า พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจในพฤติกรรมของช้างป่า และร่วมกันสำรวจประชากรช้างป่า และเส้นทางหากินของ ช้างป่า เพื่อวางแผนเชิงพื้นที่ สร้างแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร ให้กับช้างป่า

จากปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและ การบังคับคดีจังหวัดระยอง มีหนังสือเรียน ดร.รอยล จิตรดอน ที่ปรึกษาสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและ การเกษตร (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในขณะนั้น เรื่องขอรับคำปรึกษา แนวทางแก้ไขปัญหาช้างป่าในระดับพื้นที่อำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง เพื่อช่วยเหลือราษฎรที่ได้รับความเดือดร้อน เมื่อวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๐ และสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน) มีหนังสือ เรียนอัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดระยอง ขออนุญาต เข้ามาประเมินหาข้อสรุป เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยขอเสนอที่จะแก้ไขปัญหาร่องแหล่งน้ำ ของช้างป่าเป็นลำดับแรก จากนั้น สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน) มีหนังสือเรียนอธิบดี กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา และได้ข้อสรุปว่าปี พ.ศ. ๒๕๖๑ จะเริ่มดำเนินงานในพื้นที่นำร่องบริเวณรอยต่อระหว่างอุทยานแห่งชาติ เขาชะเมา – เขาวง จังหวัดระยอง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยการฟื้นฟู แหล่งอาหาร โป่งดิน แหล่งน้ำ พุ่มหญ้า ให้กับช้างป่า

ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้า เจ้าอยู่หัว ทรงรับโครงการอนุรักษ์ช้างป่ารอยต่อ ๕ จังหวัด ในภาคตะวันออก ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ และ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานชื่อโครงการอนุรักษ์ช้างป่ารอยต่อ ๕ จังหวัด ในภาค ตะวันออก ว่า "โครงการพัชรสุธาคชานุรักษ์" ซึ่งแปลว่า "น้ำทิพย์รักษาช้างให้แข็งแรงยืนยงดุจเพชร" ตามพระบรมราโชบายที่จะให้อนุรักษ์ป่าและช้าง และการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างอย่างมีสุข ต่อมาได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอนุรักษ์ช้างป่า รอยต่อ ๕ จังหวัดในภาคตะวันออก เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๒ (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๒) โดยมีพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดา พัชรสุธาพิมลลักษณ พระบรมราชินี ทรงเป็นองค์ ประธานที่ปรึกษา สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา เป็นองค์ประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นกรรมการ และกรรมการอื่น ๆ อีก รวมจำนวน ๓๕ คน

ดังนั้น การดำเนินงานครั้งนี้ เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูล องค์ความรู้ ผลการขับเคลื่อนการแก้ไข ปัญหาช้างป่า ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ รวมทั้งการสังเคราะห์รูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล ระหว่างคนและช้างป่า ในพื้นที่ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก : พื้นที่จังหวัดชลบุรี เพื่อจะนำมาพัฒนา รูปแบบการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาช้างป่าในพื้นที่ ให้เกิดการจัดการอย่างยั่งยืน สามารถอยู่ร่วมกัน อย่างผาสุก ปลอดภัย ระหว่างคนกับช้างป่า อย่างแท้จริง

๑.๒ วัตถุประสงค์

การขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก : พื้นที่จังหวัดชลบุรี คณะทำงานฯ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานไว้ ดังนี้

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาข้อมูล องค์ความรู้ การขับเคลื่อนงานการแก้ไขปัญหาลำปางพื้นที่ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี

๑.๒.๒ เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและลำปางพื้นที่ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้สนใจได้นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานต่อไป

๑.๓ ขอบเขตการดำเนินงาน

คณะทำงานขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาลำปางพื้นที่ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก : พื้นที่จังหวัดชลบุรี กำหนดขอบเขตการดำเนินงานไว้ ดังนี้

๑.๓.๑ **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การดำเนินงานในครั้งนี้ คณะทำงานฯ ได้กำหนดเนื้อหาไว้ 3 ประเด็น ประกอบด้วย ประเด็นที่ ๑ การศึกษาชุมชน สภาพทางภูมิศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ทิศคตติของคนที่มื่อต่อช้างป่า สถานการณ์ของช้างป่า พฤติกรรมของช้างป่า ผลกระทบจากช้างป่าและการเยียวยา การแก้ไขปัญหากลไกการสนับสนุน และข้อเสนอแนะ ประเด็นที่ ๒ การให้การศึกษาคูชมชน และการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ ประเด็นที่ ๓ การติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน

๑.๓.๒ **ขอบเขตด้านพื้นที่** การดำเนินงานในครั้งนี้ คณะทำงานฯ ได้คัดเลือกพื้นที่เป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในพื้นที่อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นหมู่บ้านเป้าหมายตามโครงการพัฒนาหมู่บ้านอนุรักษ์ช้างตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนการดำเนินงาน “หมู่บ้านคชาอนุรักษ์” จำนวน ๕ หมู่บ้าน ๒ ตำบล ได้แก่ ๑) บ้านเขาห้ายอด หมู่ที่ ๑ ตำบลพลวงทอง ๒) บ้านเขาชะอางค์ หมู่ที่ ๒ ตำบลพลวงทอง ๓) บ้านเขาใหญ่ หมู่ที่ ๔ ตำบลพลวงทอง ๔) บ้านอ่างผักหนาม หมู่ที่ ๖ ตำบลพลวงทอง ๕) บ้านคลองโค หมู่ที่ ๖ ตำบลเกษตรสุวรรณ

๑.๓.๓ **ขอบเขตด้านเวลา** การดำเนินงานในครั้งนี้ ได้กำหนดระยะเวลาการดำเนินงานเป็น ๒ ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ ๑ ระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓ เพื่อศึกษาคูชมชน เรียนรู้วิถีชีวิตคนและช้าง รวมถึงปัญหาอุปสรรค การแก้ไขปัญหากลไกการสนับสนุน และข้อเสนอแนะ ระยะที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๘ - ๑๑ กันยายน ๒๕๖๓ เพื่อให้การศึกษาคูชมชน และส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ รวมถึงการติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน

๑.๔ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๔.๑ มีข้อมูล องค์ความรู้ สภาพปัญหา และการแก้ไขปัญหาลำปาง พื้นที่ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก ในพื้นที่อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

๑.๔.๒ ข้อเสนอรูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและลำปางพื้นที่ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาลำปางในพื้นที่ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสามารถนำไปถ่ายทอดหรือขยายผลไปยังหมู่บ้าน/ชุมชนอื่นต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด และแนวทางที่เกี่ยวข้อง

การขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาลำปางพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออก : พื้นที่จังหวัดชลบุรี
ในครั้งนี้ คณะทำงานฯ ได้นำแนวคิด แนวทางที่เกี่ยวข้อง มาใช้ประกอบการดำเนินงาน ดังนี้

- ๒.๑ แผนแม่บทสร้างความสมดุลระหว่างคนและช้างป่า
- ๒.๒ กลไกขับเคลื่อนการสร้างสมดุลระหว่างคนและช้างป่า
- ๒.๓ แนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านอนุรักษ์ช้าง
- ๒.๔ แนวคิดการพัฒนาชุมชน
- ๒.๕ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดการดำเนินงาน

๒.๑ แผนแม่บทสร้างความสมดุลระหว่างคนและช้างป่า

แผนแม่บทสร้างความสมดุลระหว่างคนและช้างป่า เป็นแผนภายใต้โครงการพัชรสุธาคชานุรักษ์ เป็นแผนการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติเพื่อช้างป่า สัตว์ป่า และคุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อสืบสาน รักษา ต่อยอด แนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในการแก้ไข ปัญหาการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้างป่า รวมทั้งการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนา คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก

๒.๑.๑ เป้าหมาย แผนแม่บทสร้างความสมดุลระหว่างคนและช้างป่า ๓ ระยะ ดังนี้

ระยะสั้น

- ๑) เกิดแผนดำเนินงานภาพรวมด้านการอนุรักษ์ และพัฒนาของพื้นที่ร่วมกัน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน
- ๒) เกิดพื้นที่ตัวอย่างความสำเร็จจัดการปัญหา เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคน และช้าง
- ๓) เกิดเครือข่ายภาคประชาชนอนุรักษ์ช้าง และกลุ่มอาสาสมัครทำงานร่วมกัน

ระยะกลาง

- ๑) เกิดระบบจัดการปัญหาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้าง ที่สามารถขยาย ผลความสำเร็จอย่างต่อเนื่องได้

ระยะยาว

- ๑) เกิดระบบติดตาม ประเมิน จัดการปัญหาเพื่อการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้าง
- ๒) เกิดแนวทางพัฒนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้าง อย่างยั่งยืน

๒.๑.๒ แนวทางพัฒนา ตามแผนแม่บทสร้างความสมดุลระหว่างคนและช้างป่า ๓ แนวทาง ดังนี้

๑) แนวทางพัฒนาพื้นที่ป่าอนุรักษ์สำหรับเป็นที่อาศัยของช้างป่า

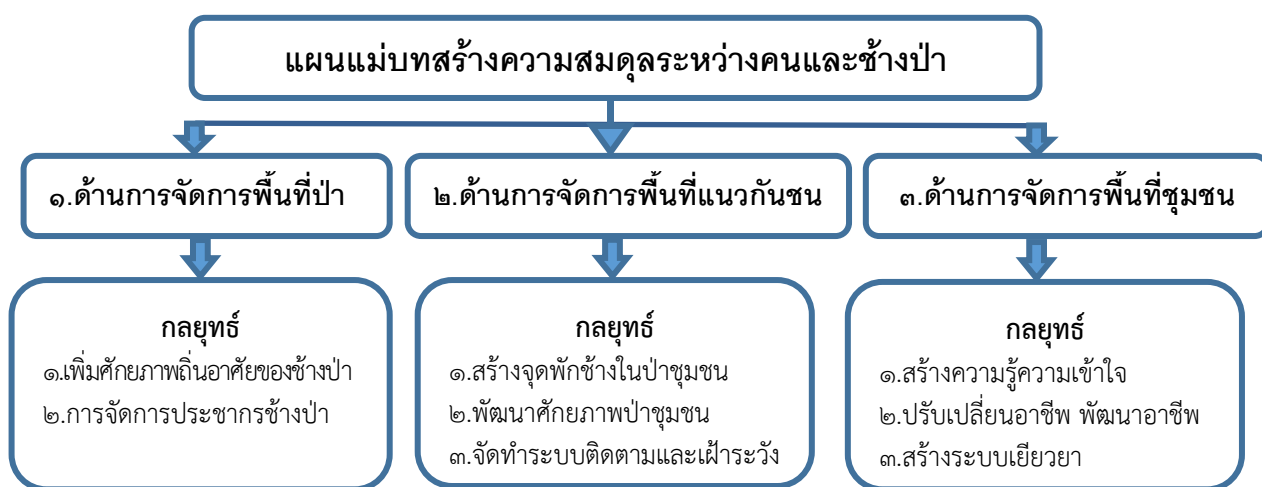
แนวทางพัฒนาพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่เป็นแหล่งอาศัยของช้างป่า และสัตว์ป่า ซึ่งปัจจุบันพบว่า ช้างป่าหากินนอกพื้นที่ ควรเร่งดำเนินงานฟื้นฟูป่า พัฒนาแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร ทั้งพืชอาหารช้าง พืชอาหารช้างและโป่งดิน ให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อดึงช้างป่ากลับสู่ผืนป่าใหญ่ สำหรับวิธีการฟื้นฟูป่า อาจใช้วิธี “ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก” และอาจเสริมด้วยพืชที่ช่วยลดการเจริญพันธุ์ของช้าง รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐและภาคประชาชน

๒) แนวทางพัฒนาพื้นที่แนวกันชน

สำหรับพื้นที่แนวกันชน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ปัจจุบันช้างป่าใช้เป็นที่อยู่อาศัย มีทั้งที่อยู่ประจำ และออกมาหากินเป็นครั้งคราวในช่วงฤดูแล้ง ควรเร่งดำเนินงานพัฒนาแหล่งน้ำ แหล่งอาหารสำหรับช้างป่า ตามเส้นทางการเคลื่อนตัวของช้าง สร้างจุดพักช้างในป่าชุมชนเพื่อดึงดูดให้ช้างกลับคืนสู่ป่าใหญ่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน แต่ไม่ควรให้สมบูรณ์จนเกินไป เพราะจะทำให้ช้างอาศัยอยู่ถาวร รวมทั้งส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในป่าชุมชน พัฒนาระบบติดตามและเฝ้าระวังช้างป่า ติดตั้งกล้องเพื่อเฝ้าดูการเคลื่อนที่ของช้าง โดยพิจารณาตำแหน่งที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดเหมาะสมเป็นอันดับแรก พัฒนาเครือข่ายเฝ้าระวัง

๓) แนวทางพัฒนาพื้นที่ชุมชน

สำหรับพื้นที่ชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า จะดำเนินงานพัฒนานำร่องในพื้นที่หมู่บ้านคนอนุรักษ์ ๕ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง และจังหวัดสระแก้ว รวมทั้งพื้นที่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ เริ่มต้นจากการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจให้แก่ชุมชนเรื่องพฤติกรรมของช้างป่าและการปฏิบัติต่อช้าง ทั้งท้องที่ ท้องถิ่นและประชาชน ในการอยู่ร่วมกันกับช้างป่า รวมทั้งสร้างเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์ช้างป่า พัฒนาแหล่งน้ำชุมชนแยกจากแหล่งน้ำช้างป่า ส่งเสริมให้เกิดป่าชุมชนร่วมกับภาครัฐ สร้างกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่มีพื้นที่ทำกิน ให้มีกฎ กติกา ในการดูแลบำรุงรักษาป่าร่วมกัน ปรับเปลี่ยนวิถีการเกษตรส่งเสริมการปลูกไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง และพืชอาหารที่ช้างไม่ชอบ สร้างกลุ่มอาสาสมัครเฝ้าระวัง ป้องกัน และแจ้งเตือนภัยจากช้างป่า จัดระบบกองทุนคนอนุรักษ์ เป็นระบบกองทุนเพื่อบริหารจัดการแก้ปัญหาผลกระทบจากช้างแบบพึ่งตนเอง และเยียวยาผู้ประสบภัยจากช้างป่า

แผนภาพที่ ๑ แผนแม่บทสร้างความสมดุลระหว่างคนและช้างป่า

๒.๑.๓ แผนปฏิบัติการ สร้างความสมดุลระหว่างคนและช้างป่า ๓ ปี แบ่งแผนการจัดการออกเป็น ๓ ด้านตามพื้นที่ รวม ๙ กลยุทธ์ ดังนี้

ด้านที่ ๑ การจัดการพื้นที่ป่ารู้งสำหรับเป็นที่อาศัยของช้างป่า ประกอบด้วย ๒ กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ ๑.๑ เพิ่มศักยภาพถิ่นอาศัยของช้างป่า

กลยุทธ์ที่ ๑.๒ การจัดการประชากรช้างป่า

ด้านที่ ๒ การจัดการพื้นที่แนวกันชน ประกอบด้วย ๓ กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ ๒.๑ สร้างจุดพักช้างในป่าชุมชนเพื่อดึงช้างกลับสู่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

กลยุทธ์ที่ ๒.๒ ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพป่าชุมชน

กลยุทธ์ที่ ๒.๓ จัดทำระบบติดตามและเฝ้าระวังช้างป่า

ด้านที่ ๓ การจัดการพื้นที่ชุมชน ดังนี้

กลยุทธ์ที่ ๓.๑ สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชน

กลยุทธ์ที่ ๓.๒ ปรับเปลี่ยนอาชีพ พัฒนาอาชีพ

กลยุทธ์ที่ ๓.๓ สร้างระบบการเฝ้าระวัง ป้องกัน และเตือนภัยให้กับชุมชน

กลยุทธ์ที่ ๓.๔ สร้างระบบการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ

ทั้งนี้ กรมการพัฒนาชุมชนรับผิดชอบด้านที่ ๓ การจัดการพื้นที่ชุมชน ประกอบด้วย พื้นที่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ และพื้นที่นำร่องในพื้นที่หมู่บ้านคชานุรักษ์ ๕ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง และสระแก้ว ดังนี้

ด้านที่ ๓ การจัดการพื้นที่ชุมชน

กลยุทธ์ที่ ๓.๑ สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชน

• เป้าหมายและผลสัมฤทธิ์

๑. หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า จำนวน ๒๓๓ หมู่บ้านใน ๕ จังหวัด ได้รับความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมของช้างและพฤติกรรมที่คนควรปฏิบัติต่อช้าง และเกิดทัศนคติที่ดีต่อช้าง

๒. ประชาชนทั่วไปได้รับความรู้ความเข้าใจหลักการปฏิบัติต่อช้าง ทำให้อุบัติเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากช้างป่าลดลง

๓. มีบทเรียนความสำเร็จจากหมู่บ้านคชานุรักษ์ ๕ หมู่บ้าน เพื่อนำมาใช้เป็นตัวอย่างในการขยายผล

• ตัวชี้วัด

๑. ร้อยละของชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมของช้างและพฤติกรรมที่คนควรปฏิบัติต่อช้าง (ร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป)

๒. จำนวนอุบัติเหตุและผลกระทบจากช้างป่าในชุมชนลดลง

๓. จำนวนบทเรียนความสำเร็จจากหมู่บ้านคชานุรักษ์ ปีละ ๕ เรื่อง

กลยุทธ์ที่ ๓.๒ ปรับเปลี่ยนอาชีพ พัฒนาอาชีพ

• เป้าหมายและผลสัมฤทธิ์

๑. หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า จำนวน ๒๓๓ หมู่บ้านใน ๕ จังหวัด มีความมั่นคงทางการประกอบอาชีพ

๒. ประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมายสามารถลดรายจ่าย และมีรายได้เพิ่มขึ้น

•ตัวชี้วัด

๑. จำนวนกลุ่มอาชีพที่เพิ่มขึ้น
๒. ประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมายมีรายได้เพิ่มขึ้น

กลยุทธ์ที่ ๓.๓ สร้างระบบการเฝ้าระวัง ป้องกัน และเตือนภัยให้กับชุมชน

•เป้าหมายและผลสัมฤทธิ์

๑. หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า จำนวน ๒๓๓ หมู่บ้านใน ๕ จังหวัด ได้รับผลกระทบจากช้างป่าลดลง
๒. เกิดระบบเครือข่ายการเฝ้าระวังและเตือนภัยชุมชน

•ตัวชี้วัด

๑. จำนวนหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่าลดลง
๒. มีเครือข่ายการเฝ้าระวัง และเตือนภัยชุมชน

กลยุทธ์ที่ ๓.๔ สร้างระบบการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ

•เป้าหมายและผลสัมฤทธิ์

ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่าใน ๕ จังหวัด ได้รับการชดเชยเยียวยาอย่างเหมาะสม

•ตัวชี้วัด

ร้อยละของสมาชิกกองทุนที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่าได้รับการเยียวยา

๒.๒ กลไกขับเคลื่อนการสร้างความสมดุลระหว่างคนและช้างป่า

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมรับโครงการอนุรักษ์ช้างป่ารายต่อ ๕ จังหวัดในภาคตะวันออก ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ และทรงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอนุรักษ์ช้างป่ารายต่อ ๕ จังหวัดในภาคตะวันออก ประกาศเมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๒ (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๒) โดยมีพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดาพัชรสุธาพิมลลักษณ พระบรมราชินี ทรงเป็นองค์ประธานที่ปรึกษา สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา เป็นองค์ประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นกรรมการ และกรรมการอื่น ๆ อีก รวมจำนวน ๓๕ คน

๑) คณะกรรมการดำเนินงานการจัดการปัญหาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้าง

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีคำสั่งที่ ๓๖๘/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๑ เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานการจัดการปัญหาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้าง โดยมีนายรอยล จิตรดอน เป็นที่ปรึกษา ปลัดกระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นประธาน กรรมการ อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน เป็นกรรมการ อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เป็นกรรมการและเลขานุการ และกรรมการอื่น ๆ อีก รวมจำนวน ๒๖ คน

๒) คณะทำงานพัฒนาชุมชน

คณะกรรมการดำเนินงานการจัดการปัญหาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้าง มีคำสั่งที่ ๔/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๒ เรื่องแต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาชุมชน โดยพระอาจารย์สาย

(พระครูประโชตธรรมวิมล) เจ้าอาวาสวัดธรรมศาลาธรรมาราม (วังหิน) เป็นที่ปรึกษา อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน เป็นหัวหน้าคณะทำงาน พัฒนาการจังหวัดระยอง เป็นคณะทำงานและเลขานุการ และคณะทำงานอื่น ๆ อีก รวมจำนวน ๑๙ คน มีอำนาจหน้าที่

- (๑) พัฒนาการเกษตร ส่งเสริมวนเกษตรในเป็นแนวรัฐธรรมนูญชาติ
- (๒) สร้างความเข้าใจในพฤติกรรมของช้าง และปฏิบัติต่อช้างเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสมดุล ลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนและช้าง โดยการสร้างเครือข่ายชุมชนอนุรักษ์ช้าง
- (๓) พัฒนาคมนาคมมีระบบและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การประกอบอาชีพ การออม และการบริหารจัดการการเงินของชุมชน เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนและชุมชน
- (๔) กำหนดให้มีระบบเตือนภัยชุมชน
- (๕) ปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมายและรายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการฯ ทราบอย่างต่อเนื่อง

๓) คณะกรรมการพัฒนาชุมชนขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก

กรมการพัฒนาชุมชน มีคำสั่งที่ ๑๐๔๕/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาชุมชนขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัด ภาคตะวันออก โดยมีอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน เป็นประธานกรรมการ และกรรมการอื่น ๆ อีก รวม จำนวน ๑๙ คน มีหน้าที่

- (๑) กำหนดแนวทาง มาตรการ ประสานงาน และบูรณาการการดำเนินงานและงบประมาณในความรับผิดชอบ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้านตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ไขปัญหาช้างป่า
- (๒) กำหนดแผนงานการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้านตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ไขปัญหาช้างป่าอย่างเป็นรูปธรรม
- (๓) กำกับ เร่งรัด ตรวจสอบ ติดตามผลการปฏิบัติงานการขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้านตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ไขปัญหาช้างป่า
- (๔) ประสานหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ไขปัญหาช้างป่า
- (๕) ประชุมติดตามผลการขับเคลื่อนงานและรายงานให้อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชนทราบ ทุกเดือน
- (๖) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชนมอบหมาย

๔) คณะทำงานสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงาน

คณะกรรมการพัฒนาชุมชนขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก มีคำสั่งที่ ๓๔๔/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓ เรื่องแต่งตั้งคณะทำงานสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ประกอบด้วย

๔.๑) คณะทำงานสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยมีรองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน (นายโชคชัย แก้วป่อง) เป็นหัวหน้าคณะทำงาน ผู้อำนวยการสถาบันการพัฒนาชุมชน เป็นรองหัวหน้าคณะทำงาน ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมการบริหารจัดการชุมชน เป็นคณะทำงานและเลขานุการ และคณะทำงานอื่น ๆ อีก รวมจำนวน ๑๒ คน มีหน้าที่

- (๑) กำกับดูแล ส่งเสริม สนับสนุน และติดตามความก้าวหน้าการขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อการแก้ไขปัญหาช้างป่าที่เป็นรูปธรรม

(๒) กำหนดแผนงานการส่งเสริม สนับสนุน และติดตามความก้าวหน้าการขับเคลื่อนการดำเนินงานในพื้นที่หมู่บ้าน

(๓) รวบรวมข้อมูล สังเคราะห์ และสรุปผลการดำเนินงาน เพื่อยางานคณะกรรมการพัฒนาชุมชนขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก และคณะกรรมการโครงการพัชรสุธาธารนุรักษ์

(๔) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการพัฒนาชุมชนขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัด ภาคตะวันออก มอบหมาย

๔.๒) คณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานในระดับพื้นที่ ประกอบด้วย ๕ คณะ โดยคณะทำงาน รับผิดชอบพื้นที่จังหวัดชลบุรี มีรองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน (นายวิไลวรรณ ไกรโสดา) เป็นที่ปรึกษาคณะทำงาน ผู้อำนวยการสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน เป็นหัวหน้าคณะทำงาน ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมการบริหารจัดการชุมชน สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน เป็นคณะทำงาน และเลขานุการ มีหน้าที่ ดังนี้

(๑) กำกับดูแล ส่งเสริม สนับสนุน และติดตามความก้าวหน้าการขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อการแก้ไขปัญหาช้างป่าที่เป็นรูปธรรม

(๒) กำหนดแผนงานการส่งเสริม สนับสนุน และติดตามความก้าวหน้าการขับเคลื่อนการดำเนินงานในพื้นที่หมู่บ้าน

(๓) สนับสนุนการจัดทำแผน การเชื่อมโยงและประสานแผนสู่แผนพัฒนาจังหวัด รวมถึงการประสานแผนกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่

(๔) รายงานความก้าวหน้าการขับเคลื่อนการดำเนินงานการแก้ไขปัญหาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างป่าให้คณะกรรมการพัฒนาชุมชนขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก ทราบอย่างต่อเนื่อง

(๕) ประสานหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ไขปัญหาช้างป่า

(๖) หัวหน้าคณะทำงานรับผิดชอบพื้นที่แต่ละจังหวัด พิจารณามอบหมายเจ้าหน้าที่และผู้อำนวยการกลุ่มงานฯ ให้ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ได้ตามที่เห็นสมควร

(๗) ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการพัฒนาชุมชนขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก มอบหมาย

๕) คณะทำงานขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก พื้นที่จังหวัดชลบุรี

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน มีคำสั่งที่ ๗/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓ เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก พื้นที่จังหวัดชลบุรี โดยมีนางวรรณมา ลิมพานิชย์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนเชี่ยวชาญ เป็นหัวหน้าคณะทำงาน นายรังสรรค์ หังสนาวิน ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมการบริหารจัดการชุมชน เป็นรองหัวหน้าคณะทำงาน มีคณะทำงาน จำนวน ๓ คน โดยมี พ.ต.อ.วุฒธิชัย มีโชค นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ เป็นคณะทำงานและเลขานุการ นางสาวชลธิชา เหมวรชาติ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ เป็นคณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ มีหน้าที่รับผิดชอบกำกับดูแล สนับสนุน ติดตามความก้าวหน้าการขับเคลื่อนการดำเนินงานในพื้นที่หมู่บ้าน เพื่อการแก้ไขปัญหาช้างป่าอย่างเป็นรูปธรรม สนับสนุน

การจัดทำแผน การเชื่อมโยงและประสานแผนสู่แผนพัฒนาจังหวัด รายงานความก้าวหน้าการขับเคลื่อน การดำเนินงานการแก้ไขปัญหาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้าง ให้คณะกรรมการพัฒนาชุมชนฯ ทราบอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนประสานหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ไขปัญหาช้างป่า

๖) คณะกรรมการชุมชน ๕ จังหวัด โครงการพัชรสุธาคชานุรักษ์

หน่วยราชการในพระองค์ ๙๐๔ มีคำสั่งที่ ๗๙/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๒ แต่งตั้ง คณะกรรมการชุมชน ๕ จังหวัด โครงการพัชรสุธาคชานุรักษ์ โดยแต่งตั้งราษฎร หมู่ ๔ บ้านเขาใหญ่ ตำบลพลวงทอง อำเภอป่าตอง จังหวัดชลบุรี จำนวน ๕ คน ได้แก่

- (๑) นายตระกูล สว่างอารมณ์
- (๒) นายเอกชัย สิริจันทร์
- (๓) นางสาวจุฑาทิพ จิตรหาญ
- (๔) นางพัชรา พิทักษ์วิน
- (๕) นางสาวสรินภัสร์ เกษตรมงคลชัย

มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- (๑) กำหนดแผนการดำเนินงานหมู่บ้านคชานุรักษ์
- (๒) กำหนดระเบียบ กฎ กติกา ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน
- (๓) ส่งเสริม และประสานงานการมีส่วนร่วม ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ท้องถิ่น ท้องที่ และประชาชน
- (๔) ดำเนินการอื่น ๆ ร่วมกับคณะกรรมการโครงการพัชรสุธาคชานุรักษ์ ตามนโยบายของ คณะกรรมการโครงการ

นายตระกูล สว่างอารมณ์

นายเอกชัย สิริจันทร์

น.ส.จุฑาทิพ จิตรหาญ

นางพัชรา พิทักษ์วิน

น.ส.สรินภัสร์ เกษตรมงคลชัย

คณะกรรมการโครงการอนุรักษ์ช้างป่ารอยต่อ ๕ จังหวัด ในภาคตะวันออก
(ประกาศเมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๒)

คณะกรรมการดำเนินงานการจัดการปัญหาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุระหว่างคนและช้าง
(คำสั่งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ ๓๖๘/๒๕๖๑ ลงวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๑)

คณะทำงานพัฒนาชุมชน
(คำสั่งคณะกรรมการดำเนินงานการจัดการปัญหาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุระหว่างคนและช้าง
ที่ ๔/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๒)

คณะกรรมการพัฒนาชุมชนขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัด ภาคตะวันออก
(คำสั่งกรมการพัฒนาชุมชน ที่ ๑๐๔๕/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๒)

คณะทำงานสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงาน
คำสั่งคณะกรรมการพัฒนาชุมชนขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัด
ภาคตะวันออก ที่ ๓๔๔/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓)

**คณะทำงานขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัด ภาคตะวันออก
พื้นที่จังหวัดชลบุรี**
(คำสั่งสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ที่ ๗ /๒๕๖๓ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓)

คณะกรรมการชุมชน ๕ จังหวัด โครงการพัชรสุราคชานุรักษ์
(คำสั่งหน่วยราชการในพระองค์ ๙๐๔ มีคำสั่งที่ ๗๙/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๒)

แผนภาพที่ ๒ กลไกขับเคลื่อนการสร้างสมดุระหว่างคนและช้างป่า

๒.๓ แนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านคนรักช้าง

กรมการพัฒนาชุมชนในฐานะหัวหน้าคณะทำงานพัฒนาชุมชน ตามคำสั่งคณะกรรมการดำเนินงาน การจัดการปัญหาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุระหว่างคนและช้าง มีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนการเสริมสร้าง องค์ความรู้การอยู่ร่วมกันอย่างสมดุระหว่างคนและช้าง ภายใต้ชื่อหมู่บ้านคนรักช้าง โดยใช้แนวคิด “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มีกลยุทธ์ในการดำเนินงาน 4 กลยุทธ์ ได้แก่ คนรู้จักช้าง คนเข้าใจช้าง คนรักช้าง และคนอยู่ร่วมกับช้าง เพื่อเป้าหมายคนทำร้ายช้างลดลง และช้างรุกรานคนลดและเพื่อการขับเคลื่อน กิจกรรมสนับสนุน “หมู่บ้านคนรักช้าง” โดยใช้พื้นที่ระดับหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่าใน ๕ จังหวัด ภาคตะวันออก จำนวน ๒๓๕ หมู่บ้าน (๑๘ อำเภอ ๔๕ ตำบล) เป็นพื้นที่ดำเนินงาน โดยมีแนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านคนรักช้าง ดังนี้

แผนภาพที่ ๓ แนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านคนรักช้าง

๑) **คนรู้จักช้าง** โดยการตั้งคณะกรรมการ “หมู่บ้านคนรักช้าง” วิเคราะห์สถานการณ์สาเหตุของการที่ช้างป่าบุกรุกแต่ละหมู่บ้าน ปรับทัศนคติที่ดีของคนที่มีต่อช้างป่า ฝึกอบรมสิ่งที่คนควรทำและไม่ควรทำ เพื่ออยู่ร่วมกับช้าง วางแผนการเฝ้าระวังและการป้องกันภัยจากช้างป่า มีความรู้ในการเยียวยาผู้ประสบภัยจากช้างป่า กำหนดกติกาการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุระหว่างคนและช้าง/ฝึกอบรมประชาชน ให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของช้าง นิสัย พฤติกรรม สิ่งที่ชอบและไม่ชอบ

๒) **คนเข้าใจช้าง** เรียนรู้พฤติกรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันกับช้าง วิธีเอาตัวรอดจากการเผชิญหน้ากับช้างป่า สร้างความรู้ในการปลูกพืชอาหารช้างและ พืชที่ช้างไม่ชอบ ส่งเสริมความรู้เรื่องสัตว์และพืชที่เป็นแนวป้องกัน ช้างได้ เรียนรู้ช่วงเวลาต่าง ๆ ที่ช้างจะออกมาหากิน

๓) **คนรักช้าง** จัดทำสถานที่สำหรับช้าง เช่น โปงเทียม ท่งหล้าอาหารช้าง แหล่งน้ำ เป็นต้น จัดกิจกรรมจิตอาสาคนรักช้างในการดำเนินงานในพื้นที่ พัฒนากลุ่มอาชีพของ ประชาชนโดยใช้ทรัพยากรในพื้นที่ พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพเพื่อชดเชยรายได้จากภัยช้างป่า สร้างแบรนด์ โดยใช้ความเชื่อมโยงกับช้าง (ผลิตภัณฑ์จากแบรนด์คนรักช้าง) ส่งเสริมการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แบรนด์ คนรักช้างจากชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากช้าง จัดสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์คนรักช้าง ส่งเสริมการเพาะพันธุ์กล้าไม้ที่ช้างชอบ เพื่อใช้เลี้ยงช้างโดยทำการการค้า

๔) **คนอยู่ร่วมกับช้าง** บูรณาการหน่วยงานจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านคนรักช้าง และแก้ไขปัญหาแบบองค์รวม จัดทำหมู่บ้านท่องเที่ยว กำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวตามบริบทของแต่ละพื้นที่ (หอดูช้าง) พัฒนาทักษะบุคลากรด้านการท่องเที่ยว สร้างเครือข่ายการเชื่อมโยงการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างในด้านต่าง ๆ เช่น เครือข่ายด้านอาชีพ ด้านการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านการเฝ้าระวังและป้องกัน เป็นต้น สร้างระบบป้องกันและระวังภัยจากช้างป่า (ใช้ระบบไลน์เตือนภัย) มีระบบเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยช้างป่าที่ยุติธรรมและเป็นธรรม (กรณีราคาพืชผลทางการเกษตร) มีกองทุนระหว่างรัฐกับประชาชนร่วมกัน (เครือข่าย องค์กร มูลนิธิ อปท. ฯลฯ) เป็นกองทุนโดยที่มาจากเงินประกอบด้วย ๑.กองทุนชุมชน (กองทุนแม่ของแผ่นดิน กลุ่มออมทรัพย์ฯ) ๒.กองทุนประกันภัยชุมชน (เงินบริจาคจากบริษัทเอกชนขนาดใหญ่ (CSR)) ส่งเสริมการปลูกพืชที่ช้างไม่ชอบกิน คนได้ประโยชน์จาก การผลิตเพื่อการค้า เช่น ฝาง ชะมวง เทพทาโร ชะอม เท้ายายม่อม อบเชย มะดันแดง ปลาไหลเผือก เป็นต้น มีระบบการประกาศภัยพิบัติฉุกเฉิน ตามเงื่อนไขข้อกฎหมาย และเป็นธรรม

ทั้งนี้ กรมการพัฒนาชุมชนได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างป่า ภายใต้ภารกิจของกรมฯ ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓ จำนวน ๕ โครงการ ดังนี้

๑) **โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเสริมสร้างองค์ความรู้หมู่บ้านคนรักช้าง** ให้กับบุคลากรกรมการพัฒนาชุมชน และผู้นำหมู่บ้าน ในพื้นที่ ๕ จังหวัด (จังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง และจังหวัดสระแก้ว) กลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๔๒๐ คน งบประมาณ จำนวน ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านห้าแสนบาทถ้วน) ดำเนินการเมื่อวันที่ ๑๗ - ๑๘ กันยายน ๒๕๖๒ ณ โรงแรมโกลเด้น ซิตี้ ระยอง จังหวัดระยอง

๒) **โครงการพัฒนาหมู่บ้านคนรักช้างตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนการดำเนินงาน “หมู่บ้านคนรักช้าง”** งบประมาณ จำนวน ๔,๖๐๐,๐๐๐ บาท พื้นที่เป้าหมาย จำนวน ๒๓ หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่บ้านคนรักช้าง จำนวน ๕ หมู่บ้าน และหมู่บ้านขยายผล จำนวน ๑๘ หมู่บ้าน ประกอบด้วย ๒ กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ ๑ พัฒนาศักยภาพผู้นำหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชนในการขับเคลื่อนหมู่บ้านคนรักช้าง จำนวน ๕๔ คน ได้แก่ นักวิชาการพัฒนาชุมชนจังหวัด พัฒนาการอำเภอหรือผู้แทน ผู้แทนหมู่บ้านคนรักช้างและหมู่บ้านขยายผล และเจ้าหน้าที่ส่วนกลาง งบประมาณ ๑๙๗,๘๐๐ บาท ดำเนินการระหว่างวันที่ ๑๔ - ๑๕ มกราคม ๒๕๖๓ ณ โรงแรมเซ็นทรา บาย เซ็นทารา กิจกรรมที่ ๒ การพัฒนาและสาธิตอาชีพตามแผนพัฒนาวิสัยทัศน์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้าง จำนวน ๒๓ หมู่บ้าน ๆ ละ ๓๐ คน งบประมาณ ๔,๔๐๒,๒๐๐ บาท

๓) **โครงการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายคนรักช้างชลบุรี ด้านการแปรรูปสมุนไพร อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี** งบประมาณ จำนวน ๖๑๑,๐๐๐ บาท แยกเป็น ค่าครุภัณฑ์ จำนวน ๒๙๗,๙๒๐ บาท ค่าวัสดุและอุปกรณ์ จำนวน ๒๑๕,๖๔๒ บาท ดำเนินการวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๓ และค่าใช้จ่ายในการอบรมสาธิตการแปรรูป จำนวน ๙๗,๔๓๘ บาท จังหวัดดำเนินการเมื่อวันที่ ๒๗ - ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓

๔) โครงการขยายผลการพัฒนาหมู่บ้านคนรักช้างตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนการดำเนินงาน “หมู่บ้านคนรักช้าง” งบประมาณ จำนวน ๒๓,๘๕๖,๔๐๐ บาท ประกอบด้วย ๓ กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ ๑ สร้างองค์ความรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์อาชีพทางเลือก กิจกรรมย่อยที่ ๑ สร้างองค์ความรู้ โดยจัดทำคู่มือฉบับการ์ตูน จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม งบประมาณ ๒๘๘,๒๐๐ บาท กิจกรรมย่อยที่ ๒ พัฒนาผลิตภัณฑ์อาชีพทางเลือก งบประมาณ ๓๙๕,๘๐๐ บาท ประกอบด้วย กลุ่มอาชีพเลี้ยงผึ้งบ้านคลองมะหาด จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน ๑๕ คน และกลุ่มแปรรูปสมุนไพรบ้านเขาใหญ่ จังหวัดชลบุรี จำนวน ๑๕ คน กิจกรรมที่ ๒ การพัฒนาและสาธิตอาชีพตามแผนพัฒนาวิถีชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้าง ประกอบด้วย ประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมาย จำนวน ๒๑๒ หมู่บ้าน ๆ ละ ๓๐ คน งบประมาณ ๒๓,๑๐๘,๐๐๐ บาท กิจกรรมที่ ๓ ติดตามผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาช้างป่าตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพื้นที่ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก โดยเจ้าหน้าที่ส่วนกลาง งบประมาณ ๖๔,๔๐๐ บาท

๕) สนับสนุนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงผึ้ง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน ๒ โครงการ งบประมาณ จำนวน ๙๗๖,๑๐๐ บาท ได้แก่ โครงการที่ ๑ ฝึกอบรมอาชีพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงผึ้ง (ศึกษาดูงาน) บ้านคลองมะหาด หมู่ที่ ๑๔ ตำบลท่าตะเกียบ อำเภотаตะเกียบ งบประมาณ ๔๘๓,๐๐๐ บาท โครงการที่ ๒ ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงผึ้ง บ้านคลองมะหาด หมู่ที่ ๑๔ ตำบลท่าตะเกียบ อำเภотаตะเกียบ งบประมาณ ๔๙๓,๑๐๐ บาท สมาชิก ๒๑ คน

๒.๔ แนวคิดการพัฒนาชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ที่ใช้ในการดำเนินงานขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่ป่า รอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออก : พื้นที่จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย ปรัชญา แนวคิดพื้นฐาน หลักการ และกระบวนการทำงานพัฒนาชุมชน ดังนี้

๒.๔.๑ ปรัชญาพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (๒๕๓๘) ได้กล่าวสรุป ปรัชญางานพัฒนาชุมชน มีความเชื่อว่า

- ๑) มนุษย์ทุกคนมีเกียรติและศักดิ์ศรีในความเป็นคน
- ๒) มนุษย์ทุกคนมีความสามารถ หรือมีศักยภาพ
- ๓) ความสามารถของมนุษย์สามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส

๒.๔.๒ แนวความคิดพื้นฐานในการพัฒนาชุมชน

การศึกษาแนวความคิดพื้นฐานของงานพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้พัฒนากรสามารถ ทำงานกับประชาชนได้อย่างถูกต้อง และทำให้งานมีประสิทธิภาพ แนวคิดพื้นฐาน ในการพัฒนาชุมชน ในระดับการปฏิบัติ มีดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) เป็นหัวใจของงานพัฒนาชุมชน โดยยึดหลักของการมีส่วนร่วมที่ว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจวางแผนงาน การปฏิบัติการและ ร่วมบำรุงรักษา

๒) การช่วยเหลือตนเอง (Aided Self - Help) เป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยึดเป็นหลักที่สำคัญ ประการหนึ่ง คือ ต้องพัฒนาให้ประชาชนพึ่งตนเองได้มากขึ้น โดยมีรัฐคอยให้การช่วยเหลือ สนับสนุน ในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน ตามโอกาสและหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม

๓) ความคิดริเริ่มของประชาชน (Initiative) ในการทำงานกับประชาชนต้องยึดหลักการที่ว่า ความคิดริเริ่มต้องมาจากประชาชน ซึ่งต้องใช้วิธีแห่งประชาธิปไตย และหาโอกาสกระตุ้นให้การศึกษา ให้ประชาชนเกิดความคิด และแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันเป็น ประโยชน์ต่อหมู่บ้าน ตำบล

๔) ความต้องการของชุมชน (Felt - Needs) การพัฒนาชุมชนต้องให้ประชาชนและองค์กรประชาชนคิดและตัดสินใจบนพื้นฐานความต้องการของชุมชนเอง เพื่อให้เกิดความคิดที่ว่างานเป็นของประชาชน และจะช่วยกันดูแลรักษาต่อไป

๕) การศึกษาภาคชีวิต (Life - Long Education) งานพัฒนาชุมชนถือเป็นกระบวนการให้การศึกษาภาคชีวิตแก่ประชาชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคน การให้การศึกษา ต้องให้การศึกษาอย่างต่อเนื่องกันไป ครอบคลุมเท่าที่บุคคลยังดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน

๒.๔.๓ หลักการดำเนินงานพัฒนาชุมชน จากปรัชญาและแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน ได้นำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ดังต่อไปนี้

๑) ยึดหลักความมีศักดิ์ศรี และศักยภาพของประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้มากที่สุด นักพัฒนาต้องเชื่อมั่นว่าประชาชนนั้นมีศักยภาพที่จะใช้ความรู้ ความสามารถที่จะปรับปรุงพัฒนาตนเองได้ จึงต้องให้โอกาสประชาชนในการคิด วางแผน เพื่อแก้ปัญหาชุมชนด้วยตัวของเขาเอง นักพัฒนาควรเป็นผู้กระตุ้น แนะนำ ส่งเสริม

๒) ยึดหลักการพึ่งตนเองของประชาชน นักพัฒนาต้องยึดมั่นเป็นหลักที่สำคัญว่าต้องสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ โดยการสร้างพลังชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน ส่วนรัฐบาลจะช่วยเหลือ สนับสนุน อยู่เบื้องหลังและช่วยเหลือในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน

๓) ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผลในกิจกรรม หรือโครงการใด ๆ ที่จะทำในชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงาน อันเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องความเป็นเจ้าของโครงการ หรือกิจกรรม

๔) ยึดหลักประชาธิปไตย ในการทำงานพัฒนาชุมชนจะต้องเริ่มด้วยการพูดคุย ประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน คิดร่วมกัน ตัดสินใจ และทำร่วมกัน รวมถึงรับผิดชอบร่วมกัน ภายใต้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย

๒.๔.๔ กระบวนการทำงานพัฒนาชุมชน การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการ ดังนี้

๑) การศึกษาชุมชน เป็นการเสาะแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง วิธีการในการศึกษาชุมชนอาจต้องใช้หลายวิธีประกอบกัน ทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต การสำรวจ และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด กลวิธีที่สำคัญที่นักพัฒนาต้องใช้ในขั้นตอนนี้ คือ การสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เพราะถ้าหากปราศจากสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพัฒนากรกับชาวบ้านแล้วเป็นการยากที่จะได้รู้และเข้าใจปัญหา ความต้องการจริง ๆ ของชาวบ้าน ความสัมพันธ์อันดี จนถึงขั้นความสนิทสนมรักใคร่ ศรัทธา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน

๒) การให้การศึกษาแก่ชุมชน เป็นการสนทนา วิเคราะห์ปัญหาร่วมกับประชาชน เป็นการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากขั้นตอนการศึกษาชุมชน มาวิเคราะห์ถึงปัญหาความต้องการและ สภาพที่เป็จริง ผลกระทบ ความรุนแรง และความเสียหายต่อชุมชน กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การกระตุ้นให้ประชาชนได้รู้ เข้าใจ และตระหนักในปัญหาของชุมชน ซึ่งในปัจจุบันก็คือ การจัดเวทีประชาคม เพื่อค้นหาปัญหาร่วมกันของชุมชน

๓) การวางแผน / โครงการ เป็นขั้นตอนให้ประชาชนร่วมตัดสินใจ และกำหนดโครงการ เป็นการนำเอาปัญหาที่ประชาชนตระหนัก และยอมรับว่าเป็นปัญหาของชุมชนมาร่วมกันหาสาเหตุ แนวทางแก้ไข

และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจที่จะแก้ไขภายใต้ขีดความสามารถของประชาชน และการแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอก กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหา วิธีการวางแผน การเขียนโครงการ โดยใช้เทคนิคการวางแผนแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วม

๔) การดำเนินงานตามแผนและโครงการ โดยมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามแผนและโครงการที่ได้ตกลงกันไว้ กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การเป็นผู้ช่วยเหลือ สนับสนุนใน ๒ ลักษณะ คือ

๔.๑) เป็นผู้ปฏิบัติงานทางวิชาการ เช่น แนะนำการปฏิบัติงาน ให้คำปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

๔.๒) เป็นผู้ส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

๕) การติดตามประเมินผล เป็นการติดตามความก้าวหน้าของงานที่กำลังดำเนินการตามโครงการเพื่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่พบได้อย่างทันทั่วถึง กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การติดตามดูแลการทำงานที่ประชาชนทำ เพื่อทราบผลความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรค แล้วนำผลการปฏิบัติงานตามโครงการ หรือกิจกรรมไปเผยแพร่เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ สามารถกระทำได้ด้วย

๕.๑) แนะนำให้ผู้นำท้องถิ่นหรือชาวบ้าน ติดตามผลและรายงานผลด้วย ตนเอง เช่น รายงานด้วยวาจา รายงานเป็นลายลักษณ์อักษร การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

๕.๒) พัฒนาการเป็นผู้รายงานผลการปฏิบัติงานด้วยตนเอง เช่น รายงานด้วยวาจา ต่อผู้บังคับบัญชาและผู้เกี่ยวข้อง เสนอผลการปฏิบัติงานต่อที่ประชุม ทำบันทึกรายงานตามแบบฟอร์มต่าง ๆ ของทางราชการ

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ซึ่งคณะทำงานฯ ใช้ในการดำเนินงานขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาข้างป่า ในพื้นที่จังหวัดชลบุรีครั้งนี้ ได้แก่ การยึดหลักปรัชญาพัฒนาชุมชนที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีเกียรติและศักดิ์ศรี มีศักยภาพ ความสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การศึกษาชุมชน ให้การศึกษาชุมชน การวางแผน ดำเนินการตามแผน และการติดตามประเมินผล

๒.๕ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

สุเมธ ตันติเวชกุล อธิการบดี (คู่มือการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ, ๒๕๕๔) ได้สรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือให้ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ มิได้มุ่งหวังที่จะสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้เจริญอย่างรวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้ การพึ่งตนเองหันกลับมายึดทางสายกลาง (มัธยมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิต ใช้หลักพึ่งตนเอง ๕ ประการ คือ

๑. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นທີ່พึ่งของตนเอง มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเอง และชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม ซื่อสัตย์สุจริตเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ดังกระแสพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการพัฒนาคน ความว่า

“...บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือ ความหนักแน่นมั่นคงในสุจริตธรรมและความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบาย หรือวิธีการอันแยบยลในการปฏิบัติงานประกอบพร้อมด้วย จึงจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอน และบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืนแก่ตนเองและแผ่นดิน...”

๒. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง เป็นอิสระ ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า

“...เพื่อให้งานรุดหน้าไปพร้อมเพรียงกัน ไม่ลดหล่น จึงขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ และให้มีการประสานสัมพันธ์กันให้ดี เพื่อให้งานทั้งหมดเป็นงานที่เกื้อหนุนสนับสนุนกัน...”

๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้งการเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดหลักการของความยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุด ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า

“...ถ้ารักษาสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมก็น่าอยู่ได้อีกหลายร้อยปี ถึงเวลานั้นลูกหลานของเราก็คงหาวิธีแก้ปัญหาต่อไป เป็นเรื่องของเขาไม่ใช่เรื่องของเรแต่เราก็ทำได้ ได้รักษาสิ่งแวดล้อมไว้ให้พอสมควร...”

๔. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามา ใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้เฉพาะที่ สอดคล้องกับความต้องการของสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ สังคมไทย และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า

“...การเสริมสร้างสิ่งที่ชาวบ้านชนบทขาดแคลนและต้องการ คือความรู้ในด้านเกษตรกรรม โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นสิ่งที่เหมาะสม...”

“...การใช้เทคโนโลยีอย่างใหญ่โตเต็มรูปหรือเต็มขนาด ในงานอาชีพหลัก ของประเทศ ย่อมจะมีปัญหา...”

๕. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีการมุ่งที่การลดรายจ่ายในเวลา เช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่พอกินพอใช้ และสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า

“...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าที่มีความสุข พอมีพอกินเป็น ขั้นหนึ่งและขั้นต่อไปก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง...”

“...หากพวกเราร่วมมือร่วมใจกัน ทำสักเศษหนึ่งส่วนสี่ ประเทศชาติของเราก็สามารถรอดพ้นจากวิกฤติได้...”

ประเวศ วะสี อ้างถึงใน (เศรษฐกิจพอเพียง หล่อเลี้ยงชุมชน, ๒๕๕๐) มองเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเชื่อมโยงหลายสิ่งหลายอย่างเข้าด้วยกัน เพื่อให้มีความสมดุล ไม่ต้องประสบกับวิกฤต เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค แต่เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง ความพอเพียงในอย่างน้อย ๗ ประการ คือ

- ๑) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
- ๒) จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น
- ๓) สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้ทั้งสิ่งแวดล้อมและได้ทั้งเงิน
- ๔) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง ทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาคนยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
- ๕) ปัญหาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิรูปและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
- ๖) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิธีของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นมาจากฐานทางวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง
- ๗) มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ขี้อวดบวม เดียวจนเดียวรววยแบบกะทันหัน เดียวตกงานไม่มีกินไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนั้นประสาทมนุษย์คงทนไม่ไหว จึงสุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยน รุนแรง ขาดตัวตาย ติดยาเสพติด แต่เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจะทำให้สุขภาพจิตดี

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

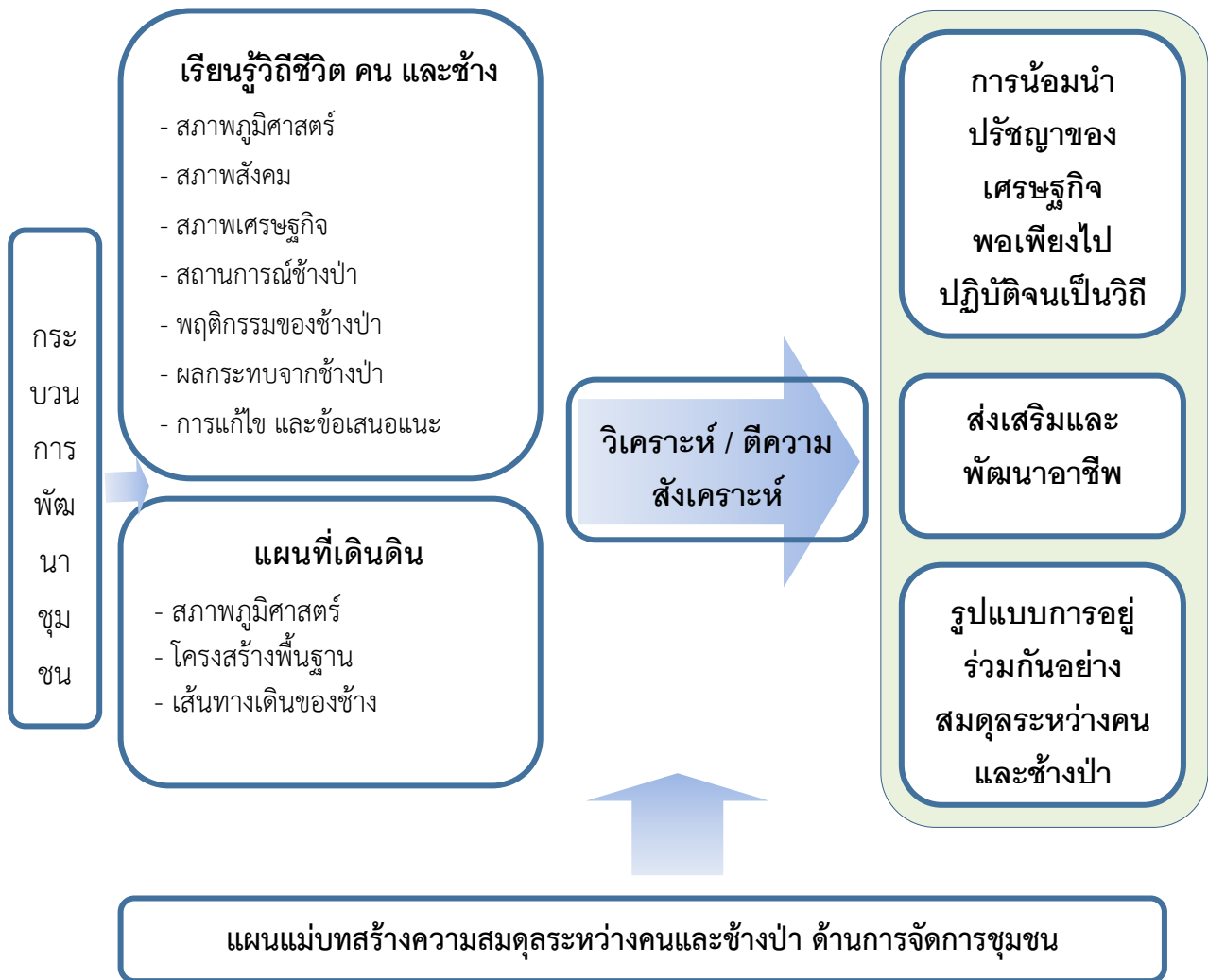
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคน ในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจที่ทำให้ตนเองสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ พึ่งตนเองได้โดยยึดทางสายกลาง เป็นเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงทุกเรื่องเข้าด้วยกัน ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีความสมดุล ไม่ต้องประสบกับวิกฤต จึงควรนำมาส่งเสริมให้ประชาชน ในหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากช้าง ได้นำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพแบบพอเพียง ไม่ให้กระทบกับป่าและช้างป่า อยู่แบบเกื้อกูลให้เกิดความสมดุล ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน

๒.๖ กรอบแนวคิดการดำเนินงาน

กรอบแนวคิดการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาลำปางพื้นที่ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก : พื้นที่จังหวัดชลบุรี โดยมีรายละเอียดตามแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔ กรอบแนวคิดการขับเคลื่อนการสร้างสมดุลระหว่างคนและช้างป่า

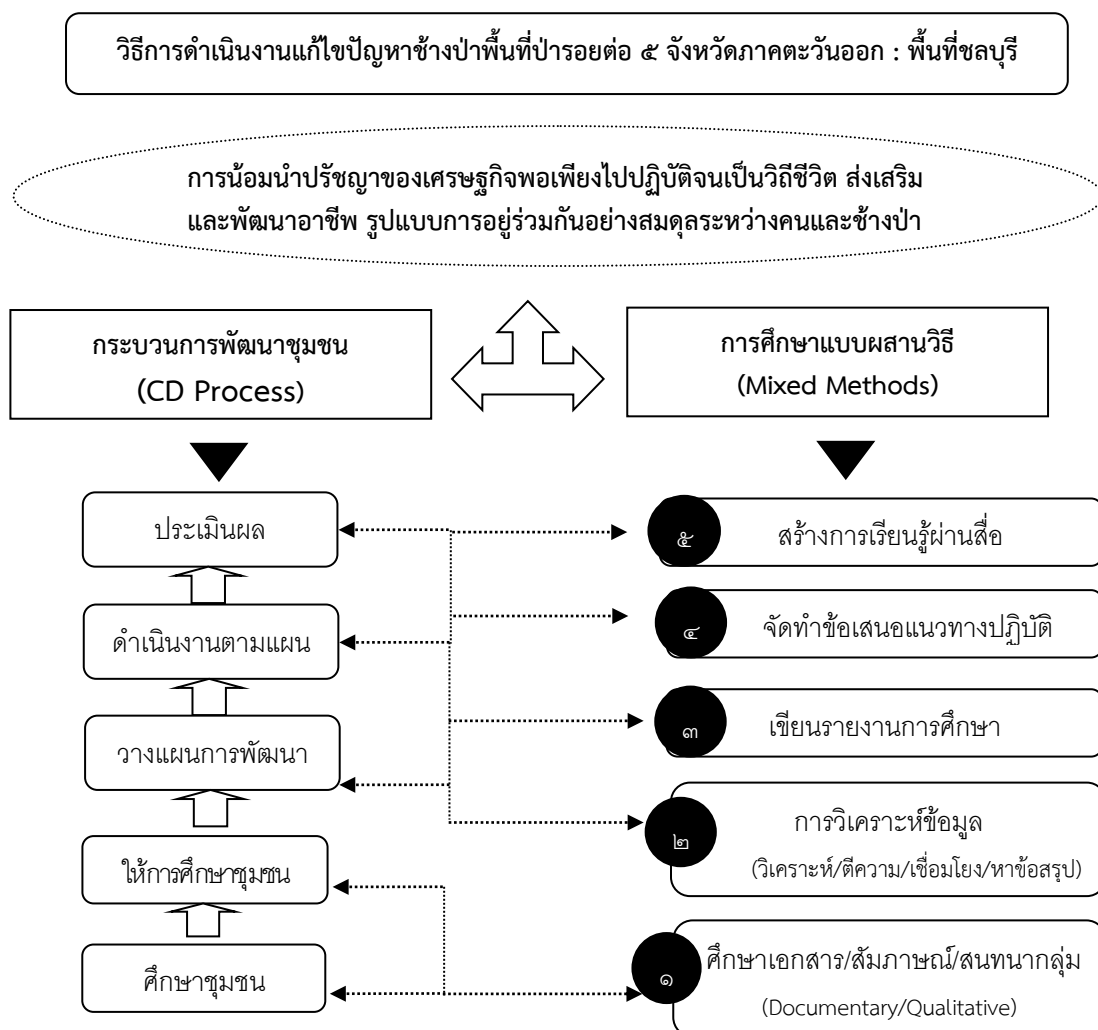
บทที่ ๓

วิธีการดำเนินงาน

การขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออก : พื้นที่จังหวัดชลบุรี
ในครั้งนี้มีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

๓.๑ วิธีการดำเนินงาน

คณะทำงานใช้รูปแบบการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย ๑) การศึกษาเอกสาร (Documentary) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร รายงานการประชุม สื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และ ๒) ศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลผลการปฏิบัติงานจริงด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้กระบวนการพัฒนาชุมชน (Community Development Process : CD Process) เป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจัดทำเป็นผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะทางการปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างป่า ดังนี้

แผนภาพที่ ๕ วิธีการดำเนินงาน

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากรกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

และสนทนากลุ่ม (Focus Group) ประกอบด้วย

๑) เจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๕ คน ได้แก่

- พัฒนาการจังหวัดชลบุรี
- นายอำเภอบ่อทอง
- พัฒนาการอำเภอ
- กำนันตำบลพลวงทอง
- นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทอง

๒) ผู้นำในพื้นที่ จำนวน ๕ คน ได้แก่ กำนันตำบลพลวงทอง หมู่ที่ ๔ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๒ หมู่ที่ ๖ ตำบลพลวงทอง และผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๖ ตำบลเกษตรสุวรรณ

๓) ภาคประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ตัวแทนประชาชนและเกษตรกรในพื้นที่ ๕ หมู่บ้าน ๆ ละ ๕ - ๑๐ คน

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากการพิจารณาตัดสินใจของคณะทำงานฯ ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องที่ดำเนินงาน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากพื้นที่เป้าหมายตามโครงการพัฒนาหมู่บ้านคนรักช้างตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนการดำเนินงาน “หมู่บ้านคนรักช้าง” อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี จำนวน ๒ ตำบล ๕ หมู่บ้าน ดังนี้

ตารางที่ ๑ กลุ่มตัวอย่างการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่า อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

ตำบล	กลุ่มตัวอย่าง				หมายเหตุ
	ชื่อบ้าน	หมู่ที่	ผู้นำในพื้นที่	ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	
พลวงทอง	เขาห้ายอด	๑	๑	๕-๑๐	หมู่บ้านขยายผล
พลวงทอง	เขาชะอางค์	๒	๑	๕-๑๐	หมู่บ้านขยายผล
พลวงทอง	เขาใหญ่	๔	๑	๕-๑๐	หมู่บ้านคนรักช้าง
พลวงทอง	อ่างผักหนาม	๖	๑	๕-๑๐	หมู่บ้านขยายผล
เกษตรสุวรรณ	คลองโค	๖	๑	๕-๑๐	หมู่บ้านขยายผล
รวม ๒ ตำบล	๕ หมู่บ้าน		๕ คน	๒๕-๕๐ คน	

๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินงานในครั้งนี้ คณะทำงานฯ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๓.๓.๑ เก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) เก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น (Primary Document) จากเอกสารบันทึกรายงานการประชุม รายงานผลการดำเนินงาน หนังสือสั่งการ โครงการที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัด ภาคตะวันออก จากหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ได้แก่ กลุ่มงานส่งเสริมการบริหารจัดการชุมชน สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน และจังหวัดชลบุรี และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Document) จากเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด นโยบาย แนวทางในการปฏิบัติ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สรุปผลการดำเนินงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาช้างป่า ได้แก่ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมป่าไม้ ศึกษาเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แผนแม่บทสร้างความสมดุลระหว่างคนและช้างป่า แนวทางหมู่บ้านคนรักช้าง กลไกขับเคลื่อนการสร้างสมดุลระหว่างคนและช้างป่า แนวคิดการพัฒนาชุมชน และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๓.๓.๒ การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ประกอบด้วย

๑) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมายที่เลือกแบบเจาะจง ได้แก่ พัฒนาการจังหวัดชลบุรี นายอำเภอบ่อทอง พัฒนาการอำเภอบ่อทอง กำนันตำบลพลวงทอง และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทอง โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or Guided Interview) ดังนี้

๑.๑) สถานการณ์เกี่ยวกับช้างป่า ผลกระทบ/ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่

๑.๒) นโยบาย/แนวคิด/แนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานและแก้ไขปัญหา

๑.๓) รูปแบบการดำเนินชีวิตระหว่างคนและช้างป่า

๒) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับแหล่งข้อมูลที่เลือกแบบเจาะจง เป็นกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน ๕ หมู่บ้าน ประกอบด้วยผู้นำชุมชน และประชาชน จำนวนหมู่บ้าน ๆ ละ ๕ - ๑๐ คน เพื่อตอบโจทก์ในการศึกษา ๓ ประการ ได้แก่ ๑) สถานการณ์ พฤติกรรม และทัศนคติของคนต่อช้างป่าเป็นอย่างไร ๒) รูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างป่าควรเป็นเช่นไร และ ๓) จะส่งเสริมอาชีพอะไรที่มีความเหมาะสมกับคนในชุมชน โดยใช้เครื่องมือแบบประเด็นคำถาม ดังนี้

๒.๑) ประวัติความเป็นมา ลักษณะทางภูมิประเทศ สภาพทางเศรษฐกิจ (อาชีพ รายได้) และสังคม (วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี)

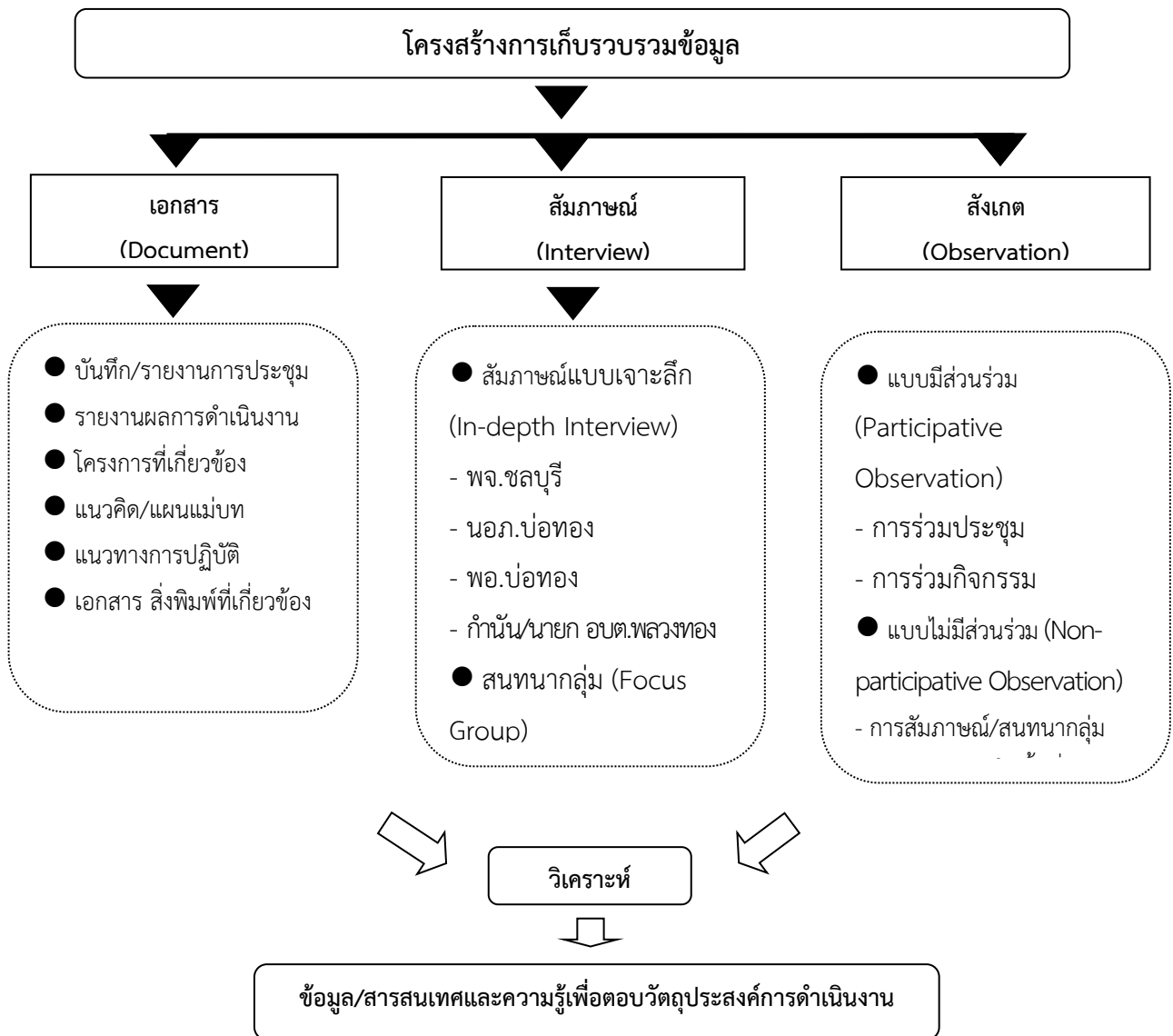
๒.๒) สถานการณ์ของช้างป่า พฤติกรรมการออกหากิน ทัศนคติของคนที่มีต่อช้างป่า ปัญหาที่ประสบจากช้างป่า (ระดับความรุนแรง เช่น ช้างเดินผ่าน ทำลายพืชผล ทำลายชีวิตคน)

๒.๓) การป้องกันและการแก้ไขปัญหา การเยียวยาหรือชดเชยความเสียหาย และข้อเสนอแนะ

๒.๔) การติดตาม และการรายงานสถานการณ์หรือปัญหาและการแก้ไขปัญหา รวมถึงการใช้เครื่องมืออื่นประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูลและการเรียนรู้ ได้แก่ แผนที่เดินดิน (หรือแผนที่ทำมือ) การปักหมุด แบบรายงานผลการดำเนินงาน TPMAP

๓.๓.๓ การสังเกตการณ์ เป็นรูปแบบการเก็บข้อมูลเสริมวิธีการอื่น ๆ โดยการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม (Participative Observation) จากการเข้าร่วมประชุม ร่วมกิจกรรมของคณะทำงานฯ และแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participative Observation) โดยคณะทำงานฯ จากการสัมภาษณ์ และการลงไปปฏิบัติงาน

ในพื้นที่ ด้วยการสังเกตจากพฤติกรรม ปฏิบัติการ ท่าทาง หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะใดขณะหนึ่ง และจดบันทึกไว้โดยไม่มีการสัมภาษณ์ เช่น เหตุการณ์การร่วมกันขับไล่ช้างป่า ปฏิบัติการ ท่าทาง รวมถึงการร่วม Focus Group ของผู้นำ/ประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน

แผนภาพที่ ๖ โครงสร้างการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔ กระบวนการดำเนินงาน

กระบวนการในการดำเนินงานในครั้งนี้กำหนดขึ้นภายใต้ระยะเวลาการดำเนินงานที่จำกัด เพื่อตอบโจทย์ที่ตั้งไว้ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) สถานการณ์ พฤติกรรม และทัศนคติของคนต่อช้างป่าเป็นอย่างไร ๒) รูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างป่าควรเป็นเช่นไร และ ๓) จะส่งเสริมอาชีพอะไรที่มีความเหมาะสม

กับคนในชุมชน โดยคณะทำงานฯ กำหนดกระบวนการขับเคลื่อนออกเป็น ๓ กระบวนการหลัก ๕ ขั้นตอน ตามกระบวนการพัฒนาชุมชน (CD Process) ดังนี้

กระบวนการหลักที่ ๑ การเรียนรู้วิถีชีวิต คน และช้าง ประกอบด้วย ๒ ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาชุมชน ดำเนินการโดย

- ๑) สัมภาษณ์ผู้บริหาร ได้แก่ พัฒนาการจังหวัด นายอำเภอ พัฒนาการอำเภอ และผู้บริหารท้องถิ่น/ท้องที่
- ๒) การสำรวจชุมชน ด้วยการสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชน และประชาชนที่เกี่ยวข้อง
- ๓) การปักหมุด
- ๔) จัดทำแผนที่เดินดิน หรือแผนที่ทำมือ
- ๕) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับกิจกรรมในหมู่บ้าน
- ๖) สรุปผลการศึกษาชุมชน

ขั้นตอนที่ ๒ การให้การเรียนรู้กับชุมชน ดำเนินการผ่านกิจกรรมการสนทนากลุ่มในการสำรวจชุมชน และการจัดทำแผนที่เดินดิน ด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และความคิดเห็น รวมถึงสร้างการเรียนรู้ร่วมกันในกิจกรรมที่เข้าร่วมดำเนินการ

กระบวนการหลักที่ ๒ การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ ประกอบด้วย ๒ ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ ๓ การวิเคราะห์อาชีพ ดำเนินการโดย

- ๑) วิเคราะห์กลุ่มอาชีพ เพื่อวางแผนพัฒนาอาชีพที่ได้รับการสนับสนุนจากกรมการพัฒนาชุมชน
- ๒) ปักหมุดครัวเรือนเป้าหมายในการพัฒนาอาชีพ

ขั้นตอนที่ ๔ การส่งเสริมพัฒนาอาชีพ ดำเนินการโดย

- ๑) การกำหนดแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพ
- ๒) การพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ (จะดำเนินการในระยะต่อไป)
- ๓) การส่งเสริมช่องทางการตลาด (จะดำเนินการในระยะต่อไป)

กระบวนการหลักที่ ๓ การติดตามและรายงานผล ประกอบด้วย ๑ ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ ๕ การติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน ประกอบด้วย

- ๑) การติดตามโดยคณะทำงานฯ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ช่วง คือ ระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๔ และระหว่างวันที่ ๘ - ๑๑ กันยายน ๒๕๖๔
- ๒) รายงานผลการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่า พื้นที่ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก : พื้นที่จังหวัดชลบุรี โดยเอกสาร
- ๓) รายงานผลการพัฒนาอาชีพ ในระบบ TPMAP

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร (Document) โดยคณะทำงานฯ ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและสื่อที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาจัดเป็นหมวดหมู่ในแต่ละประเด็น วิเคราะห์เนื้อหาตีความหมาย และสรุปความตามประเด็นคำถาม สำหรับเทคนิคและวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร คณะทำงานฯ วางเค้าโครงของข้อมูลโดยการทำรายชื่อในเอกสาร แบ่งเป็นประเภทตามบริบทของข้อมูล เอกสารที่นำมาวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลตามที่ปรากฏในเอกสารมากกว่าเนื้อที่ซ่อนอยู่ เพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงและแม่นยำในการศึกษา

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยการนำข้อมูลที่จัดบันทึกจากการสัมภาษณ์ สนทนากับกลุ่มเป้าหมาย และการสังเกตพฤติกรรมและปัจจัยแวดล้อม เก็บรวบรวมตามประเด็นข้อคำถามในการดำเนินการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก จังหวัดชลบุรี นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ กลั่นกรองข้อมูล และตีความหมาย รวมทั้ง หาความเชื่อมโยง และอธิบายความแล้วสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้รูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างป่า

สรุปได้ว่าระเบียบวิธีการดำเนินงาน คณะทำงานฯ ใช้รูปแบบการดำเนินงานแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ได้แก่ การศึกษาเอกสาร (Documentary) จากข้อมูลเบื้องต้น ที่เก็บรวบรวมจากหน่วยปฏิบัติโดยตรง และข้อมูลที่มีผู้เก็บรวบรวมไว้แล้วจากเอกสารและวรรณกรรมต่าง ๆ นำมาจัดหมวดหมู่ กลั่นกรองวิเคราะห์ และตีความ เพื่ออธิบายและตอบโจทย์การศึกษา สำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative) ด้วยการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม และสังเกตกับพื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง นำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่ดำเนินงาน

บทที่ ๔

ผลการดำเนินงาน

การขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก พื้นที่อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี คณะทำงานฯ ได้ดำเนินการในพื้นที่ ๕ หมู่บ้าน ๒ ตำบล ได้แก่ หมู่ที่ ๑, ๒, ๔, ๖ ตำบลพลวงทอง และหมู่ที่ ๖ ตำบลเกษตรสุวรรณ โดยใช้รูปแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ได้แก่ ทางการศึกษาเอกสาร (Documentary) และการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative) ด้วยกระบวนการพัฒนาชุมชน (Community Development Process : CD Process) ๕ ขั้นตอน ซึ่งคณะทำงานฯ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระยะเวลาในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น ๒ ช่วง คือ ระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๔ และระหว่างวันที่ ๘ - ๑๑ กันยายน ๒๕๖๔ การนำเสนอผลการดำเนินงานในครั้งนี้ คณะทำงานฯ นำเสนอผลการดำเนินงานเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ การเรียนรู้วิถีชีวิต คน และช้าง

ส่วนที่ ๒ การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ

ส่วนที่ ๓ การติดตามและรายงานผล

การเตรียมการ ก่อนลงพื้นที่ได้มีการเตรียมการดำเนินงานโดยแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก พื้นที่จังหวัดชลบุรี ตามคำสั่งสำนักส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ที่ ๗/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก พื้นที่จังหวัดชลบุรี จำนวน ๗ คน เพื่อสนับสนุนติดตาม และรายงานความก้าวหน้าการขับเคลื่อนการดำเนินงาน “หมู่บ้านคนรักช้าง” ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนการดำเนินงาน “หมู่บ้านคนรักช้าง” ในการแก้ไขปัญหาช้างป่า เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างป่า หลังจากนั้นได้จัดประชุมคณะทำงานฯ เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๓ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน กำหนดขอบเขตภารกิจ ขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน รวมถึงมอบหมายงาน และกำหนดลงพื้นที่ระหว่างวันที่ ๒๔ - ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๓ แต่เนื่องจากรัฐบาลได้ประกาศพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID - 19) คณะทำงานฯ จึงได้เลื่อนการเดินทางออกไปเป็นเดือนกรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๓ โดยมีผลการดำเนินงาน ดังนี้

๔.๑ การเรียนรู้วิถีชีวิต คน และช้าง

๔.๑.๑ การสัมภาษณ์ผู้บริหาร คณะทำงานขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก พื้นที่จังหวัดชลบุรี ลงพื้นที่สัมภาษณ์ พูดคุยกับผู้บริหาร ผู้นำในระดับต่าง ๆ เพื่อรับทราบถึงข้อมูล นโยบาย แนวคิด และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑) เมื่อวันที่อังคารที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๓๐ น. คณะทำงานฯ ได้สัมภาษณ์ พูดคุยกับนายบรรเทา ดวงนภา พัฒนาการจังหวัดชลบุรี พร้อมหัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน และนักวิชาการที่รับผิดชอบ ได้ให้ข้อมูลว่า ช้างป่าในพื้นที่จังหวัดชลบุรีมีเส้นทางเดินมาจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน อำเภอนาทะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยผ่านจากอำเภอบ่อทอง แล้วกระจายตัวไปอำเภอกะเปอร์และหนองใหญ่ เพื่อมากินพืชทางการเกษตรของชาวบ้าน โดยเฉพาะขนุนที่เป็นอาชีพดั้งเดิม และเป็นอาหารหลักที่ดึงดูดช้างให้เข้ามา จำนวนช้างป่าที่พบมีจำนวนประมาณ ๓๐ ตัว ความถี่และจำนวนที่ลงมามากจะเป็นช่วงฤดูแล้ง พื้นที่ที่มีปัญหาจากช้างป่ามากที่สุดอยู่ที่ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง

เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินเขาเตี้ยๆ และที่ราบลาดเอียง ทำให้ช้างเดินลงมาได้สะดวก โดยมีแนวเขาใหญ่ และเขากำแพงเป็นเขตแดน ปัจจุบันพื้นที่ที่มีปัญหาช้างป่าในจังหวัดชลบุรี แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ หมู่บ้านคานารักษ์ จำนวน ๑ หมู่บ้าน หมู่บ้านขยายผลหมู่บ้านคานารักษ์ จำนวน ๔ หมู่บ้าน และหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า จำนวน ๒๕ หมู่บ้าน รวมจำนวน ๓ อำเภอ ๑๐ ตำบล ๓๐ หมู่บ้าน ดังนี้

ตารางที่ ๒ พื้นที่ประสบปัญหาช้างป่าในจังหวัดชลบุรี

ที่	ชื่ออำเภอ	ชื่อตำบล	จำนวนหมู่บ้าน
๑	เกาะจันทร์ (๑ ตำบล ๕ หมู่บ้าน)	เกาะจันทร์	๕ (หมู่ที่ ๓,๔,๙,๑๐,๑๑)
๒	บ่อทอง (๔ ตำบล ๑๑ หมู่บ้าน) - หมู่ที่ ๔ ต.พลวงทอง เป็นหมู่บ้านคานารักษ์ - หมู่ที่ ๑,๒,๖ ต.พลวงทอง และหมู่ที่ ๖ ต.เกษตรสุวรรณ เป็นหมู่บ้านขยายผล	พลวงทอง	๔ (หมู่ที่ ๑,๒,๔,๖)
		เกษตรสุวรรณ	๒ (หมู่ที่ ๕,๖)
		ธาตุทอง	๒ (หมู่ที่ ๗,๙)
		บ่อทอง	๓ (หมู่ที่ ๔,๕,๘)
๓	หนองใหญ่ (๕ ตำบล ๑๔ หมู่บ้าน)	เขาชก	๔ (หมู่ที่ ๑,๒,๓,๔)
		คลองพลู	๔ (หมู่ที่ ๑,๒,๓,๔)
		หนองเสือช้าง	๑ (หมู่ที่ ๕)
		หนองใหญ่	๓ (หมู่ที่ ๓,๔,๖)
		ห้างสูง	๒ (หมู่ที่ ๑,๕)
รวม	๓ อำเภอ	๑๐ ตำบล	๓๐ หมู่บ้าน

นายบรรเทา ดวนนภา พัฒนาการจังหวัดชลบุรี ได้ให้ความเห็นว่า การที่ช้างป่าลงมาหากิน เป็นวิถีชีวิต เมื่อช้างมีจำนวนมากขึ้นและอาหารในป่าไม่เพียงพอ ช้างก็จะลงมาหากินพืชผลทางการเกษตร ซึ่งบางส่วนก็เคยเป็นพื้นที่ป่าที่ถูกปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่การเกษตร ในฤดูฝนช้างจะไม่ค่อยลงมาเพราะป่ามีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น โดยพัฒนาการจังหวัดเห็นว่าควรมีการทำหมันช้าง การแก้ไขปัญหาของพื้นที่ที่มีการจัดตั้งชุดเฝ้าระวัง ติดตั้งกล้อง ใช้อัลตร้าซาวด์ จดประตักไล่ สร้างแหล่งน้ำและแหล่งอาหารให้ช้าง

การแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก ในส่วนของจังหวัดชลบุรี มีหน่วยงานที่ดำเนินการ ๓ หน่วยงาน ได้แก่ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมป่าไม้ และกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งต่างคนต่างลงไปตาม Function ของตนเอง เมื่อมีกิจกรรมพิเศษจึงจะมีการมาหารือร่วมกัน โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน เช่น การเสด็จไปทรงติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการพัชรสุธาธารักษ์ ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา

ในส่วนของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ด้านบุคลากร ได้มีการย้ายพัฒนาการอำเภอสัตหีบมาประจำการที่อำเภอบ่อทอง เนื่องจากเคยทำงานที่นี้มาก่อน จะรู้พื้นที่และทำงานเข้ากันนายอำเภอ พัฒนาการ ผู้นำชุมชน และประชาชนได้ดี ด้านการบริหารงาน มีการแบ่งงานและมอบหมายงานระหว่าง นักวิชาการพัฒนาชุมชนจังหวัดและอำเภอที่ชัดเจน มีคำสั่งให้นักวิชาการฯ จังหวัด ลงพื้นที่สนับสนุนอำเภอ ตำบล โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ โชนกลาง โชนทะเล โชนภูเขา (๓ อำเภอที่มีปัญหาจากช้างป่า) และให้อำเภอ รายงานเรื่อง "ช้างป่า" ทุกเดือน แต่ก็ยังไม่ค่อยได้ดำเนินการ ด้านการเงิน เนื่องจากนักวิชาการพัฒนาชุมชน

ของอำเภอขาดความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับระบบจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์ (e - GP) สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดจึงได้จัดฝึกอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจการใช้ระบบดังกล่าวให้กับนักวิชาการพัฒนาชุมชนภายในจังหวัด เพื่อลดปัญหาความล่าช้าและความผิดพลาด

สำหรับการดำเนินงานโครงการพัฒนาหมู่บ้านคนรักช้างตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนการดำเนินงาน "หมู่บ้านคนรักช้าง" กิจกรรมที่ ๒ การพัฒนาและสาธิตอาชีพตามแผนพัฒนาวิถีชีวิต เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างป่า ได้ดำเนินการตามแนวทางของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งส่งผลให้เกิดความตื่นตัวเรื่องการประกอบอาชีพกับคนในชุมชน มีการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนอาชีพ โดยปลูกพืชที่ช้างไม่ชอบเพิ่มมากขึ้น เช่น การปลูกพืชสมุนไพร และส่งผลกระทบเชิงบวกทำให้หมู่บ้านเป้าหมายเกิดความเจริญในด้านสาธิตปฏิบัติ

๒) เมื่อวันที่อังคารที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓ เวลา ๑๔.๐๐ น. คณะทำงานฯ ได้สัมภาษณ์ พูดคุยกับ นายอำเภอบ่อทอง และพัฒนาการอำเภอบ่อทอง โดยนายกิตติพงษ์ กิตติคุณ นายอำเภอบ่อทอง ได้กล่าวว่า อำเภอมีการบริหารจัดการเกี่ยวกับ "ช้างป่า" โดยทำเป็นคำสั่ง ติดตาม และมีการส่งเสริมอาชีพ เช่น เปลี่ยนจากการปลูกพืชที่ช้างชอบ เป็นปลูกพืชใหม่ที่ช้างไม่ชอบ แต่มีข้อสังเกตที่ ดร.รอยบุญ รัตมิตะ ได้ส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ปลูกหญ้ารัฐ ปรากฏว่าช้างเดินผ่าน ไม่กิน เพราะช้างเคยได้อาหารที่อร่อย ถูกปากแล้ว คือ ผลไม้ของชาวบ้าน ในแต่ละปี "ช้างป่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เพราะขาดวงจรนักล่า" ช้างก็จะลงมาพื้นที่ชาวบ้านมากขึ้น การป้องกันเราต้องขยายการปลูกพืชผักที่ช้างไม่ชอบกิน เช่น ปลูกพริก ขิง ข่า เพื่อไม่ให้ช้างเข้ามากินอาหารหรือพืชพันธุ์ในพื้นที่ ในส่วนของหมู่บ้านมีการจัดชุดเวรยามและติดตั้งกล้องวงจรปิดเฝ้าระวังช้างป่า สำหรับการดำเนินงานของกรมการพัฒนาชุมชนที่ไปส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ และแปรรูป ต้องทำให้ประชาชนมีวินัยในการพัฒนาอาชีพ และต้องหาภาคเอกชนมาส่งเสริมการตลาด เพื่อให้เกิดการดำเนินการที่เห็นผลเป็นรูปธรรม มีรายได้อย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน แต่สิ่งที่กรมการพัฒนาชุมชนไปพัฒนาอาชีพครัวเรือน คือ ปลายเหตุ หน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนและแก้ไขปัญหาช้างป่า คือ กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช นายอำเภอบ่อทองสรุปทิ้งท้ายว่า การแก้ไขปัญหาต้องแก้ไขให้เป็นระบบ ทุกหน่วยงานและทุกคนในพื้นที่ต้องร่วมแรงร่วมใจกัน และปรับการใช้ชีวิตอยู่กับช้างให้ได้

สำหรับในส่วนของการพูดคุยกับ สิบเอกอภิณพ มังกรแก้ว พัฒนาการอำเภอบ่อทอง ได้กล่าวถึง สถานการณ์ช้างป่า ในพื้นที่อำเภอบ่อทองว่า ตำบลที่มีช้างป่าเข้ามาและมีผลกระทบมาก คือ ตำบลพลวงทอง ซึ่งจะออกมาบ่อยในช่วงเดือนมกราคม - เดือนสิงหาคม ๒๕๖๓ เฉลี่ย ๑๐ - ๓๐ ตัวต่อสัปดาห์ โดยหมู่บ้านที่มีความถี่ของช้างเข้ามามากที่สุดคือ หมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๔ ตำบลพลวงทอง ช้างป่าจะออกจากพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ผ่านป่าสงวนแห่งชาติ และป่าชุมชน เข้ามาในเขตพื้นที่ของบ้านเขาใหญ่ หมู่ที่ ๔ เป็นส่วนใหญ่ โดยมีจุดที่ช้างออกมาจำนวน ๖ จุด และกระจายไปทางหมู่บ้านอ่างผักหนาม และบ้านคลองโค ที่มีเขตติดต่อกัน และเริ่มมีการพบเห็นช้างในพื้นที่หมู่ที่ ๗ บ้านหลุมมะนาว ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม ๒๕๖๓

สำหรับโครงการพัฒนาหมู่บ้านอนุรักษ์ช้างตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนการดำเนินงาน "หมู่บ้านอนุรักษ์ช้าง" ที่กรมการพัฒนาชุมชนส่งงบประมาณมาให้ นั้น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอป่องทองได้ดำเนินการขับเคลื่อนโครงการแล้ว ดังนี้ ๑. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการสร้างความรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้างครบทั้ง ๑๑ หมู่บ้าน ๒. การพัฒนาและสาธิตอาชีพตามแผนพัฒนาชีวิตฯ ระยะที่ ๑ จำนวน ๕ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑,๒,๔,๖ ตำบลพลวงทอง และหมู่ที่ ๖ ตำบลเกษตรสุวรรณ มีกลุ่มอาชีพที่เกิดจากการวิเคราะห์ศักยภาพตามบริบทของพื้นที่ ซึ่งจะได้พาคณะทำงานฯ เข้าพื้นที่ต่อไป สำหรับระยะที่ ๒ จำนวน ๖ หมู่บ้าน อยู่ระหว่างดำเนินการส่งเสริมอาชีพ

๓) เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓ คณะทำงานฯ ได้สัมภาษณ์ พูดคุยกับ **นายตระกูล สว่างอารมณ์ กำนันตำบลพลวงทองและผู้ใหญ่บ้านเขาใหญ่ หมู่ที่ ๔ ตำบลพลวงทอง** พื้นที่บ้านเขาใหญ่ เป็นพื้นที่ราบเชิงเขา มีพื้นที่กว้าง ช้างป่าอาศัยอยู่บริเวณดังกล่าว เวลาเย็นจะออกมาหากินและกลับเข้าในป่าได้ง่าย และในหมู่บ้านชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น สับปะรด ขนุน ไม้ไผ่หวาน และกล้วย ซึ่งเป็นอาหารที่ช้างป่าชอบ ประกอบกับในป่าไม่มีอาหารและน้ำให้กับช้างป่าอย่างเพียงพอ จึงทำให้ช้างป่าเข้ามาในหมู่บ้านเพื่อหาอาหารและน้ำมากขึ้น ในหมู่บ้านได้มีการดำเนินการทั้งการป้องกันและแก้ไขเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในหมู่บ้านให้ได้ ทั้งนี้ สิ่งที่ทางชุมชนดำเนินการอยู่มีการจัดตั้งชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) เพื่อผลักดันและเฝ้าระวังช้างป่า และมีการปรับเปลี่ยนเวลาการประกอบอาชีพ เช่น อาชีพกรีดยางปรับเวลากกรีดยาง เป็น ๒ ช่วง คือ ช่วงเช้า ตีห้าถึงหกโมงเช้า และช่วงบ่ายสี่โมงเย็น เป็นต้น

๔) เมื่อวันที่พุธที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๓ คณะทำงานฯ ได้สัมภาษณ์ พูดคุยกับ **นายสมโชค สิทธิฐานวงศ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทอง (อบต.พลวงทอง)** เนื่องจากการลงพื้นที่ในครั้งแรกไม่มีโอกาสได้พบ ซึ่งนายก อบต. ได้พูดถึงสถานการณ์ช้างป่าและการดำเนินการแก้ไขปัญหาช้างป่าของท้องถิ่นว่า ปัญหาเรื่องช้างป่าที่เกิดขึ้นภายในตำบลเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยาก แต่ต้องทำให้ได้ ต้องอยู่ร่วมกันให้ได้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ถึงปี พ.ศ. ๒๕๖๓ อบต.พลวงทองได้รับแจ้งความเสียหายจากผู้ประสบภัยช้างป่าจำนวน ๑๒ ราย แต่ยังไม่เคยมีการเยียวยา สถานการณ์ปัจจุบันดีขึ้น มีการร่วมมือกันแก้ไขและเยียวยา การดำเนินงานที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทองได้ร่วมดำเนินการเกี่ยวกับช้างป่า เช่น โครงการในพระราชดำริ : การปกป้องรักษาป่า ส่วนที่ อบต. พลวงทองได้ดำเนินการไปแล้ว ได้แก่ การทำคอกันช้างระยะทางประมาณ ๓๐ กิโลเมตร (ยกเว้นหมู่ที่ ๔) การปลูกพืชอาหารช้าง ทำโป่งช้าง การจัดตั้งอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) มีการส่งเสริมอาชีพตามความต้องการของประชาชน เช่น การเลี้ยงเป็ด การแปรรูปไข่เค็ม และส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ เป็นต้น ล่าสุดได้มีการส่งเสริมให้ประชาชนปรับเปลี่ยนอาชีพเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ภายในหมู่บ้าน ตำบลได้ โดยได้เชิญวิทยากรจากโรงพยาบาลอภัยภูเบศรมาให้ความรู้ด้านพืชสมุนไพร ทั้งนี้ จะมีการเยียวยาให้กับครัวเรือนเกษตรกรที่ได้รับความเสียหายจากช้างป่าเป็นรายแรก ในวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๓ เป็นราษฎรหมู่ที่ ๒ ต้นยางเสียหายจำนวน ๖ ต้น ชดเชยความเสียหายเป็นเงิน ๕๐๗ บาท โดยใช้ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยค่าใช้จ่ายเพื่อช่วยเหลือประชาชนตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๐

๔.๑.๒ การสำรวจชุมชน คน และช้าง โดยการสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชน และผู้แทนประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า ในพื้นที่ ๕ หมู่บ้าน ๒ ตำบล ได้แก่ หมู่ที่ ๑,๒,๔,๖ ตำบลพลวงทอง และหมู่ที่ ๖ ตำบลเกษตรสุวรรณ ในประเด็นความเป็นมาของหมู่บ้าน ลักษณะภูมิประเทศ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี วัฒนธรรม สถานการณ์ช้างป่าในพื้นที่ พฤติกรรมของช้างป่า ทศนคติของคนที่มีต่อช้างป่า ปัญหาการแก้ไข ข้อเสนอแนะ และได้สรุปผลการสำรวจชุมชน คน และช้าง รวม ๗ ประเด็น ดังนี้

ตารางที่ ๓ สรุปผลการสำรวจชุมชน คน และช้าง

ประเด็นที่ ๑ ลักษณะภูมิประเทศ

หมู่ ๑ ต.พลวงทอง	หมู่ ๒ ต.พลวงทอง	หมู่ ๔ ต.พลวงทอง	หมู่ ๖ ต.พลวงทอง	หมู่ ๖ ต.เกษตรสุวรรณ
-เนื้อที่ ๑๘,๗๕๐ ไร่ - พื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลอนชัน สลับเนินเขาและภูเขา มีเทือกเขาอ่างฤๅไน - อยู่ในเขต ส.ป.ก. และป่าสงวน	-เนื้อที่ ๒๕,๐๐๐ ไร่ - พื้นที่เป็นที่ราบสูง มีภูเขาโดยรอบ - อยู่ในเขต ส.ป.ก. และป่าสงวน - มีถ้ำเขาชะอางค์ทรงเครื่อง เป็นที่อยู่ของฝูงลิง - มีอ่างเก็บน้ำกระแสน เป็นแหล่งหากินและสถานที่พักผ่อน	-เนื้อที่ ๓๘,๑๒๕ ไร่ - พื้นที่เป็นเนินเขาเตี้ยๆ และที่ราบ - อยู่ในเขต ส.ป.ก. และป่าสงวน - แนวเขาใหญ่และเขากำแพงเป็นเขต - มีต้นไม้ยักษ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์	- เนื้อที่ ๑๕,๐๐๐ ไร่ - พื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขา “หน้าติดถนนหลังชนเขา” - มีเขาพริก เขากลาง และเขาใหญ่ - อยู่ในเขต ส.ป.ก. และป่าสงวน	- เนื้อที่ ๑๒,๑๑๘ ไร่ - เนื้อที่ประมาณ ๓๐% เป็นป่าเชิงเขา ในเขตป่าสงวน - พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเนินสลับกับเขาสูง - อยู่ในเขต ส.ป.ก.และป่าสงวน

ประเด็นที่ ๒ ประชากร สังคม ประเพณี

- ๑๖๒ ครั้วเรือน - ๖๒๐ คน - ประเพณีตามศาสนาพุทธ	- ๗๒๐ ครั้วเรือน - ๑,๘๒๔ คน - มีการวิ่งควาย ตักบาตรเทโว กินเจ - เป็นศูนย์กลางของตำบล	- ๕๗๖ ครั้วเรือน - ๑,๙๑๒ คน - ประเพณีตามศาสนาพุทธ	- ๑๒๐ ครั้วเรือน - ๘๒๐ คน - ประเพณีตามศาสนาพุทธ - มีกลุ่มองค์กรเข้มแข็ง	- ๑๖๑ ครั้วเรือน - ๖๗๘ คน - ประเพณีตามศาสนาพุทธ บุญกลางบ้าน
---	---	---	--	---

ประเด็นที่ ๓ เศรษฐกิจ

- ร้อยละ ๘๐ ประกอบอาชีพเกษตร ปลูกยางพารา - ร้อยละ ๒๐ ทำเกษตรผสมผสาน	- ร้อยละ ๘๐ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม - บางส่วนค้าขายและรับจ้างทั่วไป	- ร้อยละ ๘๐ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกยางพารา ผัก ผลไม้ - บางส่วนค้าขายและรับจ้างทั่วไป	- ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม - บางส่วนประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้างทั่วไป	- อาชีพหลัก ทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ - อาชีพเสริม รับจ้างทั่วไป
--	---	---	--	--

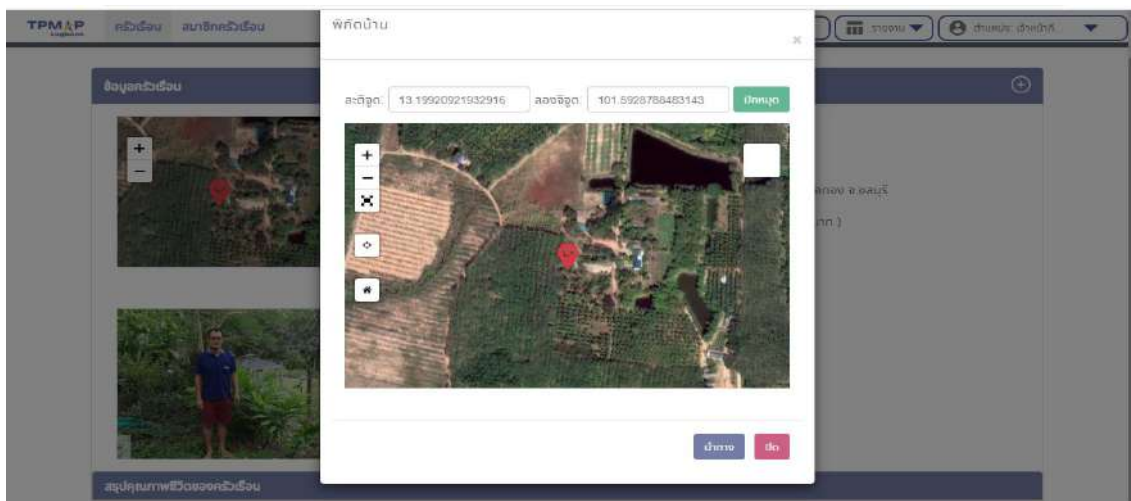
ประเด็นที่ ๔ สถานการณ์ข้างป่า				
หมู่ ๑ ต.พลวงทอง	หมู่ ๒ ต.พลวงทอง	หมู่ ๔ ต.พลวงทอง	หมู่ ๖ ต.พลวงทอง	หมู่ ๖ ต.เกษตรสุวรรณ
- ปี ๒๕๕๒ เริ่มมีข้างป่าเข้าในพื้นที่เกษตร ๑ - ๒ ตัว - ปี ๒๕๖๓ ข้างป่ามากถึง ๓๐-๕๐ตัว -เวลาที่มาเร็วขึ้น เดิมเวลา๑๗.๐๐ น. เป็น ๑๖.๐๐ น. และจะกลับก่อนพระอาทิตย์ขึ้น	- ปี ๒๕๕๐ เริ่มมีข้างป่าพลัดถิ่นเข้ามา ๑ - ๒ ตัว - ฤดูแล้งจะออกมาเกือบทุกวัน เพราะป่าขาดความอุดมสมบูรณ์ ออกมาบริเวณบ้านคลองกุ่ม เขาตะกร้อ เคยมากินปาล์มในโรงเรียน	- ปี ๒๕๕๕ เริ่มมีข้างป่าเข้ามากินมะม่วงหิมพานต์ - ปี ๒๕๖๓ มีข้างป่าเข้ามาเป็นกลุ่มใหญ่ มากกว่า ๕๐ ตัว ซึ่งมากที่สุดในปีใด	- ปี ๒๕๖๐ ข้างป่าเริ่มเข้ามาในพื้นที่ - เส้นทางหลักที่ใช้หากิน ได้แก่ ข่ายป่าชอย อ่างผักหนาม ๓ และ ๔ - ข้างป่าจะเคลื่อนตัวมาจากหมู่ที่ ๔ เฉลี่ยเข้ามาปีละ ๓ ครั้ง	- ปี ๒๕๕๙ เริ่มมีข้างป่าเข้ามาในหมู่บ้าน ๓ - ๗ ตัว ปีละ ๓ ครั้ง - ส่วนใหญ่จะมาในช่วงฤดูร้อนและหนาว เพราะอาหารในป่าลดลง - ปี ๒๕๖๓ มีข้างป่าเข้ามาเพิ่มขึ้น
ประเด็นที่ ๕ พฤติกรรมการออกหากิน				
- ข้างป่าออกมากินพืชอาหารและทำลายผลผลิตทางการเกษตร เสมือนการมาเดินตลาดนัด หรือมาเที่ยวคาเฟ่ จะค่อยๆ เดินมาหาอาหารอย่างสบายใจ เดินกินไปอย่างช้าๆ ไม่ชอบให้รบกวนเวลา กินหากิน อิ่มจะกลับไปเองโดยใช้เส้นทางเดิม - กินอาหารราว ๓๐ % ของน้ำหนักตัว ไม่ชอบเสียงดัง ไม่กินสัตว์ ชอบเล่นน้ำในสระ/แหล่งน้ำ - บางตัวมีพฤติกรรมดุร้าย/ชุกชน - มีพัฒนาการการเรียนรู้ ความจำดี หูดี เดินเท้าเบา	- เส้นทางเดินจะตามลำคลองช่องทางข้างข้างป่าทำงานเป็นทีม มีข้าง ๑-๒ ตัว ทำหน้าที่เป็นช่าง Survey หรือลาดตระเวน เพื่อหาแหล่งอาหาร เริ่มออกหากินราว ๑๘.๐๐ น. กลางวันร้อนจะนอน ชอบลงเล่นน้ำ กินอาหารราว ๑ ใน ๓ ของน้ำหนักตัว ชอบกินเกลือ กะปิ - ข้างป่าที่มาหากินมี ๒ ประเภทคือ ช่างประจำถิ่น อายุราว ๔-๕ ปี อาศัยอยู่ตามชายป่า จะเข้าออกหมู่บ้านเป็นประจำ ไม่ดุร้าย และช่างจรส่วนใหญ่จะมาเป็นผู้มากินและทำลายพืชผล ถ้าขับไล่จะโมโห ถ้าเจอข้างป่าคนละกลุ่มจะทะเลาะ/ต่อสู้กัน	- ข้างป่าออกมาจากพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไนผ่านป่าสงวนแห่งชาติ และป่าชุมชน เข้ามาในบ้านเขาใหญ่ หมู่ที่ ๔ เป็นส่วนใหญ่ จุดที่ข้างออกมี ๖ จุด และกระจายไปทางบ้านอ่างผักหนาม และบ้านคลองโคกที่มีเขตติดต่อกัน ส่วนบ้านเขาชะอางค์ หมู่ที่ ๒ มีจุดที่ข้างป่าออกจำนวน ๒ จุด - ข้างป่าตาไม่ดี หู และจมูกดีมาก มีความจำแม่น - มีการเคลื่อนย้ายไปเรื่อยๆ เป็นวงรอบ	- ข้างป่าออกหากินในช่วงเวลา ๑๗.๐๐ น. และกลับเข้าป่าในช่วงเข้ามืด - กินพืชผลทางการเกษตรโดยเฉพาะไม้ผล เช่น กล้วย สับปะรด มัน ลำปะหูลัง - การออกหากินจะมีช่างประจำถิ่น ประมาณ ๓ ตัว จะเข้าออกหมู่บ้านเป็นประจำ - ข้างป่าจรจำนวนมากกว่า ๓๐ ตัว การกินจะเคลื่อนตัวไปเรื่อยๆ เป็นวงรอบ และจะเข้ามาในพื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้นในช่วงฤดูแล้ง	- ข้างป่าทำงานเป็นทีม โดยมีข้าง ๑-๒ ตัว ออกมาทำหน้าที่เป็นช่าง Survey หรือลาดตระเวน ข้างป่าจะออกมากินอาหารในตอนกลางคืน และกลับก่อนสว่าง - ข้างป่ามีความฉลาดสามารถเรียนรู้พฤติกรรมของชาวบ้าน และสิ่งแวดล้อมรอบข้างได้อย่างรวดเร็ว - ข้างป่าที่มากินอาหารยังไม่มีการทำร้ายคน

ประเด็นที่ ๖ ทศนคติของคนต่อช้างป่า				
หมู่ ๑ ต.พลวงทอง	หมู่ ๒ ต.พลวงทอง	หมู่ ๔ ต.พลวงทอง	หมู่ ๖ ต.พลวงทอง	หมู่ ๖ ต.เกษตรสุวรรณ
“ทำใจ ยอมรับ” สถานการณ์ช้างที่เกิดขึ้น เนื่องจากไม่สามารถที่จะย้ายถิ่นฐานไปที่อื่นได้ พยายามปรับตัวและวิถีชีวิตให้อยู่ภายในพื้นที่ให้ได้	คนในชุมชนมีความเห็นว่า “ต้องเข้าใจ และทำใจ”	“ต้องเข้าใจ และปรับตัว” ไม่ควรทำร้ายช้าง ต้องสร้างแหล่งน้ำและอาหารในป่าให้ช้าง และต้องปรับเปลี่ยนวิธีการดำรงชีวิตเพื่อให้ช้างอยู่ในพื้นที่ให้ได้	คนส่วนใหญ่มีแนวคิดที่ว่าคนและช้างก็ต้อง “อยู่ร่วมกันให้ได้” จะอยู่อย่างไรให้ไม่กระทบกระทั่งและประชาชนไม่เดือดร้อน เป็นสิ่งที่ทุกส่วนต้องมาร่วมมือกัน	อยู่ร่วมกันแบบ “ต่างคนต่างอยู่” ไม่ทำลายกัน ชาวบ้านรู้ว่าพื้นที่ที่อยู่นั้นเป็นพื้นที่ป่า คนต้องไม่บุกรุกป่า และควรสร้างแหล่งอาหารที่สมบูรณ์ในป่าให้กับช้าง
ประเด็นที่ ๗ การป้องกันและแก้ไขปัญหา				
- ชูรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน (ชรบ.) ผลัดเปลี่ยนกัน ออกลาดตระเวนตามจุดเสี่ยงต่างๆ ที่ช้างป่าออกหากิน - ปรับเปลี่ยนเวลาในการกรีดยาง/ปลูกพืชที่ช้างไม่ชอบ เช่น สมุนไพร เป็นต้น	- ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตโดยเฉพาะด้านการประกอบอาชีพ คอยสังเกต ระวังช้างมากขึ้น ถ้าทราบข่าวว่าช้างป่าลงมาจะเลิกประกอบอาชีพ รีบกลับบ้าน - ปรับเวลากกรีดยางเป็น ๒ กะ คือ ช่วงเช้า ตีห้า ถึง หก โมงเช้า และช่วงบ่าย สี่โมงเย็น (แต่ขณะนี้ช้างก็ออกหากินเร็วขึ้น บางครั้งสี่หรือห้าโมงเย็นก็ออกมาแล้ว) - ปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นพืชผสมผสานมากขึ้น - การเยียวยาผู้ได้รับความเสียหาย	- สร้างความรู้ความเข้าใจ - จัดตั้ง ชรบ. คอยเฝ้าระวัง ช่วยเตือนภัย และผลักดันช้างป่า - ติดตั้งกล้อง CCTV ติดตามพฤติกรรมช้างในพื้นที่ - สร้างแหล่งน้ำ แหล่งอาหารในป่าให้ช้าง - ปรับเปลี่ยนวิธีการในการดำรงชีวิตเพื่ออยู่ในพื้นที่ให้ได้ - ปลูกพืชสมุนไพร พืชที่ช้างไม่ชอบ พืชผสมผสาน สร้างวนเกษตรเป็นแนวกันชน	- สร้างความรู้ความเข้าใจในที่ประชุมประชาคมทุกวันที่ ๑๕ ของเดือน โดย จนท. พัฒนาชุมชน จนท.อนุรักษ์ ผู้นำชุมชน - แจ้งข่าวเมื่อมีช้างเข้ามาผ่าน กลุ่มไลน์หมู่บ้าน - หลบเข้าที่พักเมื่อช้างมาไม่ให้มีการปะทะกัน - จัดทำป้ายเตือนเขตช้างป่าออกหากิน - จัด ชรบ. คอยเฝ้าระวัง ช่วยเตือนภัย และผลักดันช้างป่า โดยจะประสานแจ้งหน่วย จนท. ป่าไม้ จนท. อนุรักษ์ เข้ามาร่วมผลักดัน โดยใช้เชือกคล้อง ทำคูกันแนวจุดระเบิดลูกบอลหรือปิงปองเพื่อเตือนภัย	- เลี้ยงสุนัข เพื่อเฝ้าบ้าน เมื่อสุนัขเห่าผิดปกติก็จะรู้ได้ว่ามีช้างป่าเข้ามา - ใช้ประทัดบอล โยนขับไล่ช้างป่าให้ออกจากบริเวณหมู่บ้าน - ใช้ไฟโซล่าเซลล์ส่องเข้าไปในสวนทำให้เกิดแสงสว่าง ช้างจะได้ไม่เข้ามาในสวน - เปลี่ยนวิธีการกรีดยางจากกลางคืน เป็นตอนเช้า เพื่อความปลอดภัย - ปลูกพืชผักที่ช้างไม่ชอบ เช่น สมุนไพรต่างๆ - ปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินใกล้ ๆ บ้าน - คนต้องไม่บุกรุกป่า - สร้างแหล่งอาหารที่สมบูรณ์ให้กับช้างในพื้นที่ป่าด้านใน เช่น แหล่งน้ำ แหล่งอาหาร การปลูกป่าเพิ่มเติม

๔.๑.๓ การปิกหมด/ระบุพิกัดชุมชนและครัวเรือน ด้วยระบบแฟ้มบ้านพัฒนาคนไทย (TPMAP Logbook)

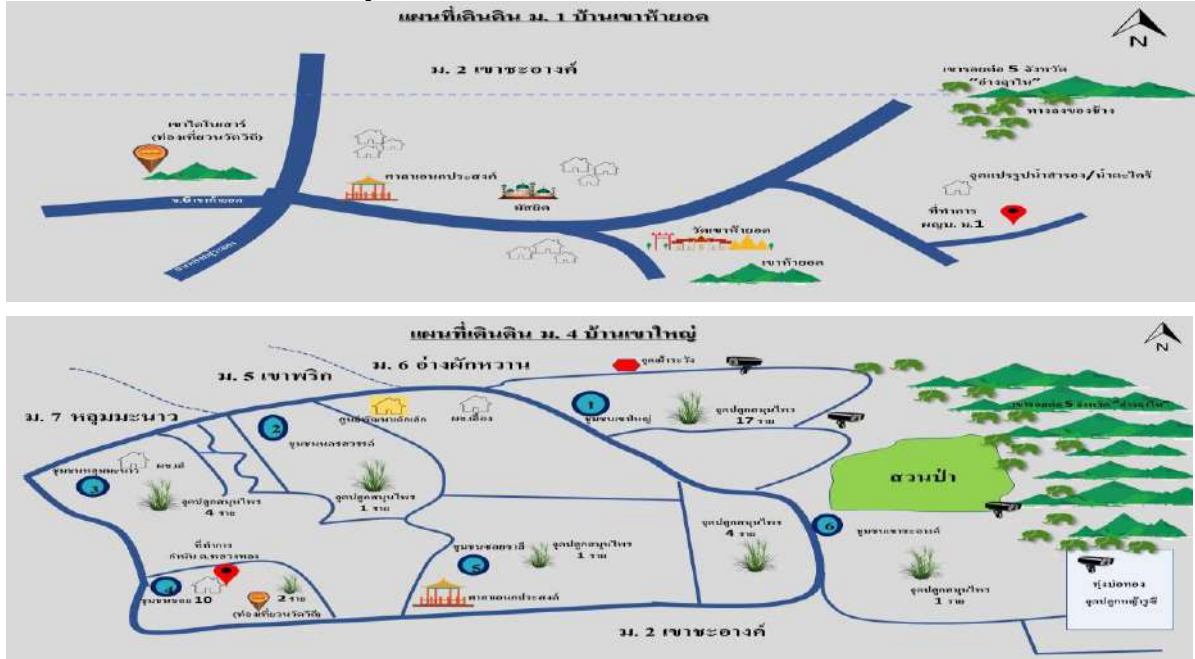
คณะทำงานฯ ลงพื้นที่เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานฯ โดยทำการเชื่อมโยงเทคโนโลยีสารสนเทศ คือระบบแฟ้มบ้านพัฒนาคนไทย (TPMAP Logbook) เข้ามาใช้กับครัวเรือนเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาหมู่บ้านคนรักช้างตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนการดำเนินงาน "หมู่บ้านคนรักช้าง" เพื่อให้เกิดการใช้ข้อมูลในระบบเพื่อพัฒนาคนแบบชี้เป้า สามารถครอบคลุมปัญหาที่กว้างขึ้น และสามารถระบุปัญหาในระดับบุคคล ครัวเรือน ชุมชน ท้องถิ่น/ท้องที่ จังหวัด ประเทศ หรือปัญหาความยากจนรายประเด็น ซึ่งทำให้การแก้ปัญหาตรงกับกลุ่มเป้าหมายมากขึ้นและสามารถออกแบบโครงการในการแก้ปัญหาให้ตรงกับความต้องการหรือสภาพปัญหาได้

เริ่มต้นดำเนินการด้วยการให้ความรู้แก่นักวิชาการพัฒนาชุมชน (พัฒนากร) อำเภอบ่อทอง เรื่องการบันทึกข้อมูลในระบบและการนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ หลังจากนั้นได้ทดสอบการบันทึกข้อมูลของหมู่ที่ ๔ ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง เป้าหมายในการบันทึกครั้งนี้ มีทั้งหมด ๓๕ ราย ซึ่งเป็นครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาหมู่บ้านคนรักช้างตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนการดำเนินงาน "หมู่บ้านคนรักช้าง" ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓

๔.๑.๔ การจัดทำแผนเดินดิน / แผนที่ทำมือ

คณะทำงานฯ ลงพื้นที่ใน ๕ หมู่บ้าน ๒ ตำบล ได้แก่ หมู่ที่ ๑,๒,๔,๖ ตำบลพลวงทอง และหมู่ที่ ๖ ตำบลเกษตรสุวรรณ ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพัฒนากร ผู้นำชุมชน และผู้แทนครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่าและเป็นกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ พร้อมจัดทำแผนที่เดินดิน / แผนที่ทำมือ ประกอบด้วย ข้อมูลสถานที่สำคัญภายในหมู่บ้าน บริเวณพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า และเส้นทางเดินของช้างป่าที่เข้ามาในพื้นที่หมู่บ้าน

๔.๑.๕ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

๑) เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๐๐ น. คณะทำงานฯ เข้าร่วมสังเกตการณ์การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. ๒๕๖๓ เรื่อง โครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำช้างป่าคลองป่าสัก และคลองเหมืองสะอังก หมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๔ โดยสำนักทรัพยากรน้ำบาดาล องค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทอง หมู่ที่ ๒ ตำบลพลวงทอง ผู้เข้าร่วมเวทีเป็นผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวประมาณ ๔๐ คน หลังจากที่ได้รับฟังรายละเอียดของโครงการฯ ผู้เข้าร่วมเวทีได้ยกมือเห็นด้วยกับการดำเนินโครงการฯ นี้

๒) คืนวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓ เวลา ๒๒.๑๐ น. คณะทำงานฯ เข้าร่วมกิจกรรมการผลักดันช้างป่า ในเขตพื้นที่หมู่ที่ ๒ และ ๔ ตำบลพลวงทอง เดินทางด้วยรถยนต์กระบะร่วมกับชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) และเจ้าหน้าที่หน่วยพิทักษ์ป่า ซึ่งได้รับรายงานว่า พบช้างป่ากำลังพยายามเข้าสู่พื้นที่ของชาวบ้าน จากการร่วมสังเกตการณ์โดยใช้รถยนต์ลาดตระเวนและส่องไฟเป็นเวลาช่วงหนึ่งพบว่าช้างป่ามีการส่งเสียงร้องเป็นระยะส่งสัญญาณให้กับฝูงช้างและชุมนุมอยู่กับที่ รอเวลาให้ทางทีมเจ้าหน้าที่ออกจากพื้นที่จึงจะเดินไปยังชุมชนอื่นเพื่อหาอาหาร ในการจะผลักดันช้างไม่ให้เข้าสู่พื้นที่อื่นอาจจะปรับเปลี่ยนวิธีการ โดยปล่อยให้ช้างเข้าสู่พื้นที่ตามเส้นทางที่ช้างเคยเดินและเคยเข้าไปกินอาหาร

จากนั้น จึงค่อยผลักดันให้ช้างกลับเข้าป่าก่อนฟ้าสาง ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายน้อยกว่าการปล่อยให้ช้าง ปักหลักอยู่ที่เดิมเป็นเวลานาน จากการสังเกตการณ์การทำงานของเจ้าหน้าที่และชุด ชรบ.แสดงให้เห็นว่า จะต้องมีการปรับแผนการทำงานตลอดเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และมีความเสียหาย น้อยที่สุด

๔.๑.๖ สรุปผลการศึกษาชุมชน

คณะทำงานขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก พื้นที่ จังหวัดชลบุรี สรุปงานในภาควิชาการ เพื่อจัดทำรายงานผลการดำเนินงานจากการลงพื้นที่ในช่วงเย็น ของทุกวัน โดยประชุมสรุปผลการดำเนินงาน ทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าเหมาะสม หรือต้องปรับปรุง หรือไม่ อย่างไร พร้อมวางแผนการดำเนินงาน และจะได้ส่งข้อมูลกลับคืนชุมชนในกระบวนการให้การศึกษา กับชุมชนต่อไป

๔.๑.๗ การให้การศึกษาชุมชน

การขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก พื้นที่จังหวัดชลบุรี ได้จัดรูปแบบการให้การเรียนรู้กับพื้นที่เป้าหมายทั้ง ๕ หมู่บ้าน ๒ ตำบล ผ่านกิจกรรมการสนทนากลุ่ม ในการสำรวจชุมชน และการจัดทำแผนที่เดินดิน ด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และความคิดเห็น รวมถึงสร้างการเรียนรู้ร่วมกันในกิจกรรมที่เข้าร่วมดำเนินการ การวิเคราะห์และพัฒนาอาชีพ การสร้างระบบ การเฝ้าระวัง ป้องกัน และเตือนภัยให้กับชุมชน

ผลจากการให้การศึกษาชุมชน ทำให้คนในชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดการวิเคราะห์ ตนเอง วิเคราะห์ชุมชน เรียนรู้การปรับวิถีชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อทำให้เกิดการอยู่ร่วมกัน กับช้างป่าได้อย่างสมดุล ดังนี้

๑) ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่เป็นภูเขา มีเนินเขาเตี้ย ๆ และที่ราบบางส่วน มีแนวเขาใหญ่ และเขากำแพงเป็นเขตแดน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเอกสารสิทธิให้ประชาชนเข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.๔-๐๑) และพื้นที่ป่าสงวน ประชากรส่วนใหญ่ย้ายถิ่นมาจากที่อื่น โดยประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง เป็นต้น การปลูกพืชสวน เช่น สวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน สวนมะม่วงหิมพานต์ สวนผลไม้ (ทุเรียน มังคุด) และการเลี้ยงสัตว์

๒) สถานการณ์ของช้างป่า เริ่มเมื่อปี ๒๕๕๐ มีผู้พบเห็นช้างป่าเข้ามาในหมู่บ้าน ๑ - ๒ ตัว และจำนวนช้างป่าที่เข้ามาในหมู่บ้านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ในขณะที่พื้นที่ป่าลดลง และขาดวงจรนักล่า โดยปัจจุบันมีจำนวนช้างป่ามากขึ้นถึง ๓๐ - ๕๐ ตัว นอกจากนี้ยังพบสถานการณ์ที่ทำให้คนและช้างป่า เสียชีวิต เช่น เมื่อปี ๒๕๕๘ มีช้างยืนพังกายตาย สัตว์แพทย์ของกรมอุทยานฯ ผ่าซากพิสูจน์พบว่า ลำไส้ ของช้างเน่าติดเชื่อ เนื่องจากกินหญ้าที่ราษฎรฉีดสารดูดซึมไกลโฟเสต เพื่อกำจัดวัชพืชในสวนยางพารา เมื่อต้นปี ๒๕๖๑ ที่บ้านเขาชะอางค์ มีช้างป่าเข้ามากินสับปะรด ที่เจ้าของสวนได้ทำรั้วไฟฟ้ากันไว้ ทำให้

ไฟฟ้าช็อตช้างป่าตาย ๒ ตัว และเมื่อต้นเดือนกันยายน ๒๕๖๓ มีเหตุการณ์ที่ช้างเดี่ยวบุกทำลายกำแพงวัดบุญญาวาส หมู่ที่ ๘ บ้านคลองใหญ่ ตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี และทำร้ายราษฎรเสียชีวิต

เส้นทางเดินของช้างป่าจะออกมาจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ซึ่งเป็นพื้นที่ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัด ภาคตะวันออก โดยมีแนวเขตติดต่อเป็นระยะทางกว่า ๓๐ กิโลเมตร บริเวณที่ช้างออกมาเป็นพื้นที่เขตติดต่อกับอำเภอนาทม จังหวัดฉะเชิงเทรา ผ่านป่าสงวนแห่งชาติ และป่าชุมชน เข้ามาในเขตอำเภอบ่อทอง ครอบคลุมหมู่บ้านทั้งหมด จำนวน ๕ หมู่บ้าน ๒ ตำบล ได้แก่ บ้านเขาห้วยยอด หมู่ที่ ๑ บ้านเขาชะอางค์ หมู่ที่ ๒ บ้านเขาใหญ่ หมู่ที่ ๔ บ้านอ่างผักหนาม หมู่ที่ ๖ ตำบลพลวงทอง และบ้านคลองโค หมู่ที่ ๖ ตำบลเกษตรสุวรรณ โดยพื้นที่ที่มีความรุนแรงมากที่สุด ได้แก่ บ้านเขาใหญ่ หมู่ที่ ๔ ซึ่งเป็นหมู่บ้านคหกรักษ์ โดยบริเวณบ้านเขาใหญ่มีจุดที่ช้างออกมาจำนวน ๖ จุด และกระจายไปทางหมู่บ้านอ่างผักหนาม และบ้านคลองโค ที่มีเขตติดต่อกัน และเริ่มมีการพบเห็นช้างในพื้นที่หมู่ที่ ๗ บ้านหลุมมะนาว ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม ๒๕๖๓ ส่วนบ้านเขาชะอางค์ มีจุดที่ช้างป่าออกมาจำนวน ๒ จุด บ้านเขาห้วยยอดมีจุดที่ช้างออกมาเป็นประจำจำนวน ๓ จุด โดยในช่วงฤดูแล้งช้างป่าจะออกมามากกว่าช่วงอื่นๆ เนื่องจากพื้นที่ป่ามีอาหารไม่เพียงพอ

๓) พฤติกรรมการออกหากิน ช้างป่าออกมากินพืชอาหารของชาวบ้าน ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเสียหายไปด้วย ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและทรัพย์สินของชาวบ้าน โดยช้างป่าจะออกหากินในช่วงกลางคืน เริ่มออกมาเวลาประมาณ ๑๗.๐๐ น. - ๑๘.๐๐ น. และกลับเข้าป่าก่อนสว่าง ส่วนกลางวันอากาศร้อนช้างป่าจะนอน และชอบลงเล่นน้ำตามแหล่งน้ำ กินอาหารครั้งละประมาณร้อยละ ๓๐ ของน้ำหนักตัว ชอบกินเกลือ กะปิ ไม่กินสัตว์ โดยจะเดินกินอาหารไปอย่างช้า ๆ ไม่ชอบให้รบกวนเวลา กินหากินอึดจะกลับไปเองโดยใช้เส้นทางเดิม การออกมากินอาหารจะเคลื่อนย้ายไปเรื่อย ๆ เป็นวงรอบ โดยช้างป่าจะทำงานเป็นทีม มีช้าง ๑ - ๒ ตัว ทำหน้าที่เป็นช้าง Survey หรือลาดตระเวนก่อน เพื่อหาแหล่งอาหาร แล้วจึงไปพาเพื่อนมา ช้างป่าที่มาหากินมี ๒ ประเภทคือ ช้างประจำถิ่น อายุราว ๔ - ๕ ปี อาศัยอยู่ตามชายป่า จะเข้าออกหมู่บ้านเป็นประจำ ไม่ดุร้าย และช้างจรส่วนใหญ่จะมาเป็นโขลง มากินและทำลายพืชผล ถ้าขับไล่จะโมโห ถ้าเจอช้างป่าคนละกลุ่มจะทะเลาะ บางครั้งถึงขั้นต่อสู้กัน ลักษณะของช้างป่าคือ ตาไม่ค่อยดีหูและจมูกดีมาก มีความจำแม่น มีพัฒนาการการเรียนรู้ เวลาเดินเท้าเบา ไม่ชอบเสียงดังและแสงไฟ

๔) ทศนคติคนต่อช้างป่า คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า “ต้องเข้าใจ และเข้าใจ” ยอมรับสถานการณ์ช้างที่เกิดขึ้น เนื่องจากไม่สามารถที่จะย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นได้ จึงต้องพยายามปรับตัวและวิถีชีวิต คือ “อยู่ร่วมกันให้ได้” ส่วนอยู่อย่างไรไม่ให้กระทบกระทั่งและประชาชนเดือดร้อน เป็นสิ่งที่ทุกส่วนต้องมาร่วมมือกัน ดังนั้น การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้างป่าจึงเป็นการอยู่แบบ “ต่างคนต่างอยู่” ไม่ทำลายกัน คนกลัวช้างป่าที่เข้ามาในหมู่บ้านแต่ส่วนใหญ่ไม่ได้คิดที่จะทำร้ายช้าง เพราะส่วนใหญ่คิดว่าสัตว์ทุกตัวก็รักชีวิตเหมือนกับคน ชาวบ้านทราบดีว่าพื้นที่ที่อยู่นั้นเดิมเป็นพื้นที่ป่า คนจึงต้องไม่บุกรุกป่าเพิ่มขึ้น และควรสร้างแหล่งอาหารและแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ในป่าให้กับช้าง

๕) การป้องกันและแก้ไขปัญหช้างป่า ที่เข้ามาในหมู่บ้านพบว่า มีการดำเนินการด้านการป้องกันเฝ้าระวัง และเตือนภัยจากช้างป่า ด้วยการสร้างความรู้ความเข้าใจ ปรับทัศนคติคนที่มีต่อช้าง จัดทำป้ายเตือน ใช้ไฟส่องในสวน การสร้างคูกันช้าง สร้างแหล่งอาหารให้กับช้างป่าในพื้นที่ด้านใน เช่น สร้างแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร การปลูกป่าเพิ่มเติม โดยมีข้อเสนอแนะในการป้องกันว่าควรมีการควบคุมอัตราการเกิดของช้างป่าสำหรับการเฝ้าระวังในการรับมือกับช้างป่าในทุกหมู่บ้าน ได้มีการจัดชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ผลัดเปลี่ยนกันออกลาดตระเวนตามจุดเสี่ยงต่างๆ ที่ช้างป่าออกหากิน จัดตั้งกลุ่มไลน์แจ้งข่าว ติดตั้งกล้อง CCTV ติดตามพฤติกรรมช้างป่าในพื้นที่ เลี้ยงสุนัขเฝ้าบ้าน ด้านการประกอบอาชีพ และการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต

มีการปรับเปลี่ยนด้านอาชีพจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เป็นพืชผสมผสานมากขึ้น ปลูกพืชสมุนไพรที่ช้างไม่ชอบกิน เช่น ชิง ข่า ตะไคร้ ขมิ้น กระชาย ชะอม การเลี้ยงสัตว์ เช่น ผึ้ง เป็ด ไก่ โค มีการคอยสังเกต ระวังแมลงมากขึ้น โดยเฉพาะด้านการประกอบอาชีพ ถ้าทราบข่าวว่าช้างป่าลงมากก็จะเลิกประกอบอาชีพ หนีกลับบ้าน ปรับเวลากิจวัตร เป็น ๒ ช่วงคือ ช่วงเช้าถึงหกโมงเช้า และช่วงบ่ายสี่โมงเย็น **ด้านการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ** โดยองค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทองได้ช่วยเหลือพื้นที่เกษตรกรที่ได้รับความเสียหายจากช้างป่า จำนวน ๑ ราย เป็นเงิน ๕๐๗ บาท และมีการจัดตั้งกองทุนคชานุรักษ์ขึ้นในหมู่บ้านคชานุรักษ์ หมู่ที่ ๔ ตำบลพลวงทอง มีเงินทุนตั้งต้น จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท แต่ยังไม่มีการนำเงินกองทุนไปช่วยเหลือสมาชิก เนื่องจากอยู่ระหว่างการกำหนดแนวทางการดำเนินงานให้ชัดเจน

อย่างไรก็ตามเนื่องจากช้างเป็นสัตว์ที่เรียนรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้คนในหมู่บ้านก็ต้องเรียนรู้และปรับเปลี่ยนวิธีการรับมือกับช้างป่า ไปตามสถานการณ์ด้วยเช่นกัน จะเห็นได้ว่าทั้งช้างป่าและคนต่างมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด

๔.๒ การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ

กรมการพัฒนาชุมชน ได้สนับสนุนงบประมาณโครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : ขยายผลการพัฒนาหมู่บ้านคชานุรักษ์ช้างตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนการดำเนินงาน “หมู่บ้านคชานุรักษ์” กิจกรรมการพัฒนาและสาธิตอาชีพตามแผนพัฒนาวิถีสวัสดิ์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้าง พบว่ามีการรวมกลุ่มอาชีพในพื้นที่ ดังนี้

หมู่ที่ ๑ บ้านเขาห้ายอด ต.พลวงทอง กลุ่มอาชีพปลูกและแปรรูปสมุนไพร ข่าเหือง/ตะไคร้/ขมิ้น/กระชาย สมาชิก ๓๐ ครั้วเรือน

หมู่ที่ ๒ บ้านเขาชะอางค์ ต.พลวงทอง กลุ่มอาชีพเลี้ยงเปิดสาวและทำไข่เค็มอินทรีย์ สมาชิก ๓๐ ครั้วเรือน

หมู่ที่ ๔ บ้านเขาใหญ่ ต.พลวงทอง กลุ่มอาชีพปลูกและแปรรูปสมุนไพร ข่า/ตะไคร้/ขมิ้น/ข่าไก่ดำ/เห้ายายม่อม สมาชิก ๓๕ ครั้วเรือน

หมู่ที่ ๖ บ้านอ่างผักนาม ต.พลวงทอง กลุ่มอาชีพปลูกชะอมและสมุนไพร ข่าเหือง แต้ว สมาชิก ๓๐ ครั้วเรือน

หมู่ที่ ๖ บ้านคลองโค ต.เกษตรสุวรรณ กลุ่มอาชีพแปรรูปพริก/ผลิตชะลอมไม้ไผ่/แปรรูปผลไม้และผักกาดทอง/ทำพริกแกง/ปลูกพืชสมุนไพร สมาชิก ๓๖ ครั้วเรือน

๔.๒.๑ การวิเคราะห์กลุ่มอาชีพ คณะทำงานฯ พร้อมด้วยพัฒนาการอำเภอและนักวิชาการพัฒนาชุมชน ได้ลงพื้นที่พูดคุยและวิเคราะห์กลุ่มอาชีพด้วยเทคนิค SWOT ร่วมกับผู้นำหมู่บ้านและผู้แทนกลุ่มอาชีพของแต่ละหมู่บ้าน พบว่าในภาพรวมมีจุดแข็ง โอกาส จุดอ่อน และข้อจำกัด ในการขับเคลื่อนกลุ่มอาชีพ ดังนี้

จุดแข็ง

- ๑) เป็นกลุ่มอาชีพที่ใช้วัตถุดิบการผลิตที่มีอยู่ในชุมชน และสอดคล้องกับภูมิปัญญาของชุมชน
- ๒) มีสถานที่จัดเก็บวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และสถานที่ดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม

โอกาส

- ๑) กรมการพัฒนาชุมชนให้การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ในการดำเนินงานของกลุ่มที่เกิดจากเวทีประชาคม โดยเฉพาะกลุ่มแปรรูปสมุนไพร หมู่ที่ ๔ ได้รับการสนับสนุนครุภัณฑ์ในการแปรรูปสมุนไพรด้วย
- ๒) มีหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนหลายหน่วยงาน ทำให้ได้รับโอกาสในการพัฒนามากยิ่งขึ้น

จุดอ่อน

- ๑) สมาชิกในกลุ่มมีงานประจำหรืออาชีพหลักอยู่แล้ว ทำให้ไม่มีเวลาในการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพที่จัดตั้งขึ้น ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มขาดความต่อเนื่อง
- ๒) วัตถุดิบหลักในการแปรรูป (สมุนไพร) จำหน่ายสดได้ราคาดีและรวดเร็วกว่าแปรรูป
- ๓) การบริหารจัดการยังไม่เป็นระบบและยังไม่เป็นไปในรูปแบบของกลุ่ม ส่วนใหญ่มีการบริหารโดยบุคคลเพียงคนเดียว ขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม
- ๔) ขาดแหล่งจำหน่ายสินค้า ที่สามารถจำหน่ายได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อจำกัด

- ๑) มีการย้ายเปลี่ยนนักวิชาการพัฒนาชุมชน (พัฒนากร) บ่อย ทำให้การสนับสนุนไม่ต่อเนื่อง

๔.๒.๒ แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพ จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว สมาชิกในกลุ่มและผู้นำชุมชนได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพแต่ละกลุ่มในหมู่บ้าน โดยการแสวงหาความรู้ ฝึกทักษะให้เกิดความชำนาญ มีการบริหารจัดการกลุ่มให้ระบบ การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ การมีผลประโยชน์ตอบแทนร่วมกัน ผลลัพธ์ที่มีคุณภาพมาตรฐาน มีการตลาดที่ดี ซึ่งจะทำให้เกิดการร่วมกันเอาใจใส่ดูแลกลุ่ม สรุปได้ดังนี้

หมู่ที่ ๑ บ้านเขาห้ายอด ตำบลพลวงทอง กลุ่มอาชีพปลูกและแปรรูปสมุนไพร ข่าเหลียง/ตะไคร้/ขมิ้น/กระชาย มีแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพ ดังนี้

- ๑) เน้นการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว และมีช่องทางการตลาดเดิมทั้งภายในหมู่บ้านและตามสั่ง ได้แก่ น้ำสำรอง ซึ่งสามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้กับกลุ่ม เนื่องจากมีจุดแข็งที่รสชาติกลมกล่อม ไม่หวานเกินไป มีเนื้อสำรองมาก ส่วนสมุนไพรอื่นในขณะที่เราขายที่ตลาดยังสูงอยู่ให้เน้นการจำหน่ายสด

- ๒) ขอกการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหาร (อย.) เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า โดยต้องดำเนินการขออนุญาต ๒ ส่วน ได้แก่ การขออนุญาตสถานที่ผลิตและการขออนุญาตผลิตภัณฑ์อาหาร เพื่อขอรับเลขสารบบอาหาร โดยยื่นของกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานที่ผลิตอาหาร

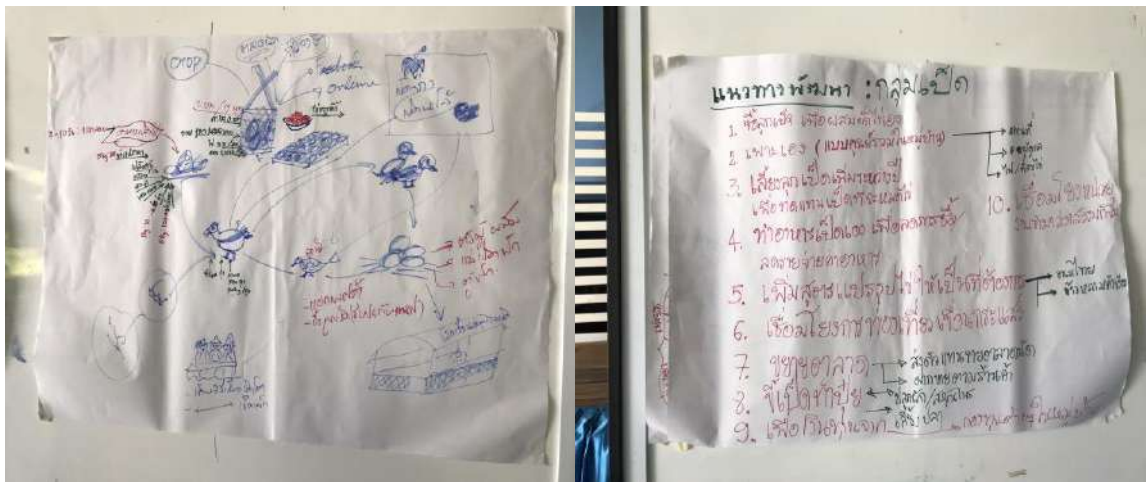
- ๓) สร้างความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานกลุ่มอาชีพให้มีความเข้มแข็ง สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้หลัก ๕ ก ประกอบด้วย ก ที่ ๑ : กลุ่ม/สมาชิก ก ที่ ๒ : กรรมการ ก ที่ ๓ : กฎ/กติกา/ระเบียบข้อบังคับกลุ่ม ก ที่ ๔ : กองทุน และ ก ที่ ๕ : กิจกรรมของกลุ่มต้องมียาวต่อเนื่อง

- ๔) สมาชิกร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนากลุ่มอาชีพตามแนวทางที่กำหนดให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปี

หมู่ที่ ๒ บ้านเขาชะอางค์ ตำบลพลวงทอง กลุ่มอาชีพเลี้ยงเป็ดสาวและทำไข่เค็มอินทรี ดำเนินกิจกรรมตั้งแต่การเพาะพันธุ์เป็ดสู่การแปรรูป และการส่งเสริมช่องทางการตลาด มีแนวทางการพัฒนา กลุ่มอาชีพ ดังนี้

- ๑) กลุ่มควรมีการผลิตลูกเป็ดเองเพื่อลดต้นทุน โดยการซื้อเป็ดพ่อ - แม่พันธุ์ เพื่อผสมพันธุ์ และฝึกลูกเป็ด จัดทำเป็นแบบศูนย์รวมในหมู่บ้าน ซึ่งต้องมีการกำหนดสถานที่เพาะพันธุ์ที่ใช้ร่วมกันทั้งหมู่บ้าน มีการกำหนดผู้ดูแล แบ่งหน้าที่ให้สมาชิกกลุ่มหมุนเวียนกันรับผิดชอบ
- ๒) เลี้ยงลูกเป็ดเพิ่มระหว่างปี เพื่อทดแทนเป็ดที่จะหมดไข่
- ๓) ทำอาหารเป็ดเองเพื่อลดต้นทุนในการซื้ออาหารเป็ด
- ๔) เพิ่มการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไข่เป็ดที่เป็นความต้องการของตลาด เช่น ขนมไทย ข้าวหลามคำเดียว เป็นต้น
- ๕) เชื่อมโยงการขายผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปไข่เป็ดกับเชื่อนกระแสร
- ๖) ขยายตลาด โดยส่งตัวแทนนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปขายยังตลาดนัด หรือ ฝากขายตามร้านค้าในหมู่บ้าน/ตำบล หรือพื้นที่ใกล้เคียง
- ๗) ทำผลิตภัณฑ์จากไข่เป็ดเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าของไข่เป็ดหรือนำไข่เป็ดไปใช้ประโยชน์ เช่น ปุยไข่เป็ด เป็นต้น
- ๘) แสวงหาแหล่งเงินทุนเพิ่มจากแหล่งกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

หมู่ที่ ๔ บ้านเขาใหญ่ ตำบลพลวงทอง กลุ่มอาชีพปลูกและแปรรูปสมุนไพร ข้า/ตะไคร้/ขมิ้น/ชาไก่ดำ/เห็ดยาหม่อม แนวทางการพัฒนา กลุ่มอาชีพ ดังนี้

- ๑) จัดสถานที่พร้อมวัสดุ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ ในการผลิตให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน
- ๒) จัดวางระบบกลุ่มอาชีพ ปลูกและแปรรูปสมุนไพร ข้า/ตะไคร้/ขมิ้น/ชาไก่ดำ/เห็ดยาหม่อม ให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น ได้ใช้หลัก ๕ ก ในรูปแบบทุนคินกลุ่มหรือทุนหมุนเวียน
- ๓) วางแผนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มให้ชัดเจนมากขึ้น โดยระบุผู้รับผิดชอบกิจกรรม เพื่อให้กลุ่มขับเคลื่อนกิจกรรมการแปรรูปสมุนไพรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้กลุ่มทราบถึงกำลังผลิตและสามารถคำนวณต้นทุนในการผลิตได้
- ๔) พิจารณาเลือกผลิตภัณฑ์หลักของกลุ่มที่จะดำเนินการอย่างจริงจังให้เป็นรูปธรรม พร้อมดำเนินการประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมช่องทางการตลาด

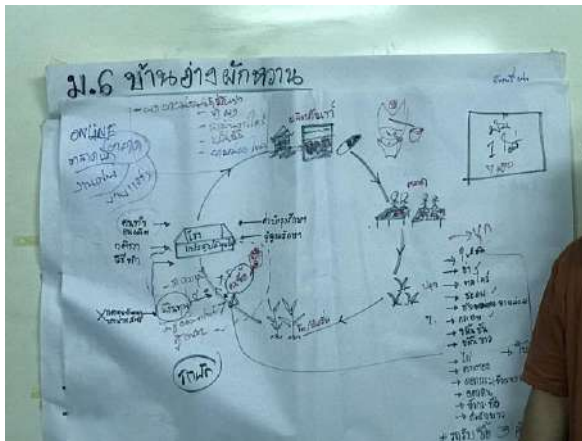
หมู่ที่ ๖ บ้านอ่างผักหนาม ตำบลพลวงทอง กลุ่มอาชีพปลูกชะอมและสมุนไพร ข้าเหียง
แล้ว แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพ ดังนี้

๑) สร้างวงจรการผลิต ผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้เกิดขึ้นภายในชุมชน ปลูกพืชสมุนไพร
ให้มีความหลากหลายและเน้นพืชสมุนไพรที่ได้รับความนิยม

๒) แบ่งสัดส่วนพืชสมุนไพรที่จะเก็บเกี่ยวออกเป็น ๒ ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ ๑ สำหรับ
ขายเป็นสมุนไพรสดเพื่อให้ครอบครัวมีรายได้ ส่วนที่ ๒ เก็บไว้แปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้า

๓) จัดทำโรงเรียนสำหรับแปรรูปพืชสมุนไพร เช่น ทำเป็นแคปซูล เป็นต้น แต่ทั้งนี้
การจะสร้างโรงเรียนขึ้นมาได้สมาชิกต้องมีเงินทุน โดยต้องร่วมกันระดมทุนที่มีภายในชุมชน จัดให้มีระบบ
การดูแลในรูปของกรรมการ จัดกำลังคนเพื่อผลิตสินค้าให้มีกิจกรรมต่อเนื่อง และมีกติกาในการดำเนินการ
ทั้งนี้อาจเป็นแผนการดำเนินงานในระยะยาว

๔) สิ่งสำคัญที่กลุ่มต้องคำนึงถึงคือ ตลาดในการจำหน่าย ซึ่งต้องมีการติดต่อสอบถาม
ประชาสัมพันธ์ เพื่อที่จะนำสินค้าไปจำหน่ายเพื่อให้เกิดการหมุนเวียนเงินภายในกลุ่ม

หมู่ที่ ๖ บ้านคลองโค ตำบลเกษตรสุวรรณ กลุ่มอาชีพแปรรูปพริก/ผลิตชะลอมไม้ไผ่/แปรรูป
ผลไม้และผักกาดทอง/ทำพริกแกง/ปลูกพืชสมุนไพร แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพ ดังนี้

๑) จัดทำกระบวนการ/ขั้นตอนการปลูกพืชสมุนไพร รวมถึงขั้นตอนการแปรรูป
ของทุกผลิตภัณฑ์อย่างละเอียด เพื่อให้เห็นภาพรวมของกระบวนการทั้งหมด ซึ่งจะทำให้สามารถทราบได้ว่า
ควรเพิ่มหรือตัดกระบวนการใดออก ทำให้กระบวนการผลิตเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีคุณภาพ สามารถ
คำนวณต้นทุนการผลิต และใช้เป็นสื่อการสอนให้กับสมาชิกภายในกลุ่มและผู้สนใจได้

- ๒) แสวงหาแหล่งทุนในชุมชนมาสนับสนุนกลุ่ม และจัดหาวัสดุ อุปกรณ์การแปรรูปเพิ่มเติมในส่วนที่ยังขาด เช่น การแปรรูปผลไม้ (กล้วย) ต้องเพิ่มมีดสไลด์
- ๓) พัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้สามารถยืดอายุการจัดเก็บได้นานมากยิ่งขึ้น
- ๔) ลงทะเบียนผลิตภัณฑ์ OTOP เพื่อให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้งในด้านคุณภาพมาตรฐาน และช่องทางการตลาดมากขึ้น
- ๕) วางแผนการบริหารจัดการกลุ่มในรูปแบบทุนคีนกลุ่มหรือทุนหมุนเวียน

๔.๓ การติดตามและรายงานผล

๔.๓.๑ การติดตาม

กระบวนการในการติดตามโดยคณะทำงานฯ ในครั้งนี้ กำหนดขึ้นภายใต้ระยะเวลาการดำเนินงานที่จำกัด ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ช่วง คือ ระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๔ และระหว่างวันที่ ๘ - ๑๑ กันยายน ๒๕๖๔ เพื่อตอบโจทย์ที่ตั้งไว้ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) สถานการณ์ พฤติกรรม และทัศนคติของคนต่อช้างป่าเป็นอย่างไร ๒) รูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างป่าควรเป็นเช่นไร และ ๓) จะส่งเสริมอาชีพอะไรที่มีความเหมาะสมกับคนในชุมชน โดยมีผลการติดตามสรุปได้ ดังนี้

๑) สถานการณ์ พฤติกรรม และทัศนคติของคนต่อช้างป่า ปัจจุบันมีจำนวนช้างป่าที่เข้ามาใน ๕ หมู่บ้าน ๒ ตำบล คือ บ้านเขาห้วยอด หมู่ที่ ๑ บ้านเขาชะอางค์ หมู่ที่ ๒ บ้านเขาใหญ่ หมู่ที่ ๔ บ้านอ่างผักหนาม หมู่ที่ ๖ ตำบลพลวงทอง และบ้านคลองโค หมู่ที่ ๖ ตำบลเกษตรสุวรรณ มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ซึ่งพฤติกรรมส่วนใหญ่ของช้างที่เข้ามาในพื้นที่คือเข้ามาหาอาหาร และน้ำ สาเหตุเนื่องมาจากพื้นที่ป่ามีน้อยลง และจำนวนช้างป่ามีมากขึ้น จากพฤติกรรมของช้างป่าที่เข้ามาในหมู่บ้านที่มากขึ้นส่งผลกระทบต่อคนในหมู่บ้านเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการเกษตรและทรัพย์สินของชาวบ้าน ทัศนคติของชาวบ้านเข้าใจและยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น ไม่ได้คิดที่จะทำร้ายช้างป่า เพราะช้างทุกตัวก็รักชีวิตเหมือนกับคน แต่ก็กลัวช้างป่าที่เข้ามาในหมู่บ้าน จึงต้องมีการป้องกันตนเอง

๒) รูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุระหว่างคนและช้างป่า คณะทำงานฯ ได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนกับคนในชุมชน และสรุปแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล คือ “ต่างคนต่างอยู่” ในพื้นที่ของตนเอง โดยช้างต้องอยู่ในป่า ซึ่งคนต้องช่วยกันสร้างแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งน้ำ และแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ในป่าให้กับช้าง ส่วนคนก็อยู่ในชุมชนหรือหมู่บ้าน ไม่บุกรุกเข้าไปในป่าซึ่งที่อยู่อาศัยของช้าง โดยมีป่าชุมชนเป็นแนวกันชนระหว่างพื้นที่ชุมชนของคนและพื้นที่ป่าของช้าง ในขณะเดียวกันก็ต้องมีวิธีการควบคุมอัตราการเกิดของช้างป่าไม่ให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากในธรรมชาติขาดวงจรนักล่า ทั้งนี้ คนในชุมชนก็ต้องปรับเปลี่ยนอาชีพและวิถีชีวิต เพื่อให้เหมาะสมและเข้ากับสภาพภูมิสังคมของพื้นที่ โดยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต เพื่อการอยู่อย่างสมดุลทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

๓) การส่งเสริมอาชีพที่มีความเหมาะสมกับคนในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร โดยควรส่งเสริมการพืชแบบผสมผสานมากขึ้น ปลูกพืชสมุนไพรที่ช้างไม่ชอบกิน และการเลี้ยงสัตว์ รวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่มแปรรูปผลผลิตการเกษตร เช่น การแปรรูปสมุนไพร โดยใช้หลัก ๕ ก ในการบริหารกลุ่มให้เข้มแข็ง และนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปขึ้นทะเบียน OTOP เพื่อเพิ่มโอกาสในการพัฒนาการผลิต พัฒนาคุณภาพ มาตรฐาน และส่งเสริมช่องทางการตลาดต่อไป

๔.๓.๒ การรายงานผล

คณะทำงานฯ ได้นำผลจากการติดตามมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความ จัดทำเป็นเอกสารรายงานผลการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก : พื้นที่จังหวัดชลบุรี เพื่อให้เจ้าหน้าที่ ผู้เกี่ยวข้อง และผู้สนใจ ได้มีความรู้ความเข้าใจช้างป่า เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการช้าง ซึ่งเป็นสัตว์ประจำชาติไทย ปรับตัวให้คนอยู่ร่วมกับช้างป่าได้อย่างสมดุล รวมถึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับดำเนินงานต่อไป และคณะทำงานฯ ได้นำสรุปผลจากการติดตามไปเข้าสู่เวที

นอกจากนี้ ยังได้สนับสนุนให้มีการติดตามและรายงานผลโดยชุมชน ซึ่งจะช่วยให้การติดตามและรายงานมีความต่อเนื่อง โดยได้วางระบบการติดตามและรายงานโดยชุมชน จำนวน ๓ แบบ ดังนี้

๑) ทดลองการเชื่อมโยงเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบแฟ้มบ้านพัฒนาคนไทย (TPMAP Logbook) เข้ามาใช้กับครัวเรือนเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาหมู่บ้านคนรักช้างตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนการดำเนินงาน "หมู่บ้านคนรักช้าง" ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ หมู่ที่ ๔ ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จำนวน ๓๕ ราย โดยเบื้องต้นได้แนะนำให้พัฒนาการเป็นผู้ดำเนินการร่วมกับผู้นำชุมชน ในการบันทึกและใช้ประโยชน์จากข้อมูลแบบชี้เป้า เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาอย่างแม่นยำต่อไป

๒) รายงานการขับเคลื่อนกิจกรรมหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า รายงานทุกวันทั้ง ๕ ของเดือน เพื่อให้ทราบผลการขับเคลื่อนกิจกรรมที่ดำเนินการในหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า ครอบคลุมกิจกรรมทุกด้านทั้งที่เป็นด้านการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนา ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ซึ่งดำเนินการในหมู่บ้านคนรักช้าง หมู่บ้านขยายผลหมู่บ้านคนรักช้าง และหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่จังหวัดชลบุรี รวม ๓ อำเภอ ๑๐ ตำบล ๓๐ หมู่บ้าน

แบบรายงานการขับเคลื่อนกิจกรรมหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า

จังหวัด.....

ประจำเดือน.....พ.ศ..... (ทุกวันที่ ๕ ของเดือน)

ลำดับ	พื้นที่			กิจกรรมที่ดำเนินการในพื้นที่					หมายเหตุ
	หมู่บ้าน	ตำบล	อำเภอ	รายละเอียดกิจกรรม	ว/ด/ป	ผู้ร่วมกิจกรรม (คน)	งบประมาณ (บาท)	หน่วยรับผิดชอบ	

๓) การบันทึกกรณีตัวอย่างการแก้ไขสถานการณ์เมื่อเผชิญเหตุช้างป่า เป็นแบบรายงานในรูปแบบของการจัดการความรู้จากการเผชิญเหตุช้างป่าที่เป็นประสบการณ์เกิดขึ้นกับคนในชุมชน ซึ่งจะทำให้ทราบถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น วิธีการแก้ไขปัญหาของคนในชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง เหมาะสมหรือไม่ รวมถึงจากประสบการณ์ที่ได้รับมีคำแนะนำหรือข้อพึงระวัง สำหรับผู้เผชิญเหตุในลักษณะเดียวกันอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างความรู้ความเข้าใจ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับช้างป่าอย่างปลอดภัยทั้งสองฝ่าย

แบบบันทึกกรณีตัวอย่างการแก้ไขสถานการณ์เมื่อเผชิญเหตุช้างป่า

ชื่อ (ผู้บันทึกสถานการณ์)..... หมายเลขโทรศัพท์.....

๑. สถานการณ์ (ให้เล่าเหตุการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้น)

.....

๒. วิธีการแก้ไขสถานการณ์ (ให้เล่าว่า มีวิธีการอย่างไร แก้ไขปัญหาเอง แจ้งเหตุฯ หรือได้แนวคิดหรือวิธีการแก้ไขสถานการณ์นั้นจากกรณีไหน)

.....

๓. ช่วยบอกว่าวิธีในการแก้ไขสถานการณ์นั้น เหมาะสมแล้วหรือไม่ ควรทำอย่างไร

.....

๔. คำแนะนำ/ข้อพึงระวัง สำหรับผู้เผชิญเหตุในลักษณะเดียวกัน

.....

บทที่ ๕

สรุปผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานของคณะทำงานขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่าพื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก พื้นที่จังหวัดชลบุรี จำนวน ๕ หมู่บ้าน ๒ ตำบล ได้แก่ บ้านเขาห้ายอด หมู่ที่ ๑ ตำบลพลวงทอง บ้านเขาชะอางค์ หมู่ที่ ๒ ตำบลพลวงทอง บ้านเขาใหญ่ หมู่ที่ ๔ ตำบลพลวงทอง บ้านอ่างผักหนาม หมู่ที่ ๖ ตำบลพลวงทอง และบ้านคลองโค หมู่ที่ ๖ ตำบลเกษตรสุวรรณ อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี สรุปผลการดำเนินงานได้ ดังนี้

๕.๑ เรียนรู้วิถีชีวิต คน และช้าง

๕.๒ การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ

๕.๓ รูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างป่า

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ เรียนรู้วิถีชีวิต คน และช้าง

๕.๑.๑ สภาพทั่วไปของพื้นที่

๑) ลักษณะภูมิประเทศ เป็นภูเขา มีเนินเขาเตี้ยๆ และที่ราบบางส่วน มีแนวเขาใหญ่ และเขากำแพงเป็นเขตแดน

๒) เอกสารสิทธิที่ดิน ส่วนใหญ่เป็นเอกสารสิทธิให้ประชาชนเข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.๔-๐๑) และพื้นที่ป่าสงวน

๓) อาชีพ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การปลูกพืชไร่ พืชสวน และการเลี้ยงสัตว์

๕.๑.๒ สถานการณ์ของช้างป่า

๑) การเข้ามาหากินในพื้นที่หมู่บ้าน เมื่อปี ๒๕๕๐ เริ่มมีผู้พบเห็นช้างป่าเข้ามาในหมู่บ้าน ๑ - ๒ ตัว ช้างป่าที่เข้ามาในหมู่บ้านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยปัจจุบันมีจำนวนมากขึ้นถึง ๓๐ - ๕๐ ตัว

๒) เส้นทางเดินของช้างป่า จะออกมาจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ปारอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก เขตอำเภอนาทมทะเยียบ ผ่านป่าสงวนแห่งชาติ และป่าชุมชน เข้ามาในเขตอำเภอบ่อทอง ครอบคลุมหมู่บ้านทั้งหมด จำนวน ๕ หมู่บ้าน ๒ ตำบล ที่คณะทำงานฯ ลงพื้นที่ติดตาม พื้นที่ที่มีความรุนแรงมากที่สุด ได้แก่ หมู่ที่ ๔ ซึ่งเป็นหมู่บ้านคหานครักษ์ โดยในช่วงฤดูแล้งจะมีช้างออกมามากกว่าช่วงอื่นๆ

๕.๑.๓ พฤติกรรมการออกหากินของช้างป่า

๑) อาหารของช้าง ช้างป่าชอบกินพืช เกลือ กะปิ ไม่ชอบกินสมุนไพร ไม่กินสัตว์ กินอาหารครั้งละประมาณร้อยละ ๓๐ ของน้ำหนักตัว

๒) เวลาออกหากิน ช่วงกลางคืนประมาณ ๑๗.๐๐ น. - ๑๘.๐๐ น. เป็นต้นไป และจะกลับก่อนเวลาสว่าง ส่วนกลางวันอากาศร้อนช้างป่าจะนอน และชอบลงเล่นน้ำ

๓) พฤติกรรมการกิน จะเดินกินอาหารไปอย่างช้า ๆ ไม่ชอบให้รบกวนเวลากิน ขณะที่กิน ก็ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเสียหายไปด้วย เมื่อกินอิ่มจะกลับไปเองโดยใช้เส้นทางเดิม โดยจะเคลื่อนย้ายไปเรื่อย ๆ เป็นวงรอบ ช้างป่าจะทำงานเป็นทีม มีช้าง ๑-๒ ตัว ทำหน้าที่เป็นช้าง Survey หรือลาดตระเวนก่อน เพื่อหาแหล่งอาหาร

๔) ประเภทของช้างป่าที่มากิน มี ๒ ประเภท คือ **ช้างประจำถิ่น** อายุราว ๔ - ๕ ปี อาศัยอยู่ตามชายป่า จะเข้าออกหมู่บ้านเป็นประจำ ไม่ดุร้าย และ**ช้างจร**ส่วนใหญ่จะมาเป็นโขลง มากินและทำลายพืชผล ถ้าขับไล่จะไม่โหด

๕) ลักษณะของข้างป่า คือ ตาไม่ค่อยดี หูและจมูกดีมาก มีความจำแม่น มีพัฒนาการการเรียนรู้ เวลาเดินเท้าเบา ไม่ชอบเสียงดังและแสงไฟ

๕.๑.๔ ทศนคติคนต่อข้างป่า แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

- ๑) เข้าใจพฤติกรรมข้างป่า ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการทำใจยอมรับ
- ๒) เข้าใจพฤติกรรมข้างป่า สามารถปรับตัวดำรงชีวิตอยู่ได้
- ๓) อยู่ร่วมกันได้แบบ ต่างคนต่างอยู่ ในพื้นที่ของตนเอง

๕.๑.๕ การป้องกันและแก้ไขปัญหาข้างป่าที่เข้ามาในหมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้

๑) การป้องกัน เฝ้าระวัง และเตือนภัยจากข้างป่า มีการจัดเวทีสร้างความรู้ความเข้าใจ จัดทำป้ายเตือน ติดตั้งกล้องวงจรปิด เลี้ยงสุนัข จัดตั้งกลุ่มไลน์แจ้งข่าว ใช้ไฟส่อง การสร้างคูกันข้าง สร้างแหล่งอาหารให้กับข้างป่าในพื้นที่ป่าด้านใน เช่น สร้างแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร การปลูกป่าเพิ่มเติม และมีการจัดชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ออกลาดตระเวนตามจุดเสี่ยงต่างๆ ที่ข้างป่าออกหากิน

๒) การปรับเปลี่ยนอาชีพและวิถีชีวิต เปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นพืชผสมผสานมากขึ้น ปลูกพืชสมุนไพรซึ่งข้างไม่ชอบกิน การเลี้ยงสัตว์ คอยสังเกตระมัดระวังมากขึ้น ปรับเวลากรีดยางไม่ให้ตรงกับช่วงเวลาที่ข้างออกหากิน

๓) การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทองได้ช่วยเหลือพื้นที่เกษตรกรที่ได้รับ ความเสียหายจากข้างป่า จำนวน ๑ ราย เป็นเงิน ๕๐๗ บาท และมีการจัดตั้งกองทุนคชานุรักษ์ ขึ้นในหมู่บ้านคชานุรักษ์ หมู่ที่ ๔ ตำบลพลวงทอง มีเงินทุนตั้งต้น จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท แต่ยังไม่มีการนำเงินกองทุนไปช่วงเหลือสมาชิก เนื่องจากอยู่ระหว่างการกำหนดแนวทางการดำเนินงานให้ชัดเจน

๕.๒ การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ

๕.๒.๑ แนวทางการส่งเสริมอาชีพ ที่มีความเหมาะสมกับประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากข้างป่า ทั้ง ๕ หมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้

๑) ส่งเสริมการประกอบอาชีพเกษตรแบบผสมผสานให้มากขึ้น เพื่อให้ครัวเรือนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง และลดผลกระทบจากข้างป่าออกหากิน

๒) ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร ซึ่งเป็นพืชที่ข้างไม่ชอบกิน รวมถึงพืชที่ช่วยลดการเจริญพันธุ์ของข้าง เพื่อช่วยควบคุมอัตราการเกิดของข้างป่า

๓) ส่งเสริมให้มีการเลี้ยงสัตว์มากขึ้น เช่น ผึ้ง เป็ด ไก่ โค เนื่องจากข้างป่าไม่กินสัตว์

๔) ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพแปรรูปผลผลิตการเกษตร เช่น การแปรรูปสมุนไพร และนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปขึ้นทะเบียน OTOP เพื่อเพิ่มโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และช่องทางการตลาด

๕.๒.๒ แนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพ ผลจากการดำเนินโครงการพัฒนาหมู่บ้านคนรักข้างตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนการดำเนินงาน "หมู่บ้านคชานุรักษ์" ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ ซึ่งได้มีกิจกรรมการพัฒนาและสาธิตอาชีพ พร้อมสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ทำให้เกิดกลุ่มอาชีพขึ้นในหมู่บ้าน โดยแยกเป็นประเภทกลุ่มอาชีพ ได้ ๓ ประเภท ดังนี้

๑) กลุ่มอาชีพปลูกและแปรรูปสมุนไพร / พริก / ผัก / ผลไม้ จำนวน ๔ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑ , ๔ , ๖ ตำบลพลวงทอง และหมู่ที่ ๖ ตำบลเกษตรสุวรรณ

๒) กลุ่มอาชีพเลี้ยงเป็ดและทำไข่เค็มอินทรีย์ หมู่ที่ ๒ ตำบลพลวงทอง

๓) กลุ่มอาชีพผลิตชะลอมไม้ไผ่ หมู่ที่ ๖ ตำบลเกษตรสุวรรณ

ทั้งนี้ คณะทำงานฯ ร่วมกับผู้นำหมู่บ้านและผู้แทนกลุ่มอาชีพของแต่ละหมู่บ้าน ได้วิเคราะห์ SWOT กลุ่มอาชีพ พบว่าในภาพรวมมีจุดแข็ง/โอกาส และจุดอ่อน/ข้อจำกัด รวมถึงแนวทางในการพัฒนากลุ่มอาชีพ ดังนี้

จุดแข็ง/โอกาส

- ๑) เป็นกลุ่มอาชีพที่ใช้วัตถุดิบการผลิตที่มีอยู่ในชุมชน และสอดคล้องกับภูมิปัญญาของชุมชน
- ๒) มีสถานที่จัดเก็บวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และสถานที่ดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม
- ๓) กรรมการพัฒนาชุมชนให้การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ในการดำเนินงานของกลุ่มที่เกิดจากเวทีประชาคม โดยเฉพาะกลุ่มแปรรูปสมุนไพร หมู่ที่ ๔ ได้รับการสนับสนุนครุภัณฑ์ในการแปรรูปสมุนไพรด้วย
- ๔) มีหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนหลายหน่วยงาน ทำให้ได้รับโอกาสในการพัฒนามากยิ่งขึ้น

จุดอ่อน/ข้อจำกัด

- ๑) สมาชิกในกลุ่มมีงานประจำหรืออาชีพหลักอยู่แล้ว ทำให้ไม่มีเวลาในการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพที่จัดตั้งขึ้น ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มขาดความต่อเนื่อง
- ๒) วัตถุดิบหลักในการแปรรูป (สมุนไพร) จำหน่ายสดได้ราคาดีและรวดเร็วกว่าแปรรูป
- ๓) การบริหารจัดการยังไม่เป็นระบบและยังไม่เป็นไปในรูปแบบของกลุ่ม ส่วนใหญ่มีการบริหารโดยบุคคลเพียงคนเดียว ขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม
- ๔) ขาดแหล่งจำหน่ายสินค้า ที่สามารถจำหน่ายได้อย่างต่อเนื่อง
- ๕) มีการย้ายเปลี่ยนนักวิชาการพัฒนาชุมชน (พัฒนากร) บ่อย ทำให้การสนับสนุนไม่ต่อเนื่อง

แนวทางในการพัฒนากลุ่มอาชีพ

๑) สร้างความรู้ความเข้าใจ และวางระบบการบริหารงานของกลุ่มอาชีพให้มีความเข้มแข็ง สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง โดยใช้หลัก ๕ ก ประกอบด้วย ก ที่ ๑ : กลุ่ม/สมาชิก ก ที่ ๒ : กรรมการ ก ที่ ๓ : กฎ กติกา ระเบียบข้อบังคับกลุ่ม ก ที่ ๔ : กองทุน และ ก ที่ ๕ : กิจกรรม ในรูปแบบของทุนคืนกลุ่มหรือทุนหมุนเวียน

๒) คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มร่วมกันวางแผนการปฏิบัติงานของกลุ่ม และกิจกรรมการพัฒนากลุ่มอาชีพ ให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม

๓) สร้างวงจรการผลิตให้เกิดขึ้นภายในชุมชน ทั้งนี้ ควรเลือกแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับผลผลิตที่มีอยู่ในชุมชนและสอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้กับกลุ่ม

๔) พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ ได้รับมาตรฐาน เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า

๕) รักษาช่องทางการตลาดเดิมทั้งภายในหมู่บ้านและตามสั่ง และขยายช่องทางการตลาดใหม่ เช่น การเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยว แหล่งชุมชน ฝากขายตามร้านค้า ทำให้เกิดการหมุนเวียนเงินภายในกลุ่ม

๖) แสวงหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนเพิ่มเติม โดยพิจารณาจากกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้านก่อน

๗) ดำเนินการประชาสัมพันธ์ ทั้งในรูปแบบ Online และ Offline เช่น มีการไปติดต่อสอบถาม

๘) ลงทะเบียนผลิตภัณฑ์ OTOP เพื่อให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้งในด้านคุณภาพมาตรฐาน และช่องทางการตลาดมากขึ้น

๙) เชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มอาชีพของทั้ง ๕ หมู่บ้าน เพื่อการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ข่าวสาร ข้อมูล และการช่วยเหลือกันในการพัฒนากลุ่มอาชีพให้มีความเข้มแข็ง

๕.๓ รูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างป่า

รูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างป่า คือ “ต่างคนต่างอยู่” ในพื้นที่ของตนเอง โดยคนอยู่ในหมู่บ้านไม่บุกรุกเข้าไปในพื้นที่ป่า ส่วนช้างป่าก็อยู่ในผืนป่าไม่บุกรุกเข้ามาในหมู่บ้าน เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย “คนทำร้ายช้างลดลงและช้างรุกรานคนลดลง” ทั้งนี้ ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยแบ่งพื้นที่การดำเนินงานออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ พื้นที่ป่าชุมชน และพื้นที่ชุมชน

แผนภาพที่ ๗ รูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างป่า
“ต่างคนต่างอยู่” ในพื้นที่ของตนเอง

๕.๓.๑ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยประสานความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ในการพัฒนาพื้นที่ป่าส่วนในให้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของช้างป่า เฝ้าระวังแหล่งอาหาร และแหล่งน้ำ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ให้กับช้างป่าอย่างเพียงพอเพื่อดึงช้างกลับป่าและไม่ให้ช้างออกมาจากป่าอีก รวมถึงการควบคุมอัตราการเกิดของช้างป่าให้สมดุลกับพื้นที่ป่า เช่น ปลูกพืชที่ช่วยลดการเจริญพันธุ์ของช้าง โดยมีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการและประสานการดำเนินงาน

๕.๓.๒ พื้นที่ป่าชุมชน ถือว่าเป็นแนวกันชนที่ช้างลงมาหากินในช่วงดูแล หรือมาพักอาศัยอยู่ก่อนที่ จะเคลื่อนตัวเข้ามาในพื้นที่ชุมชน โดยควรสร้างและพัฒนาเครือข่ายเฝ้าระวังช้างป่า ติดตั้งกล้อง CCTV การเคลื่อนตัวของช้างป่า ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในป่าชุมชน สร้างแหล่งอาหาร และแหล่งน้ำ

ตามเส้นทางเดินของช้างในป่าชุมชน เพื่อดึงดูดช้างกลับเข้าสู่ป่าอนุรักษ์ แต่อย่าให้สมบูรณ์มากนักเพราะช้างจะไม่ยอมกลับ โดยมีกรมป่าไม้ เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการและประสานการดำเนินงาน

๕.๓.๓ พื้นที่ชุมชน เป็นพื้นที่ที่ประชาชนอาศัยอยู่และได้รับผลกระทบจากช้างป่า ซึ่งควรสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคนในชุมชน ถึงพฤติกรรมช้างและการปฏิบัติต่อช้าง คนในชุมชนต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพให้เหมาะสม เช่น ปรับเวลาในการกรีดยาง การทำเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกพืชสมุนไพร การแปรรูปผลผลิตการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ ปลูกพืชผักสวนครัว ดำรงตนตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง คนในชุมชนร่วมกับท้องถิ่น ท้องที่ ภาครัฐ และเอกชน ร่วมกันดูแลรักษาและพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนและป่าอนุรักษ์ รวมถึงกำหนดมาตรการในการป้องกัน เผื่อระวัง เตือนภัย และเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า โดยมีกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการและประสานการดำเนินงานร่วมกับทุกภาคส่วน

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

๕.๔.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) การบูรณาการระหว่างหน่วยงานในระดับนโยบายที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดแนวทางการบูรณาการการป้องกันและแก้ไขปัญหาช้างป่าให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันสอดคล้องกับแผนแม่บทสร้างความสมดุลระหว่างคนและช้างป่า และเชื่อมโยงแต่ละระดับลงสู่ระดับปฏิบัติให้มีความชัดเจนทั้งแผนปฏิบัติงานและแผนงบประมาณ ลดความซ้ำซ้อน และไม่สร้างความสับสนให้กับประชาชน รวมทั้งประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน ภาครัฐ เอกชน นักวิชาการ ภาคการพัฒนา นักอนุรักษ์ และภาคประชาชน ในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เห็นผลเป็นรูปธรรม

๒) ควรมีการมอบหมายหน่วยงานในระดับกรมของกระทรวงมหาดไทยในการผนึกกำลังร่วมมือกันขับเคลื่อนการป้องกันและแก้ไขปัญหาช้างป่า โดยเฉพาะท้องถิ่น ท้องที่ ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับปัญหาและประชาชน

๓) มีมาตรการในการจัดการกับประชากรช้างป่าให้สมดุลกับผืนป่า เช่น การควบคุมอัตราการเกิดของช้างป่า

๔) อนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก ให้เหมาะกับการเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของช้างป่า รวมถึงมีการบังคับใช้กฎหมายกับผู้บุกรุกป่าอย่างจริงจัง

๕) สร้างระบบการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากช้างป่าอย่างเหมาะสม

๕.๔.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) ส่งเสริม สนับสนุนการใช้สื่อหลากหลายรูปแบบ ผ่านช่องทางต่าง ๆ ที่คนทุกกลุ่มวัยเข้าถึงได้ง่ายและสามารถแพร่หลายในวงกว้าง เช่น วิทยุชุมชน เสียงตามสาย แผ่นพับ ป้ายโฆษณา สื่อออนไลน์ ในการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับช้างป่า ทั้งนี้ ควรเผยแพร่ไปในสถานที่ต่าง ๆ ให้ครอบคลุม เช่น ในโรงเรียน วัด สถานที่ราชการ ศาลาประชาคม แหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ทุกกลุ่มคนในหมู่บ้าน ตำบล เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง เสริมสร้างทัศนคติเชิงบวก และลดความขัดแย้งระหว่างคนและช้างป่า

๒) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการป้องกัน แก้ไขปัญหา พัฒนาอาชีพ และเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากช้างป่า เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน

๓) มีการจัดเก็บข้อมูลคนและช้างป่า จัดการความรู้เกี่ยวกับการเผชิญเหตุกับช้างป่า ติดตามสถานการณ์ช้างป่า และการดำเนินชีวิตของคนในหมู่บ้าน แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของช้างป่าและคนในหมู่บ้าน เพื่อประโยชน์ในการป้องกัน เฝ้าระวัง และแก้ไขปัญหาได้ตามสถานการณ์

๔) การส่งเสริมอาชีพให้คนในชุมชน ควรมีการประเมินผล เกี่ยวกับการดำเนินการของกลุ่มอาชีพที่จัดตั้งขึ้น เพื่อใช้ในการส่งเสริม พัฒนา ต่อยอด กลุ่มหรือผลิตภัณฑ์ในแต่ละหมู่บ้าน หรือควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานอย่างไรให้เหมาะสม

๕) สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือ เยียวยา ผู้ได้รับผลกระทบอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม โดยดำเนินงานร่วมกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

๖) ทุกภาคส่วนร่วมมือกันปลูกป่า สร้างแหล่งน้ำ แหล่งอาหารในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าชุมชน ให้อุดมสมบูรณ์ เพื่อสร้างระบบนิเวศที่สมดุลสำหรับสัตว์ป่าที่จะได้อาศัยอยู่ในผืนป่า

.....

บรรณานุกรม

กรมการพัฒนาชุมชน. (๒๕๕๔). คู่มือการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ. กรุงเทพมหานคร: ปิทีเอสเพลส.

คณะกรรมการพัชรสุธาธารนุรักษ์. (๒๕๖๓). (ร่าง) แผนแม่บทสร้างความสมดุลระหว่างคนและช้างป่า. กรุงเทพฯ.

ทนายศักดิ์ คุ่มไชนะ. (๒๕๓๔). การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ. กรุงเทพฯ. บพิธการพิมพ์.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. (พิมพ์ครั้งที่สาม ปี ๒๕๖๒). กถาพัฒนากร. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. กรุงเทพฯ: บริษัท ดีเอสที จำกัด

ศุภกิจ วินิตพรสวรรค์ คมสัน บรรพชรัตน์ รักฝัน ปัญญาวิวัฒนกุล. (๒๕๖๘). ประชากรและโครงสร้างอายุของช้างป่าในกลุ่มป่าตะวันออก “ป่ารอยต่อ ๕ จังหวัด”. ผลงานวิจัย และรายงานความก้าวหน้างานวิจัย ประจำปี ๒๕๕๖-๕๘.

สนธยา พลศรี. (๒๕๔๗). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (๒๕๖๑). แผนการจัดการช้างป่า รอยต่อ ๕ จังหวัด ปีงบประมาณ ๒๕๖๑ - ๒๕๗๐. กรุงเทพมหานคร: สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.

ภาคผนวก ก

**สรุปข้อมูลศึกษาชุมชน คน และช้าง
จากการลงพื้นที่ของคณะทำงานขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาช้างป่า
พื้นที่รอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก พื้นที่จังหวัดชลบุรี**

.....

อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี มีพื้นที่ติดป่ารอยต่อ ๕ จังหวัดภาคตะวันออก โดยมีแนวเขตติดป่า รอยต่อเป็นระยะทางกว่า ๓๐ กิโลเมตร ครอบคลุมหมู่บ้านทั้งหมด จำนวน ๕ หมู่บ้าน ๒ ตำบล ที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า ดังนี้

๑. บ้านเขาห้ายอด หมู่ที่ ๑ ตำบลพลวงทอง
๒. บ้านเขาชะอางค์ หมู่ที่ ๒ ตำบลพลวงทอง
๓. บ้านเขาใหญ่ หมู่ที่ ๔ ตำบลพลวงทอง
๔. บ้านอ่างผักหนาม หมู่ที่ ๖ ตำบลพลวงทอง
๕. บ้านคลองโค หมู่ที่ ๖ ตำบลเกษตรสุวรรณ

สถานการณ์ช้างป่าในพื้นที่อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

ช้างป่าจะออกจากพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ผ่านป่าสงวนแห่งชาติ และป่าชุมชน ในเขตพื้นที่ของบ้านเขาใหญ่เป็นส่วนใหญ่ โดยมีจุดที่ช้างออกจำนวน ๖ จุด และกระจายไปทางหมู่บ้านอ่างผักหนาม และบ้านคลองโค ที่มีเขตติดต่อกัน ส่วนบ้านเขาชะอางค์ มีจุดที่ช้างป่าออกจำนวน ๒ จุด เมื่อประมาณ เดือนมีนาคม และเมษายน พ.ศ. ๒๕๖๑ เกิดเหตุการณ์ไฟฟ้าช็อตช้างป่า ตายถึง ๒ ตัว ติดต่อกัน โดยช้างเข้ามากินสับปะรดและเจ้าของสวนทำรั้วไฟฟ้าไว้ ในเขตพื้นที่บ้านเขาชะอางค์ หมู่ที่ ๒ และบ้านเขาห้ายอดจุดที่ช้างออกเป็นประจำมี ๓ จุด และเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๕๘ เกิดเหตุช้างยืนพังกายตายเอง สัตว์แพทย์ของกรมอุทยานมาผ่าซากพิสูจน์พบว่า ลำไส้ของช้างเน่าติดเชื้อ เนื่องจากจากกินหญ้าที่ราษฎรฉีดยาฆ่าแมลงพิษในสวนยางพารา โดยเป็นยาคุมผสมสารไกลโฟเสต ส่วนของพื้นที่ตำบลอื่นๆ ได้แก่ ตำบลบ่อทอง หมู่ที่ ๘ หมู่ที่ ๔ หมู่ที่ ๕ และตำบลธาตุทอง หมู่ที่ ๗ และหมู่ที่ ๙ ที่เป็นเขตติดต่อกับตำบลบ่อทอง ซึ่งมีเทือกเขาติดต่อกัน ช้างก็ออกไปจากตำบลเขาน้อย อำเภอเขาชะเมา และไปพักในป่าอ้อยที่เป็นแหล่งอาหารสำคัญที่ช้างชอบ ของหมู่ที่ ๘ บ้านคลองใหญ่ช้างอ่างเก็บน้ำประแสร์ มีทั้งอาหารและน้ำ และบางกลุ่มโดนขับไล่จากราษฎรก็แตกฝูงกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ จำนวน ๓ - ๕ ตัว หากินไปทางบ้านคลองตะเคียน และบ้านเขมดงาม ตำบลคลองพลู อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี จนมีเหตุการณ์ที่ช้างเดี่ยวบุกทำลายกำแพงวัดบุญญาวาส หมู่ที่ ๘ บ้านคลองใหญ่ ตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี และทำร้ายราษฎรเสียชีวิต ซึ่งเป็นคนในพื้นที่บ้านคลองตะเคียน ตำบลคลองพลู อำเภอหนองใหญ่ ซึ่งมีเขตพื้นที่ติดต่อกัน เมื่อประมาณ ต้นเดือนกันยายน ๒๕๖๓ และในส่วนพื้นที่ หมู่ที่ ๔ หมู่ที่ ๕ ตำบลบ่อทอง ก็เป็นเส้นทางเดินไปหาอาหารกิน แล้วกลับคืนป่าไม่ได้จึงอาศัยอยู่ในบริเวณเทือกเขาอ่างกระเด็น เชื่อมไปยังเขาโปรงเกตุ ในเขต หมู่ที่ ๗ และหมู่ที่ ๙ ตำบลธาตุทอง มีช้างอยู่ประมาณ ๕ ตัว บางครั้งหากินยาวเลยไปถึง ตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทองและตำบลห้วยสูง อำเภอหนองใหญ่ ซึ่งมีเทือกเขาเดียวกันเขตแดนสันปันน้ำหลังเขากันระหว่างอำเภอบ่อทองและอำเภอหนองใหญ่

ตัวอย่างความเสียหายเนื่องจากช้างป่า จำนวน ๑๐ ตัวออกมาหากินทำลาย สวนมันสำปะหลัง
นายสมาน อ่างเกิด เสียหาย ๑ งาน ในเขตพื้นที่บ้านเขาใหญ่ ชุมชนเขาชะอางค์โอน

รอยทางช้างเดินเข้าออกจากป่า (ด้านช้าง) ในพื้นที่ บ้านเขาใหญ่

แนวทางการป้องกัน และแก้ไขปัญหาล้างป่า

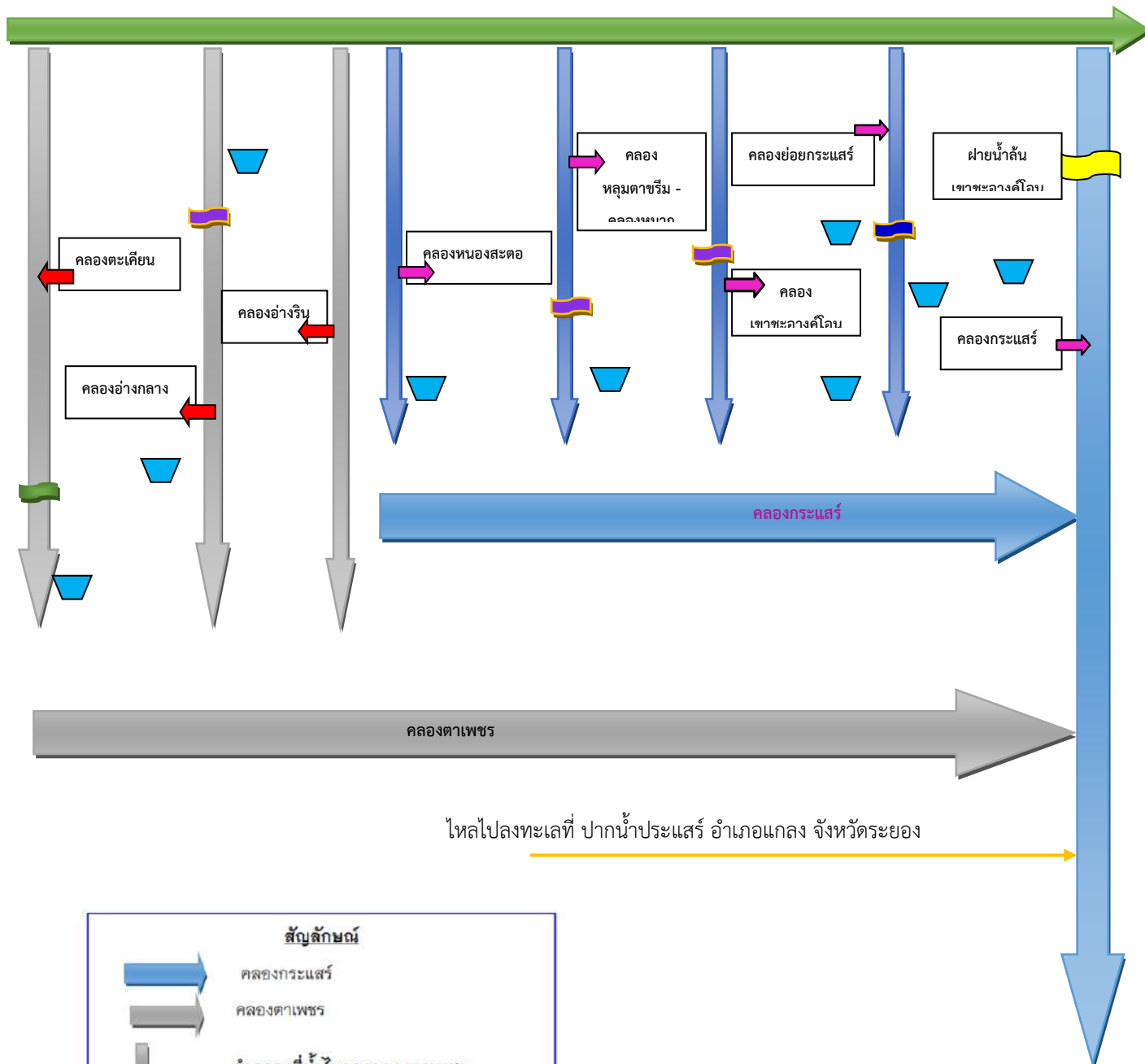
๑. สร้างความรู้ความเข้าใจถึงพฤติกรรมของช้างป่า และร่วมแก้ปัญหาให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล
๒. ปรับวิถีทำเกษตรเชิงเดี่ยว เป็นการทำให้ “วนเกษตร” เช่น ปลูกพืช ๓ ระดับแซมในสวนยางพารา ปลูกพืชสมุนไพร
๓. สร้างแหล่งอาหาร แหล่งน้ำ และแร่ธาตุอาหารเสริมให้ช้างป่าในเขตป่าอนุรักษ์ห่างจากหมู่บ้าน ๑ กิโลเมตร โดยบูรณาการหน่วยพื้นที่รับผิดชอบมาร่วมดำเนินการกับประชาชนในพื้นที่
๔. จัดทำแนวเขตกันชนคู่กันช้างให้มีสภาพสมบูรณ์และสร้างให้บรรจบกันตลอดแนวเขต
๕. สร้างเครือข่ายเฝ้าระวังช้างป่า และติดตั้งระบบสัญญาณเตือนภัยให้ราษฎรทราบว่า มีช้างป่า ออกมาหากิน
๖. จัดตั้งกองทุน “คชานุรักษ์พลวงทองชลบุรี”
๗. พัฒนาหมู่บ้านที่มีศักยภาพให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว “คชานุรักษ์” หรือหมู่บ้านท่องเที่ยว “คนรักช้าง”
๘. ส่งเสริมองค์ความรู้แก่นักเรียนให้รับรู้ถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างป่า โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีที่ตั้งในชุมชนที่ติดป่ารอยต่อ ๕ จังหวัด ภาคตะวันออก

ตัวอย่างการปรับวิถีการปลูกพืชแบบ “วนเกษตร”

นายปัญญา ศรีวิโรจน์ เลขที่ ๔๗๖ หมู่ที่ ๔ ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี
เนื้อที่ ๔ ไร่ ทำวนเกษตรเต็มรูปแบบ ปลูกไม้เศรษฐกิจ ไม้ใช้สอย พืชหัวใต้ดิน พืชสมุนไพร พืชกินยอด
เผือกถั่ว และเลี้ยงไก่ป่า มีรายได้เฉลี่ยวันละ ๔๐๐ บาท ต่อเดือน

คู่มือช้าง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอ่างฤๅไน เขตรอยต่อฯ จังหวัดชลบุรี

ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดชลบุรี

บ้านเขาห้ายอด หมู่ที่ ๑ ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง

ความเป็นมา

ชุมชนบ้านเขาห้ายอดเดิมอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าคลองตะเคียน พ.ศ. ๒๕๑๙ เริ่มมีชาวบ้านเข้ามาถางป่าจับจองที่ดิน เพื่อทำการเกษตรปลูกอ้อยและมันสำปะหลัง พ.ศ. ๒๕๒๔ กระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศให้ชุมชนบ้านเขาห้ายอดเป็นหมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๓ ของตำบลบ่อทอง พ.ศ. ๒๕๒๘ ทางราชการได้อนุญาตให้เข้ามาทำกินโดยออกเอกสารสิทธิ์ (ส.ท.ก.) เมื่อวันที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้มีประกาศของกระทรวงมหาดไทยเรื่องการตั้งแต่กำหนดเขตตำบลในท้องที่ อำเภอบ่อทอง มีผลให้ตำบลพลวงทองเกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ ๒๐ พ.ค.๒๕๓๗ เป็นต้นมา โดยแยกพื้นที่หมู่ที่ ๓,๗,๘,๑๐ ของตำบลบ่อทอง ไปเป็นหมู่ที่ ๑-๕ ของตำบลพลวงทอง และทำให้หมู่ที่ ๓ บ้านเขาห้ายอด ตำบลบ่อทอง เป็นหมู่ที่ ๑ ตำบลพลวงทอง เป็นต้นมา และเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินเสื่อมโทรมในเขตป่าคลองตะเคียนให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.)

ข้อมูลทั่วไปและลักษณะภูมิประเทศ

บ้านเขาห้ายอดมีเนื้อที่ ๑๘,๗๕๐ ไร่ หรือประมาณ ๓๐ ตร.กม. และมีอาณาเขตติดกับจังหวัดอื่น ๆ ถึงสองจังหวัด ภูมิประเทศของหมู่บ้านเขาห้ายอดมีลักษณะเป็นแบบลูกคลื่นลอนลาด ถึงลอนชันสลับเนินเขา และภูเขา มีเทือกเขาอ่างฤๅไน ที่เป็นแนวอยู่ทางทิศตะวันออกมีสภาพป่าสมบูรณ์ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า และเป็นแหล่งต้นน้ำ

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดกับ	หมู่ ๒ ตำบลพลวงทอง
ทิศใต้	ติดกับ	หมู่ ๘ ตำบลบ่อทอง
ทิศตะวันออก	ติดกับ	เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน
ทิศตะวันตก	ติดกับ	หมู่ ๒ ตำบลบ่อทอง

แหล่งน้ำสำคัญ

แหล่งน้ำสำคัญของหมู่บ้าน ได้แก่ ต้นน้ำคลองประแสร์ ซึ่งไหลไปสู่แม่น้ำประแสร์จังหวัดระยอง

ประชากร สังคม ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี

จำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๑๖๒ ครัวเรือน ประชากรทั้งสิ้น ๖๒๐ คน

อาชีพการเกษตร

ร้อยละ ๘๐ ประกอบอาชีพเกษตร ปลูกสวนยางพารา ร้อยละ ๒๐ ทำเกษตรผสมผสาน

สถานการณ์ช้างป่า

เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๕๒ เริ่มมีช้างออกมาหากินในพื้นที่เกษตรของชาวบ้าน แต่มีจำนวนไม่มาก ประมาณ ๑ - ๒ ตัว พืชผลที่เสียหายจากช้างป่าทำลายเป็นพืชที่ช้างกินเป็นอาหารเป็นหลัก เช่น ถั่วฝักยาว อ้อย มะละกอ ขนุน มะพร้าว มันสำปะหลัง สับปะรด และต้นไผ่ เป็นต้น

ต่อมาประมาณ ๕ ปี จำนวนช้างป่าที่ออกมาหากินพืชของชาวบ้าน เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ จนปัจจุบันมีจำนวนมากถึง ๓๐ - ๕๐ ตัว ในช่วงกลางคืน เวลาประมาณ ๑๙.๐๐ - ๐๖.๐๐ น. ช้างป่าออกมาหากินพืชผลทางการเกษตรของชาวบ้านในชุมชน สร้างความเสียหายแก่ผลผลิตทางการเกษตรของชาวบ้าน และชาวสวนยางออกประกอบอาชีพกรีดยางไม่ได้

การบอกเล่าจากชาวบ้าน หมู่ที่ ๑ ณ ปัจจุบัน ปี ๒๕๖๓ พฤติกรรมของช้างที่ลงมาพื้นที่ จากเดิมเวลา ๑๗.๐๐ น. ปรับเป็น ๑๖.๐๐ น. และกลับก่อนพระอาทิตย์ขึ้น ช้างป่าจะเดินลงจากเขาเป็นแถว จำฝูงจะเดินนำหน้าลงเขา เมื่อถึงแหล่งอาหารในหมู่บ้านก็จะแยกย้ายไปกินอาหาร เมื่อถึงเวลากลับขึ้นเขาจำฝูงจะระวังหลังเพื่อดูลูกฝูง

ทัศนคติของคนต่อช้างป่า

เมื่อชาวบ้านหมู่ที่ ๑ ถูกถามว่ามีความคิดเห็นอย่างไรต่อสถานการณ์ช้างป่า ส่วนใหญ่ตอบว่าต้องทำใจให้อยู่ร่วมกับช้างให้ได้ เนื่องจากไม่รู้จะไปตั้งรกรากที่ไหน

พฤติกรรมของช้างในพื้นที่

- จากการสอบถามและบอกเล่าของชาวบ้าน หมู่ที่ ๑ ตำบลพลวงทอง สรุปได้ ดังนี้
- ช้างออกมาหากินพืชอาหาร และลงเล่นน้ำในสระ/แหล่งน้ำของชาวบ้าน มีพฤติกรรมดุร้ายเป็นบางครั้งจะชุกชน ชอบเข้าหาคนทำงานกรีดยางในช่วงกลางคืน และชอบเด็ดทำลายผลไม้
 - หูดี จำได้ดี มีพัฒนาการการเรียนรู้
 - ไม่ชอบให้รบกวนเวลาหากิน หากกินอิ่มจะจากไปเอง
 - ไม่ชอบเสียงดัง
 - ไม่กินสัตว์
 - ใช้เส้นทางเดิมในการกลับเข้าป่า
 - จำนวนช้างป่าที่ลงมาเพิ่มขึ้นจากเดิม ปัจจุบันประมาณ ๓๐ ตัวจะมาเป็นโขลง ลงมาในพื้นที่สวนและภายในหมู่บ้านเหมือนการมาเดินตลาดนัด หรือมาเที่ยวคาเฟ่โดยจะค่อยๆ เดินเข้ามาหาอาหารอย่างสบายใจ เดินกินไปอย่างช้าๆ
 - ช้างกินอาหารประมาณ ๓๐ เปอร์เซนต์ของน้ำหนักตัว ตัวใหญ่หนักประมาณ ๓ ตัน
 - พฤติกรรมชาวบ้านจะเรียนรู้และหลีกเลี่ยงการปะทะระหว่างคนกับช้างป่า

ป้องกันและการปรับเปลี่ยน

มีชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ที่ผลิตเปลี่ยนกันออกลาดตระเวนตามจุดเสี่ยงต่าง ๆ ที่ช้างป่าออกมาหากิน โดยบ้านที่เป็นเขตที่ช้างป่าเดินผ่านจะเป็นผู้ส่งข่าวสารให้ชุด ชรบ. เข้าไปแก้ไขปัญหาที่ช้างป่าเดินออกนอกพื้นที่

เมื่อประชาชนพบเห็นช้างป่าในพื้นที่ชุมชนที่อาจเป็นอันตราย ก็จะแจ้งผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำจะแจ้งไปยัง ชุด ชรบ. และประสานไปยังเจ้าหน้าที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน เพื่อติดตามและเฝ้าระวังไม่ให้เกิดการทำร้ายช้างและคน

พัฒนาการชุมชนกับการดำเนินงานที่ผ่านมา

- โครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: ขยายผลการพัฒนาหมู่บ้านคนรักข้าวข้าง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุนการดำเนินงาน “หมู่บ้านคนรักข้าว” โดยพัฒนาและสาธิตอาชีพ: แปรรูปอาหาร ไข่เค็ม ปลา ปลุกกระชายในถุงพลาสติก

- โครงการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มเกษตรกรเครือข่ายคนรักข้าวชลบุรี ด้านการแปรรูปสมุนไพร
- มีการส่งเสริมอาชีพตามหลักการของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีพัฒนาการอำเภอ เกษตรอำเภอ พัฒนาที่ดิน และปกครองอำเภอ มาให้ความรู้ เรื่องการทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำจุลินทรีย์ การปรับดินให้มีค่าเป็นกลาง การรวมกลุ่มเพื่อลดต้นทุนการผลิต เป็นต้น

- ส่งเสริมการแปรรูปน้ำสมุนไพรที่ปลูกภายในหมู่บ้าน เช่น น้ำกระเจี๊ยบ น้ำสำรอง โดยการส่งเสริมในเรื่องของบรรจุภัณฑ์ การหาตลาดในการจำหน่ายสินค้า เช่น ตลาดน้ำทอง ๖ เป็นต้น

.....

บ้านเขาชะอางค์ หมู่ที่ ๒ ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง

ข้อมูลทั่วไปและลักษณะภูมิประเทศ

บ้านเขาชะอางค์ หมู่ที่ ๒ ตำบลพลวงทอง จัดตั้งเมื่อปี ๒๕๓๗ โดยยกมาจากหมู่ที่ ๗ ตำบลบ่อทอง ในคราวที่มีการจัดตั้งตำบลพลวงทองขึ้น อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอบ่อทองไปทางทิศตะวันตก ระยะทางประมาณ ๒๐ กิโลเมตร มีถนนสายหลักลาดยางตลอดสายและมีเส้นทางเชื่อมกับหมู่บ้านข้างเคียง สภาพทั่วไปเป็นที่ราบสูง มีภูเขาอยู่โดยรอบ มีเนื้อที่ประมาณ ๒๕,๐๐๐ ไร่ พื้นที่อยู่ในเขต ส.ป.ก. ๔-๐๑ และเขตป่าสงวน เป็นที่ตั้งของธรรมชาติที่สวยงาม เช่น ถ้ำเขาชะอางค์ทรงเครื่อง ตั้งอยู่บริเวณตลาดใกล้ศูนย์กลางของหมู่บ้าน ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่โดดเด่นของหมู่บ้าน เป็นที่อยู่อาศัยของฝูงลิง นกนางแอ่น และค้างคาวนับล้านล้านตัว มีเขาตะกร้อ ป่าชุมชนอ่างเก็บน้ำธรรมชาติบ้านคลองกุ่ม คลองกระแสไหลผ่านหมู่บ้าน และมีอ่างเก็บน้ำกระแสน้ำที่สร้างขึ้นบนพื้นที่ ๒,๕๐๐ ไร่ นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของฐานป่าไม้บ้านคลองกุ่ม หน่วยป่าไม้คลองตะเคียนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน

แม้บ้านเขาชะอางค์จะอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ในขณะเดียวกันก็มีความพร้อมด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภค เพราะเป็นที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทอง มีตลาด ร้านค้า ไฟฟ้า ประปาหมู่บ้าน ชุมสายโทรศัพท์ ที่พักสายตรวจ ศาลาเอนกประสงค์ สถานีอนามัยบ้านเขาชะอางค์ วัดเขาชะอางค์ ศาลเจ้าเตี้ยเทียนซื่อ โรงเรียนบ้านคลองกุ่ม (ระดับประถม) และโรงเรียนสวนป่าเขาชะอางค์ (ระดับมัธยม)

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับหมู่ที่ ๔ บ้านเขาใหญ่และหมู่ที่ ๗ บ้านหลุมมะนาว
ทิศใต้	ติดต่อกับหมู่ที่ ๑ บ้านเขาห้วยยอด ตำบลพลวงทอง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับหมู่ที่ ๒ ตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลพวา อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

ประชากร สังคม ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี

บ้านเขาชะอางค์มีครัวเรือนทั้งหมด ๗๒๐ ครัวเรือน อาศัยอยู่จริงประมาณ ๓๐๐ ครัวเรือน ประชากร จำนวน ๑,๘๒๔ คน ตั้งบ้านเรือนแบบกระจัดกระจายเป็นชุมชนเล็ก ๆ จำนวน ๗ ชุมชน โดยแบ่งเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ คลองกุ่ม คลองสอง และเขาชะอางค์ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัฒนธรรมประเพณีตามวันสำคัญต่าง ๆ เช่น ทำบุญวันขึ้นปีใหม่ ประเพณีสงกรานต์ แห่เทียนพรรษา ประเพณีวิ่งควายและตักบาตรเทโว ประเพณีลอยกระทง เทศกาลถือศีลกินเจ

เศรษฐกิจและอาชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ ๘๐ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีการพัฒนาอาชีพจากการปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง เป็นการปลูกพืชสวนมากขึ้น ได้แก่ การทำสวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน สวนมะม่วงหิมพานต์ สวนผลไม้ (ทุเรียน มังคุด) เลี้ยงสัตว์ และบางส่วนประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้างทั่วไป

กลุ่มเศรษฐกิจชุมชน

๑. กองทุนหมู่บ้าน สมาชิก ๒๐๐ คน นายดำรงศักดิ์ เณลิมสุข ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน
๒. กองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.) สมาชิก ๔๕ คน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน
๓. กลุ่มอนุรักษ์พันธุ์ไก่พื้นเมือง สมาชิก ๑๕ คน นายเจษฎา สุภาสังข์ เป็นประธาน
๔. กลุ่มปลูกยางพารา สมาชิก ๒๐ คน นายนันทวัฒน์ นิธิชัยรินทร์ เป็นประธาน
๕. กลุ่มแพะแกะ สมาชิก ๑๒ คน นายธนรัฐ เณลิมสุข เป็นประธาน

สถานการณ์ช้างป่า

นายดำรงศักดิ์ เณลิมสุข ผู้ใหญ่บ้านเขาชะอางค์ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่มาตั้งแต่ ปี ๒๕๓๓ และทีมงาน เล่าว่าสมัยก่อนช้างป่าก็อยู่ในป่าตามธรรมชาติ ช้างป่าเริ่มเข้ามาในหมู่บ้านเมื่อปี ๒๕๕๐ เป็นช้างพลัดถิ่น จำนวน ๑ - ๕ ตัว เข้ามากินพืชผลทางการเกษตรของชาวบ้าน และเริ่มเข้ามาบ่อย และมีจำนวนมากขึ้น เมื่อปี ๒๕๕๗ โดยจะเข้ามากินและทำลายพืช ทั้งสับปะรด ปาล์ม สวนผลไม้ ในฤดูแล้ง ช้างจะออกมาเกือบทุกวันเพราะในป่าขาดความอุดมสมบูรณ์ เส้นทางเดินของช้างจะออกมาบริเวณบ้านคลองกุ่ม (มีประมาณ ๑๐๐ ครัวเรือน) แล้วลงมาเขาตะกร้อ ช่วงซอยเขาชะอางค์ ๑๓ (คลองสอง) ซึ่งอยู่ระหว่าง หมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๒ ช้างมาจากหมู่ที่ ๑ แล้วเดินต่อมาหมู่ที่ ๒ โดยบริเวณอ่างเก็บน้ำมีครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบ จำนวน ๑๘ ครัวเรือน และเคยเข้ามากินปาล์มทางกระรอกในโรงเรียนบ้านคลองกุ่มด้วย

พฤติกรรมช้างป่า

ช้างป่าจะทำงานเป็นทีม โดยมีช้าง ๑ - ๒ ตัว ออกมาทำหน้าที่เป็นช้าง Survey หรือลาดตระเวน เพื่อหาแหล่งอาหาร หลังจากนั้นก็จะพาเพื่อนมากินกันเป็นกลุ่มใหญ่ โดยช้างป่าชอบเดินมาตามลำคลอง เป็นช่องทางช้าง ในช่วงกลางวันอากาศร้อนช้างป่าจะนอน ชอบลงเล่นน้ำตามแหล่งน้ำ ช้างป่าจะเริ่มออกหากินในเวลาประมาณ ๑๘.๐๐ น. โดยแะกินพืชไร่ของชาวบ้านไปเรื่อย ๆ ช้างเป็นสัตว์กินพืชและชอบกินเกลือหรือของเค็ม ๆ ไม่ควรให้อาหารช้าง ช้างจะจำได้และกลับมาอีก พฤติกรรมช้างป่าที่เข้ามาไม่ดุร้าย ไม่ทำลายบ้านเรือนและประชาชน ถ้าปล่อยให้ช้างกินจนพอใจแล้วช้างก็จะจากไปเอง โดยช้างจะกินอาหารประมาณหนึ่งในสามของน้ำหนักตัว ถ้าไปขับไล่อาจทำให้ช้างโมโห ถ้าเป็นช้างป่าคนละกลุ่มมาเจอกัน จะทะเลาะกัน บางครั้งถึงขั้นต่อสู้กัน ลักษณะของช้างป่าตาไม่ดี แต่จะมีหูและจมูกดีมาก มีความจำแม่น ถ้าเผชิญช้างป่าให้หนึ่งนึ่ง ๆ ในรถ อย่าดับเครื่องยนต์ อย่างแรงเครื่องยนต์ หรืออาจทิ้งรถไป และไม่ควรรอยู่ในที่โล่ง ควรอยู่หลังต้นไม้

ข้างป่าที่เข้ามาหากินมี ๒ ประเภท คือ **ข้างประจำถิ่น** อายุประมาณ ๔ - ๕ ปี อาศัยอยู่ตามชายป่า จะเข้าออกหมู่บ้านเป็นประจำ เพราะมีอาหารสมบูรณ์จึงไม่ยอมไปไหน ไม่ทำร้ายคน และ**ข้างจร** ส่วนใหญ่ จะมาเป็นฝูง มากินและทำลายพืชผลทางการเกษตร แม้แต่ยอดปาล์มก็หักมากิน และจะเคลื่อนย้ายไปเรื่อย ๆ เป็นวงรอบ ข้างเหล่านี้มักจะถูกชุด ชรบ. และเจ้าหน้าที่ผลักดันบ่อย ๆ ซึ่งอาจสร้างความเครียดและทำให้ข้างป่า คุร้าย บางครั้งจึงอาจต้องยอมให้ข้างผ่านเข้ามาและกินพืชผลการเกษตร แล้วข้างก็จะจากไปเองโดยสงบ

ผลกระทบ การเยียวยา

ความเสียหายที่เกิดจากข้างป่าในบ้านเขาชะอางค์มักเกิดเป็นย่อม ๆ ตามที่ข้างผ่าน จึงไม่สามารถ ประเมินพื้นที่เป็นไร่หรือเป็นแปลงได้อย่างชัดเจน การประเมินความเสียหายเพื่อการเยียวยาจึงทำได้ยาก และที่ผ่านมาก็ยังไม่เคยมีการเยียวยาเกษตรกรรายใดในหมู่บ้าน จนเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๓ องค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทองได้พิจารณาช่วยเหลือครัวเรือนเกษตรกรหมู่ที่ ๒ จำนวน ๑ ราย ที่ได้รับความเสียหายจากข้างป่าทำลายต้นยาง จำนวน ๖ ต้น ชดเชยความเสียหายเป็นเงิน ๕๐๗ บาท (ค่าชดเชยไร่ละ ๑,๖๙๐ บาท/๒๐ ต้น)

นอกจากข้างป่ายังมีวัวแดง กวาง ที่ออกมาหากินในพื้นที่การเกษตร และที่มีปัญหาไม่น้อยไปกว่าข้าง ได้แก่ ฝูงลิงที่ออกมารบกวนจำนวนมากโดยผู้ใหญ่บ้านเสนอว่าควรมีการทำหมันลิง

ทัศนคติของคนต่อข้างป่า

คนในชุมชนมีความเห็นว่าข้างโดยปกติก็อยู่ในป่า แต่ปัจจุบันข้างมีจำนวนมากขึ้น อาหารในป่า ไม่เพียงพอต่อข้าง ทำให้ข้างต้องออกมาหากินในชุมชน ก็ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร ท้ายที่สุด“ต้องเข้าใจ และทำใจ”

การป้องกัน แก้ไข และการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต

การป้องกันและแก้ไข

๑. มีการชุดคุ้มกันข้าง ซึ่งจะกันได้ในระยะแรก ๆ เท่านั้น ข้างป่าจะเรียนรู้โดยย่ำคูกันข้างเป็นเหมือน คันบันได หรือใช้วิธีการต่อตัว ก็สามารถข้ามมาได้ และเมื่อคุ้นชินข้างป่าก็ยังข้ามมาได้สะดวกมากขึ้น
๒. จัดตั้งชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) มีการอบรมให้ความรู้ และร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ออกลาดตระเวนและผลักดันข้างกลับเข้าสู่ป่า แต่ข้างที่ถูกผลักดันถ้ายังไม่ได้กินอาหาร จากหมู่บ้านนี้จะเข้าไปรบกวนหมู่บ้านอื่น ไม่ยอมกลับเข้าป่า
๓. มีการประชุมสร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชน ถึงพฤติกรรมของข้างป่า หลีกเลี่ยง การใช้ความรุนแรง การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและอาชีพ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและข้างป่า
๔. ควรสร้างทุ่งหญ้าเหมือนทุ่งพลวงทอง ทำให้โปร่ง เป็นแหล่งอาหารให้ข้างปามากินหญ้า ได้สะดวก ถ้าเป็นป่าทึบ มีเถาวัลย์ เถาหนาม ไม่มีพืชที่ข้างกินได้ ข้างก็จะออกมาหากินในชุมชน

การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคน

๑. ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากข้างป่า ได้มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตโดยเฉพาะด้านการประกอบ อาชีพ โดยคอยสังเกตระยะวังมากขึ้น ถ้าทราบข่าวว่าข้างป่าลงมากก็จะเลิกประกอบอาชีพ รีบกลับบ้าน
๒. ปรับเวลากีตดยาง เป็น ๒ ช่วง คือ ช่วงเช้า ตีห้าถึงหกโมงเช้า และช่วงบ่าย สี่โมงเย็น (แต่ขณะนี้ ข้างป่าก็ออกมาหากินเร็วขึ้น บางครั้งสี่หรือห้าโมงเย็นก็ออกมาแล้ว)

๓. ปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นพืชผสมผสานมากขึ้น เช่น ปลูกสมุนไพรแซมในสวนยาง เพิ่มการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ เป็ด ไก่ แกะ แพะ การปลูกข้าวรอบสวนทุเรียน

หน่วยงานที่ร่วมดำเนินการ

๑. สำนักงานเกษตรอำเภอ ให้ความรู้ด้านการให้น้ำทุเรียน สนับสนุนปุ๋ย
๒. หน่วยงานป่าไม้ ให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องช้างป่า
๓. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ อบรมให้ความรู้ความเข้าใจการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุระหว่างคน และช้าง สนับสนุนอาชีพ ๓๐ ครัวเรือน ได้แก่ การเลี้ยงเป็ด และแปรรูปไข่เค็มอินทรีย์

.....

หมู่บ้านคชานุรักษ์ บ้านเขาใหญ่ หมู่ที่ ๔ ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง

ข้อมูลทั่วไปและลักษณะภูมิประเทศ

บ้านเขาใหญ่เป็นหมู่บ้านหนึ่งของตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๒ มีราษฎรในเขตท้องที่ต่างๆ เข้ามาอาศัยจับจองพื้นที่ป่า หักสร้างถางพง เพื่อปลูกมันสำปะหลัง จึงเกิดเป็นชุมชนขนาดเล็กขึ้น ลักษณะทั่วไป พื้นที่เป็นเนินเขาเตี้ยๆ และที่ราบบางส่วน มีแนวเขาใหญ่และเขากำแพงเป็นเขตแดนหมู่บ้าน และเขตแดนระหว่างจังหวัดชลบุรีกับจังหวัดฉะเชิงเทรา ชาวบ้านเรียกชื่อหมู่บ้านตามชื่อแนวเขาว่า “บ้านเขาใหญ่” จนถึงปัจจุบัน เดิมนั้นบ้านเขาใหญ่ขึ้นอยู่กัตำบลบ่อทอง หมู่ที่ ๘ มี นายสมคิด เนื่องจำนงค์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้แยกการปกครองออกจากตำบลบ่อทอง เป็นตำบลพลวงทอง โดยเป็นหมู่บ้านที่ ๔ มี นายนิคม สุรกิจบวร เป็นผู้ใหญ่บ้านและดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน จนถึงเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๕๓ และต่อมานายตระกูล สว่างอารมย์ ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน และเป็นกำนันตำบลพลวงทอง จนถึงปัจจุบัน

สรุปตารางเหตุการณ์สำคัญของหมู่บ้าน

ช่วงเวลา	สถานการณ์
ช่วงที่หนึ่ง ก่อตั้งหมู่บ้าน (พ.ศ. ๒๕๑๒ – ๒๕๓๗)	
พ.ศ. ๒๕๑๒	เริ่มอพยพเข้ามาตั้งหมู่บ้าน การปกครองขึ้นกับหมู่ที่ ๘ อำเภอพนัสนิคม ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม สภาพป่ายังเป็นป่าดงดิบ มีการสัมปทานป่าไม้ในพื้นที่
พ.ศ. ๒๕๑๔	แนวร่วมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ทหารป่า” อาศัยแทรกซึมอยู่ในป่าเขตนี้ประมาณ ๖๐๐ คน หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ส่วนใหญ่มาจากจังหวัดอุบลราชธานี รับจ้างตัดไม้ขาย

พ.ศ. ๒๕๒๐	เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๒๐ ทหารป่า มอบตัวกลับใจมาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เริ่มต้นประมาณ ๒๗ คน
พ.ศ. ๒๕๒๑	แยกการปกครองจากอำเภอพนัสนิคม เป็นกิ่งอำเภอบ่อทอง
พ.ศ. ๒๕๓๔	มีระบบไฟฟ้าเข้าถึงหมู่บ้าน
ช่วงที่สอง ตั้งหมู่บ้านเขาใหญ่ (พ.ศ. ๒๕๓๗ – ปัจจุบัน)	
พ.ศ. ๒๕๓๗	แยกการปกครองจากตำบลบ่อทอง เป็นหมู่ที่ ๔ ตำบลพลวงทอง เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๓๗ มีนายนิคม สุรกิจวร เป็นผู้ใหญ่บ้าน และกำนันคนที่สามของตำบล
พ.ศ. ๒๕๔๐	สภาตำบลพลวงทองยกฐานะเป็น องค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทอง เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐
พ.ศ. ๒๕๔๘	คนหาของป่า ชุดมัน จุดไฟในป่าประดู่ ทำให้เกิดไฟป่าครั้งใหญ่พื้นที่ป่ารอยต่อภาคตะวันออกในจังหวัดชลบุรี เป็นเวลา ๒๐ วัน มีหลายหน่วยงานเข้าร่วมดับไฟป่า เช่น ทหาร ร.๒๑, ป่าไม้, อำเภอบ่อทอง
พ.ศ. ๒๕๔๙	เกิดน้ำท่วมบ้านที่อยู่ใกล้ร่องน้ำ บริเวณหมู่บ้านคลองตาเพชร ซึ่งอยู่ใกล้บ้านเขาใหญ่
พ.ศ. ๒๕๕๓	นายตระกูล สว่างอารมย์ ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน และเป็นกำนันตำบลพลวงทอง จนถึงปัจจุบัน

บ้านเขาใหญ่มีพื้นที่จำนวน ๖๑ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๓๘,๑๒๕ไร่ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และบางส่วนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ กรมป่าไม้ และในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอ่างฤๅไน กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ คลองกระแสร้อย คลองหลุมตาขีมิ คลองตะเคียน คลองอ่างริน คลองอ่างกลาง คลองหนองสะตอ คลองย่อยกระแสร้อย อ่างเก็บน้ำซอยชาลี

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ หมู่ที่ ๕ บ้านเขาพริก หมู่ที่ ๖ บ้านอ่างผักหนาม และ หมู่ที่ ๗ บ้านหลุมมะนาว
ทิศใต้	ติดต่อกับ หมู่ที่ ๒ บ้านเขาชะอางค์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อ.ท่าตะเกียบ จ.ฉะเชิงเทรา อ.แก่งหางแมว จ.จันทบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ หมู่ที่ ๒ บ้านเขาชะอางค์

ประชากร ศาสนา และแหล่งท่องเที่ยว

มีประชากรทั้งสิ้น ๑,๙๑๒ คน แยกเป็นชาย ๙๕๒ คน เป็นหญิง ๙๖๐ คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด ๕๗๖ ครัวเรือน (ข้อมูลจากทะเบียนราษฎร ปี ๒๕๖๒) โดยแบ่งเป็น ๖ ชุมชน ได้แก่ ชุมชนเขาใหญ่ ชุมชนนครสวรรค์ ชุมชนหลุมมะนาว ชุมชนเขาใหญ่พัฒนา ชุมชนชาติพัฒนา และชุมชนเขาชะอางค์

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัดประจำหมู่บ้าน คือ วัดถ้ำเขาชะอางค์โอบ เป็นวัดที่ผู้คนให้ความศรัทธาใน พระอธิการประสพชัย ธมฺมิโก เจ้าอาวาส (หลวงปู่ถ้ำ) มีรอยพระพุทธรูปยืนปางประทานพรขนาดใหญ่ประดิษฐานอยู่หน้าวัด และมีการสร้างอุโบสถที่ใหญ่โต เพื่อให้เป็นสิ่งมหัศจรรย์และเป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคตของตำบลพลวงทอง นอกจากนี้ยังมีน้ำตกเขาใหญ่อ่างริน และน้ำตกเขาใหญ่อ่างกลางในพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งเหมาะแก่การท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ

เศรษฐกิจและอาชีพ

ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำอาชีพสวนยางพารา สับปะรด สวนผลไม้ และพืชผักต่าง ๆ และบางส่วนประกอบอาชีพรับจ้าง รายได้เฉลี่ย ๓๕,๐๐๐ บาท / คน / ปี

กลุ่มกิจกรรมในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนกับป่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสัมมาชีพบ้านเขาใหญ่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกาแฟพลวงทอง และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวและโฮมสเตย์บ้านเขาใหญ่ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน และมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ของชุมชนในเวทีประชาคมหมู่บ้าน ทุกวันที่ ๗ ของเดือน หมู่บ้านเขาใหญ่ มีศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มีธนาคารต้นไม้ป่าชุมชน และภูมิปัญญาชาวบ้านหรือปราชญ์ชาวบ้านที่รวบรวมองค์ความรู้ไว้ถ่ายทอดให้กับชาวบ้าน โดยเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ เมื่อปี ๒๕๕๐

สถานการณ์ช้างป่า

ช้างป่าเริ่มออกมาหากินทำลายพืชผลทางการเกษตรของราษฎร เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๕๕ โดยในช่วงปีนั้น เข้ามากินมะม่วงหิมพานต์ของราษฎรที่บุกรุกที่ดินป่าสงวน ซึ่งเป็นไร่แดงอยู่ในป่าเวลามะม่วงหิมพานต์สุกช้างก็จะมากันหลายตัว และขยายเขตลูกกลามออกมานอกป่าซึ่งก็จะมีสวนมะม่วงหิมพานต์อยู่จำนวนมาก เมื่อมาแล้วก็ขยี้บออกมาเรื่อย ๆ จนบางครั้งกลับเข้าป่าใหญ่ไม่ทันก็อาศัยอยู่ในเขตป่าชุมชนในกลางพื้นที่หมู่บ้านก็มี บางครั้งมาตัวเดียวก่อน วันต่อมาก็พาพรรคพวกมาอีก ๒ - ๓ ตัว ปัจจุบันมีแหล่งอาหารเป็นสับปะรด กล้วย ขนุน มะพร้าว ปาล์มน้ำมัน มีหลากหลายรสชาติ โดยเฉพาะปาล์มน้ำมัน ช้างมีการปรับตัว ไม่กินผลปาล์ม แต่ใช้งาแทงต้นใหญ่เพื่อกินลำต้นอ่อนปลายยอด ซึ่งมีทั้งแบ่งและน้ำตาลที่ดีกว่า บางครั้งช้างป่าออกมาเป็นกลุ่มใหญ่มากกว่า ๕๐ ตัว เหยียบทำลายสวนทุเรียน สวนยางพารา มันสำปะหลัง ต้นหมากประดับของโรงเรียน

สาเหตุที่ช้างออกเป็นประจำในพื้นที่

๑. พื้นที่ในบริเวณป่าเขตบ้านเขาใหญ่ เป็นพื้นที่ราบเชิงเขามีพื้นที่กว้างช้างป่าอาศัยอยู่บริเวณดังกล่าว พอเวลาเย็นก็ออกมาหากินและกลับเข้าในป่าได้ง่าย

๒. ราษฎรในหมู่บ้านปลูกพืชเชิงเดี่ยว ได้แก่ สับปะรด ขนุน ไม้ไผ่หวาน และกล้วย ซึ่งเป็นอาหารที่ช้างป่าชอบ

๓. ในหมู่บ้านมีพื้นที่โล่งซึ่งเป็นป่าหญ้ารวบของนายทุนในเขต ส.ป.ก. ที่ปล่อยทิ้งร้างเป็นทุ่งหญ้าเหมาะแก่การเป็นพื้นที่ให้ช้างป่าออกมาหากินได้สะดวก

๔. แนวคูกันช้างในพื้นที่บ้านเขาใหญ่ หมู่ที่ ๔ ขุดยังไม่บรรจบกัน จึงเป็นช่องทางที่ช้างออกได้สะดวก และกลับคืนสู่ป่าได้ง่าย

พฤติกรรมการออกหากิน

ช้างป่าออกมาจากพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ผ่านป่าสงวนแห่งชาติ และป่าชุมชน เข้ามาในบ้านเขาใหญ่ หมู่ที่ ๔ เป็นส่วนใหญ่ จุดที่ช้างออกมี ๖ จุด และกระจายไปทางบ้านอ่างผักหนาม และบ้านคลองโค ที่มีเขตติดต่อกัน ส่วนบ้านเขาชะอางค์ หมู่ที่ ๒ มีจุดที่ช้างป่าออกจำนวน ๒ จุด โดยมีการเคลื่อนย้ายไปเรื่อย ๆ เป็นวงรอบ ลักษณะของช้างป่าตาไม่ดี หูและจมูกดีมาก มีความจำแนก

ทัศนคติของคนต่อช้างป่า

ศึกษาให้เข้าใจพฤติกรรมของช้างป่า และปรับตัวอยู่ร่วมกับช้างป่า ไม่ควรทำร้ายช้าง ต้องสร้างแหล่งน้ำ และอาหารในป่าให้ช้าง และต้องปรับเปลี่ยนวิธีการดำรงชีวิตเพื่อให้อยู่ในพื้นที่ให้ได้

การป้องกันและแก้ไขปัญหา

๑. สร้างความรู้ความเข้าใจถึงพฤติกรรมของช้างป่า และร่วมแก้ปัญหาให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล ในการประชุมทุกวันที่ ๗ ของเดือน
๒. จัดตั้ง ชรบ. คอยเฝ้าระวัง ช่วยเตือนภัย และผลักดันช้างป่า
๓. ติดตั้งกล้อง CCTV ติดตามพฤติกรรมช้างในพื้นที่
๔. สร้างแหล่งน้ำ แหล่งอาหารในป่าให้ช้าง
๕. ปรับเปลี่ยนวิธีการในการดำรงชีวิตเพื่อให้อาศัยอยู่ในพื้นที่ให้ได้
๖. ปลุกพืชสมุนไพร พืชที่ช้างไม่ชอบ พืชผสมผสาน สร้างวนเกษตรเป็นแนวกันชน

.....

บ้านอ่างผักหนาม หมู่ที่ ๖ ตำบลพลวงทอง อำเภอบ่อทอง

ข้อมูลทั่วไปและลักษณะภูมิประเทศ

บ้านอ่างผักหนาม จัดตั้งเมื่อปี ๒๕๔๒ โดยแยกมาจากหมู่ที่ ๕ บ้านเขาพริก ตำบลพลวงทอง ในพื้นที่ป่าของหมู่บ้านมีน้ำตกและอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่มีต้นผักหนามจำนวนมาก ซึ่งเป็นที่มาของชื่อ หมู่บ้าน บ้านอ่างผักหนามอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอบ่อทองไปทางทิศตะวันตก ระยะทางประมาณ ๒๕ กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ ๑๕,๐๐๐ ไร่ อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินของรัฐ (ส.ป.ก.) ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบเชิงเขา “หน้าติดถนน หลังชนเขา” โดยมีถนนลาดยางสายหลักคือ สายเขาชะอางค์ - เขาใหญ่ และสายเขาพริก-ท่าตะเกียบ เป็นเส้นแบ่งเขตหมู่บ้าน และมีเทือกเขาพริก เขากลาง เขาใหญ่ ในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน เป็นแนวแบ่งเขตกับอำเภอท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะกับการทำเกษตรโดยมีสาธารณูปโภคพื้นฐานมีทั้งชุมสายโทรศัพท์ ประปาหมู่บ้าน และไฟฟ้า ขยายเขตซึ่งยังขาดซอย ๖/๑

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	หมู่ที่ ๖ ต.เกษตรสุวรรณ อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี
		และ ต.คลองตะเกรา อ.ท่าตะเกียบ จ.ฉะเชิงเทรา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่ที่ ๔ และหมู่ที่ ๕ ต.พลวงทอง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ต.คลองตะเกรา อ.ท่าตะเกียบ จ.ฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	หมู่ที่ ๕ ต.พลวงทอง อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี
		และหมู่ที่ ๖ ต.เกษตรสุวรรณ อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี

การปกครอง สังคม ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี

บ้านอ่างผักหนามมีครัวเรือนทั้งหมด ๑๒๐ ครัวเรือน ประชากรจำนวน ๘๒๐ คน ตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่ม ๆ ตามสภาพภูมิประเทศจำนวน ๗ ชุมชน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัฒนธรรมประเพณีตามวันสำคัญต่าง ๆ เช่น ทำบุญวันขึ้นปีใหม่ ประเพณีสงกรานต์ แห่เทียนพรรษา ตักบาตรเทโว ประเพณีลอยกระทง

ด้านสังคม คนในหมู่บ้านมีความสามัคคี ช่วยเหลือกัน รวมทั้งมีหน่วยงานราชการเข้ามาส่งเสริม ทำให้มีการรวมกลุ่มประกอบกิจกรรมกันหลากหลาย และมีผู้นำที่เข้มแข็ง โดยมีบ้านของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพลวงทองอยู่ในหมู่บ้านด้วย

นอกจากนี้ในหมู่บ้านยังเป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเขาใหญ่ สำนักสงฆ์พุทธทรัพย์และมุตโตทัย หน่วยป้องกันรักษาป่า ชป.๒ เขาพริก มีอาคารห้องประชุมของหมู่บ้านไว้บริการประชาชน และมีองค์กรชุมชน ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรีและเยาวชน ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่ม อสม. อบพร. ตำรวจชุมชนอาสา กลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ป่า และชุด ชรบ.

เศรษฐกิจและอาชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่เข้ามาบุกเบิกพื้นที่ป่าเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยปัจจุบันมีการทำสวนยางพารา มันสำปะหลัง มะม่วงหิมพานต์ ปาล์มน้ำมัน สวนผลไม้ (ทุเรียน มังคุด) เลี้ยงไก่ ปลา และบางส่วนประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้างทั่วไป บ้านอ่างผักหนามได้รับการสนับสนุนให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ “อยู่เย็นเป็นสุข” และหมู่บ้านเขียวขจีดีเด่น ปี ๒๕๔๙ โดยมีการรวมกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังนี้

๑. กลุ่มเงินทุน ได้แก่ สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้าน กองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน (กข.คจ.) กองทุนพัฒนาเด็กให้พ้นจนอย่างยั่งยืน

๒. กลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มปรับปรุงคุณภาพยาง กลุ่มปรับปรุงคุณภาพทุเรียน โครงการปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์

๓. ร้านค้าชุมชน

แม่บ้านอ่างผักหนามจะมีคลองธรรมชาติ ๒ แห่ง ฝายกักเก็บน้ำที่สร้างขึ้น ๑ แห่ง และสระน้ำสาธารณะ ๒ แห่ง ขนาด ๕ และ ๗ ไร่ แต่ก็ยังประสบปัญหาน้ำการเกษตรไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในฤดูร้อนน้ำในคลองจะแห้ง

สถานการณ์ช้างป่าบ้านอ่างผักหนาม

ช้างป่าเริ่มเข้ามาในพื้นที่เกษตรกรรมของบ้านอ่างผักหนามเมื่อปี ๒๕๖๐ โดยเส้นทางที่ช้างป่าออกมาหากินมี ๒ จุดหลัก ได้แก่ ชายป่าซอยอ่างผักหนาม ๓ และชายป่าซอยอ่างผักหนาม ๔ และพื้นที่ใกล้เคียง โดยช้างป่าจะเคลื่อนตัวมาจากหมู่ที่ ๔ บ้านเขาใหญ่ เข้ามากินพืชผลทางการเกษตรของประชาชน โดยเฉลี่ยเข้ามาปีละ ๓ ครั้ง

พฤติกรรมของช้างป่าในการหากิน

ช้างป่าจะออกมาหากินในช่วงเวลา ๑๗.๐๐ น. และกลับเข้าป่าในช่วงเช้ามืด แต่ก็มีบางตัวปักหลักอยู่ในพื้นที่จนกว่าจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาผลักดันเข้าป่า ในบางครั้งเหมือนจะมีการส่งตัวแทนออกมาสำรวจพื้นที่ก่อน เมื่อเจอแหล่งน้ำแหล่งอาหารก็จะส่งเสียงให้สัญญาณกับสมาชิกตัวอื่น ๆ ในฝูงเข้ามากินน้ำกินอาหาร ช้างเหล่านี้จะไม่ดุร้าย ไม่ทำร้ายคน มากินพืชผลทางการเกษตรที่ประชาชนปลูกไว้เท่านั้น

ช้างป่าที่ออกมาหากินในพื้นที่บ้านผักหนาม ส่วนใหญ่จะกินพืชผลทางการเกษตรโดยเฉพาะไม้ผล เช่น กล้วย สับปะรด มัน และบางครั้งไม่มีไม้ผลก็จะกินยอดปาล์ม ยอดยาง

การหากินจะมีช้างประจำถิ่นประมาณ ๓ ตัว จะเข้าออกหมู่บ้านเป็นประจำ มากินแล้วก็กลับเข้าไปพักอยู่บริเวณชายป่า และช้างฝูงมากกว่า ๓๐ ตัว มากินแล้วก็เคลื่อนตัวไปเรื่อย ๆ เป็นวงรอบ และจะเข้ามาในพื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้นในช่วงฤดูแล้ง

ผลกระทบ และการเยียวยา

ช้างป่าที่ออกมาจะสร้างความเสียหายให้กับเกษตรกรจากการที่ช้างกินพืชผลทางการเกษตร และจากเส้นทางที่ช้างเดินผ่าน ปัจจุบันเริ่มมีจำนวนมากขึ้นและสร้างความเสียหายกับพื้นที่การเกษตรของชาวบ้านมากขึ้น ซึ่งในหมู่บ้านอ่างผักหนามมีเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบแล้ว จำนวน ๓๐ หลังคาเรือน โดยยังไม่เคยมีการเยียวยาผู้เสียหายแต่ประการใด

สิ่งที่ชุมชนมองว่าเป็นปัญหามากกว่าช้าง คือ ลิง (สายพันธุ์กะบูกตูดแดง) อยู่ในแนวป่าบริเวณซอย ๕ มีประมาณ ๑๐๐ ตัว ซึ่งจะออกมาหาอาหารรบกวนชาวบ้านทุกวัน และปัญหาขาดแคลนน้ำ โดยเฉพาะโซนเขาพริก

การป้องกัน แก้ไข และปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต

๑. การป้องกันด้วยการสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยการให้ความรู้ในการประชุมประชาคม ทุกวันที่ ๑๕ ของเดือน โดยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน จนท.อนุรักษ์ ผู้นำชุมชน มีการประชาสัมพันธ์แจ้งข่าวให้ชาวบ้านเฝ้าระวัง เมื่อมีช้างเข้ามาผ่านกลุ่มไลน์หมู่บ้าน สิ่งที่ดีที่สุดคือให้คนหลบเข้าที่พักเมื่อช้างมา ไม่ให้มีการปะทะกัน ผู้นำมีแผนที่จะจัดทำป้ายเตือนเขตช้างป่าออกหากิน

๒. มีการจัดชุดรักษาความสงบหมู่บ้าน (ชรบ.) คอยเฝ้าระวัง ช่วยเตือนภัย และผลักดันช้างป่า (ยังไม่ได้อบรม) เมื่อมีเหตุช้างป่าลงมา ผู้นำหมู่บ้าน (ชุด ชรบ.) จะประสานแจ้งหน่วย จนท. ฐานป่าไม้ จนท. อนุรักษ์ เข้ามาร่วมผลักดัน (ช้างได้ยินเสียงรถ จนท.ก็จะหนี) โดยมีการใช้เชือกมัด ใช้ไฟสาด จุดระเบิดลูกบอลหรือปิงปองเพื่อเตือนภัย โดยต้องทดลองเปลี่ยนวิธีไปเรื่อย ๆ

๓. จัดทำคู่มือช้างตามแนวหมู่บ้าน ระยะทาง ๗ กิโลเมตร

๔. ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคน โดยปลูกพืชสมุนไพร พืชที่ช้างไม่ชอบ พืชผสมผสาน สร้างวนเกษตร เป็นแนวกันชน

ทัศนคติของคนที่มีต่อช้างป่า

คนส่วนใหญ่มีแนวคิดที่ว่าคนและช้างก็ต้อง “อยู่ร่วมกันให้ได้” และจะอยู่อย่างไรไม่ให้กระทบกระทั่งและไม่ให้ประชาชนเดือดร้อน โดยช้างก็ต้องอยู่ในป่า ทำให้ป่ามีน้ำและอาหารเพียงพอสำหรับช้าง คนอยู่ในชุมชน ไม่ไปถูกล้ำ ผั่วถาง ถือครองพื้นที่ป่า ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกส่วนต้องมาร่วมมือกันดำเนินการ

หน่วยงานที่ร่วมดำเนินการ

๑. หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ สนง.เกษตรอำเภอ อบรมให้ความรู้การปลูกพืชสมุนไพร แจกพันธุ์ชิง ช่า ไพร มะกรูด กระชาย สนง.ประมง สนับสนุนพันธุ์ปลานิลจำนวน ๕ ครั้วเรือน ๆ ละ ๒,๐๐๐ ตัว สนง.ส่งเสริมบัญชีสหกรณ์ แนะนำการจัดทำบัญชีครัวเรือน หน่วยงานพัฒนาที่ดิน ตรวจสอบสภาพดิน ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก การปรับปรุงดินโดยใช้ปูนมาร์ล ปูนโดโลไมท์ หน่วยงานป่าไม้ อบรมการป้องกันไฟป่า และมอบอุปกรณ์ป้องกันไฟป่า

๒. สนง.พัฒนาชุมชนอำเภอ อบรมให้ความรู้ความเข้าใจการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุระหว่างคนและช้าง สนับสนุนการปรับเปลี่ยนอาชีพโดยมอบพันธุ์พืชสมุนไพรให้ ๓๐ ครัวเรือน ได้แก่ ช่า กระชาย ชะอม ท้ายายม่อม

.....

บ้านคลองโค หมู่ที่ ๖ ตำบลเกษตรสุวรรณ อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

ข้อมูลทั่วไปและลักษณะภูมิประเทศ

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ มีราษฎรจากอำเภอใกล้เคียง ย้ายถิ่นฐานเข้ามาในพื้นที่เพื่อประกอบอาชีพการเกษตร ปลูกพืชไร่ พืชสวน เลี้ยงสัตว์ จึงเกิดเป็นชุมชนขนาดเล็กขึ้น ในชุมชนแห่งนี้มีคลองน้ำเล็ก ๆ อยู่ทั่วบริเวณและมีโคแดง (โคป่า) อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนน้ำบริโภคก็ได้ขุดบ่อเล็ก รวมทั้งเก็บกักน้ำฝนไว้กินตอนฤดูแล้ง ชาวบ้านแถบนั้นเรียกขานถิ่นที่อยู่บริเวณนี้ว่า “คลองโค” จนถึงปัจจุบัน แต่เดิมหมู่บ้านคลองโคจะขึ้นอยู่กับหมู่ที่ ๕ ตำบลเกษตรสุวรรณ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้แยกเขตการปกครองมาเป็นหมู่ที่ ๖ ตำบลเกษตรสุวรรณในปัจจุบัน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเนินสลับกับเขาลูกเตี้ยมีเนื้อที่ทั้งหมดจำนวน ๑๙.๓๘๘๘ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๑๒,๑๑๘ ไร่ เนื้อที่ประมาณ ๓๐% เป็นเขตป่าสงวน เขตป่าคลองตะเคียน ป่าทำบุญมี มีพื้นที่ปลูกยางประมาณร้อยละ ๙๐ และปลูกไม้ยืนต้น ราษฎรตั้งบ้านเรือนอยู่กันเป็นกลุ่ม เป็นชุมชนส่วนหนึ่ง และสร้างบ้านกระจัดกระจายทั่วพื้นที่การเกษตร แยกเป็นชุมชนได้ ๓ ชุมชน ดังนี้

๑. ชุมชนบ้านคลองโค
๒. ชุมชนบ้านคลองโคใน
๓. ชุมชนเขาพริก

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดกับ	อำเภอนาทะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศใต้	ติดกับ	หมู่ที่ ๕ ตำบลเกษตรสุวรรณ และตำบล พลวงทอง
ทิศตะวันออก	ติดกับ	หมู่ที่ ๖ ตำบล พลวงทอง
ทิศตะวันตก	ติดกับ	หมู่ที่ ๒ ตำบล เกษตรสุวรรณ

ประชากร สังคม ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณี

บ้านเกษตรสุวรรณ หมู่ที่ ๖ มีจำนวนประชาชนทั้งหมด ๖๗๘ คน เป็นชาย ๓๕๐ คนและหญิง ๓๒๘ คน (ข้อมูลทะเบียนราษฎรปี ๒๕๖๒) และตามข้อมูล จปฐ. ปี ๒๕๖๒ ประชากร ๕๓๕ คน เป็นชาย ๒๗๒ คน เป็นหญิง ๒๖๓ คน มีครัวเรือน ๑๖๑ ครัวเรือน อาชีพหลัก ทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ อาชีพเสริม รับจ้าง

ประชาชนนับถือศาสนาพุทธ วัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน ประเพณีบุญกลางบ้าน ทำบุญเข้าพรรษา / ออกพรรษา กิจกรรมวันเด็ก

กลุ่มเศรษฐกิจชุมชน

๑. กองทุนหมู่บ้าน	นางสาวสรณภรณ์ ฤทธิเดช เกษตรมงคลชัย	เป็นประธาน
๒. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	นางบัวเรียน เกษตรมงคลชัย	เป็นประธาน
๓. กลุ่มการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน	นางลำพอง ชมพร	เป็นประธาน
๔. กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี	นางลำพอง ชมพร	เป็นประธาน
๕. กลุ่มผู้ใช้น้ำ	นายสมศักดิ์ หาจิต	เป็นประธาน

สถานการณ์ช้างป่าบ้านคลองโค

พื้นที่ ต.เกษตรสุวรรณ อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี เดิมไม่มีช้างป่า และไม่เคยเห็นช้างป่ามาเดินในชุมชน แต่เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ช้างเริ่มเข้ามาหาอาหารในชุมชน ซึ่งชาวบ้านได้พบรอยทางเดินของช้าง และพบเจอ ช้างบ้างแต่ไม่บ่อย ช้างจะเข้ามาจำนวน ๓ - ๔ ตัว มาปีละ ๓ ครั้ง ส่วนใหญ่จะมาในช่วงฤดูแล้งและฤดูหนาว ในหมู่บ้านมีแหล่งน้ำ ๑ ไร่ จำนวน ๒ จุด ส่วนใหญ่ช้างป่าจะมากินน้ำ ถ้วย มะละกอ สับปะรด ถั่วฝักยาว โดยช้างจะมีการกระจายตัวกันลงมากินพืชที่ชาวบ้านปลูก ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะเห็นร่องรอยของช้างในช่วงเช้าตรู่ เพราะตอนกลางคืนไม่กล้าออกจากบ้าน ร่องรอยที่พบ เช่น ขี้ช้าง รอยเท้าช้าง พืชผลของชาวบ้านที่ถูกทำลาย ชาวบ้านจะไม่เคยพบช้างฝูงใหญ่ ๆ จะพบเพียงประมาณ ๓ - ๗ ตัวเท่านั้น และในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ มีช้างเพิ่มจากเดิมเล็กน้อย

พฤติกรรมของช้างป่า

ช้างป่าเป็นสัตว์ที่มีความฉลาด สามารถเรียนรู้พฤติกรรมของชาวบ้าน และสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ได้อย่างรวดเร็ว ช้างป่าจะทำงานเป็นทีม โดยมีช้าง ๑ - ๒ ตัว ออกมาทำหน้าที่เป็นช้าง Survey หรือลาดตระเวน ช้างป่าจะออกมากินอาหารที่ชาวบ้านเพาะปลูกในตอนกลางคืน และเมื่ออึดก็เดินกลับเข้าไปในป่า โดยช้างป่าไม่ได้ทำร้ายคน ด้วยหมู่บ้านในตำบลเกษตรสุวรรณจะไม่ค่อยประสบเรื่องช้างป่าออกมาหาอาหารมากนัก แต่ก็มีมีการเฝ้าระวังกันเองในหมู่บ้าน เช่น เริ่มมีการเลี้ยงสุนัข เตรียมอุปกรณ์ขับไล่ เช่น ประทัดลูกบอล

ผลกระทบ และการเยียวยา

ความเสียหายที่เกิดจากช้างป่าเข้ามากินอาหารของชาวบ้านในบ้านเกษตรสุวรรณ ค่อนข้างน้อยมาก ในส่วนพืชผลของชาวบ้าน เพราะนาน ๆ จะมีช้างเข้ามากิน แต่มีผลกระทบด้านจิตใจเพราะคำว่า "ช้าง" ทำให้ชาวบ้านเกิดความกลัวที่จะออกไปเก็บเกี่ยวผลผลิตจากการเพาะปลูก เพราะเกรงว่าจะเจอช้างป่า ซึ่งไม่รู้ว่าจะช้างป่าจะลงมาในชุมชนวันไหน เวลาไหน ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับบ้านคลองโค จึงเกิดการรวมกลุ่มอาชีพ จำนวน ๕ กลุ่ม คือ กลุ่มพริกแกง กลุ่มพริกทอด กลุ่มसानไม้ไผ่ กลุ่มแปรรูปผลไม้ และกลุ่มสมุนไพร ซึ่งกลุ่มเหล่านี้จะนำผลผลิตในชุมชน เช่น พริก ผลไม้ สมุนไพร ที่ปลูกในชุมชนมาแปรรูป เป็นการสร้างความปลอดภัยให้กับคนในชุมชนเพราะสมุนไพรเป็นพืชที่ช้างไม่ชอบกิน ในส่วนการปลูกยาง จะมีการกรีดยางในช่วงเช้าเพื่อหลีกเลี่ยงในการต้องเจอช้างในเวลากลางวัน

การป้องกันและการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต

ในการป้องกันและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต เพื่ออยู่ร่วมกับช้างป่าอย่างปลอดภัย ชาวบ้านคลองโคได้ดำเนินการ ดังนี้

๑. เลี่ยงสุนัข เพื่อเฝ้าบ้าน เมื่อสุนัขเห่าผิดปกติก็จะรู้ได้ว่ามีช้างป่าเข้ามาในบริเวณบ้านของชาวบ้าน
๒. จุดประทัดบอล เพื่อโยนขับไล่ช้างป่าให้ออกจากบริเวณบ้าน
๓. ใช้ไฟโซล่าเซลล์ส่องเข้าไปในสวนทำให้เกิดแสงสว่าง ช้างป่าจะได้ไม่เข้ามาในสวน
๔. เปลี่ยนวิธีการกรีดยางจากตอนกลางคืน เป็นตอนเช้า เพื่อความปลอดภัย
๕. ปลุกพืชผักที่ช้างไม่ชอบกิน เช่น สมุนไพรต่าง ๆ
๖. ปลุกพืชผักสวนครัวไว้กินใกล้ ๆ บ้าน

ทัศนคติของคนที่มีต่อช้างป่า

ชาวบ้านคลองโคมองว่า การอยู่ร่วมกันของคนกับช้างป่า คือ การที่ต่างคนต่างอยู่ ไม่ทำลายกัน ชาวบ้านรู้ว่าพื้นที่ที่อยู่นั้นเป็นพื้นที่ป่า และได้กล่าวว่าคนต้องไม่บุกรุกป่า และควรสร้างแหล่งอาหารที่สมบูรณ์ให้กับช้างป่าในพื้นที่ด้านใน เช่น สร้างแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร การปลูกป่าเพิ่มเติม

หน่วยงานที่ร่วมดำเนินการ

หน่วยงานที่ร่วมดำเนินการช่วยเหลือชาวบ้านเกษตรสุพรรณ ประกอบด้วย สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัด/อำเภอ ให้ความรู้ในเรื่องการประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มอาชีพ และป่าไม้จังหวัด หน่วยงานอนุรักษ์จากศรียาชา จัดอบรมให้ความรู้เรื่องพฤติกรรมช้างป่า และการปรับตัวเมื่อเจอช้างป่า

ภาคผนวก ข

ภาพกิจกรรม

๑. กิจกรรมสัมภาษณ์ผู้บริหารจังหวัด อำเภอ ท้องถิ่น จังหวัดชลบุรี

๒. กิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus Group) วิเคราะห์อาชีพและวางแผนพัฒนาอาชีพ ดำเนินการในพื้นที่อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี จำนวน ๕ หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ ๑ บ้านเข้าห้ายอด ต.พลวงทอง

หมู่ที่ ๒ บ้านเขาชะอางค์ ต.พลวงทอง

หมู่ที่ ๔ บ้านเขาใหญ่ ต.พลวงทอง กลุ่มอาชีพ

หมู่ที่ ๖ บ้านอ่างผักหนาม ต.พลวงทอง

หมู่ที่ ๖ บ้านคลองโค ต.เกษตรสุวรรณ

๓. ร่วมสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในการผลักดันช้างป่า

๔. จัดทำแผนที่เดินดิน ปักหมุดหมู่บ้าน จัดทำ TPMAP

๕. ผลิตภัณฑ์หมู่บ้านคนรักช้าง

- น้ำสำรองพร้อมดื่ม

- ผลิตโดย : กลุ่มหมู่บ้านเขาห้ายอด
- เลขที่ 8 หมู่ที่ 1 ต.พลวงทอง อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี

ชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งเป็นเกษตรกรพบเจอลูกสำรองขึ้น และร่วงหล่นเป็นจำนวนมากตามธรรมชาติ ชาวบ้านจึงมีการทดลองทำโดยการส่งเสริมของผู้นำหมู่บ้าน โดยเห็นว่าลูกสำรองมีสรรพคุณแก้ร้อนในกระหายน้ำ ฯลฯ และเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับชาวบ้าน “น้ำสำรอง” เริ่มจากในพื้นที่หมู่บ้านอำเภอ จนปัจจุบันแพร่หลายเป็นที่รู้จักในระดับจังหวัด

- ไข่เป็ด/ไข่เค็ม

- ผลิตโดย : กลุ่มหมู่บ้านคนรักช้าง บ้านเขาชะอางค์ เลขที่ 250 ม.2 ต.พลวงทอง อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี

- น้ำสมุนไพรเพื่อสุขภาพ “ปัญญาภูมิ”

- ผลิตโดย : นายจำรัส ปุຍกระโทก เลขที่ 724 ม.4 ต.พลวงทอง
- อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี

- ซอสพริก เพชรพลวงทอง

- ผลิตโดย : นางจุฑาทิพย์ จิตหาร
- ม.4 ต.พลวงทอง อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี

- พริกแกง

- ผลิตโดย : กลุ่มหมู่บ้านคชาบุรีรักษ์ บ้านคลองโค เลขที่ ๒๕๐ ม.๖ ต.เกษตรสุวรรณ อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี

- พริกทอดกรอบปรุงรส

- ผลิตโดย : กลุ่มหมู่บ้านคชาบุรีรักษ์ บ้านคลองโค เลขที่ ๒๕๐ ม.๖ ต.เกษตรสุวรรณ อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี

- จักสานไม้ไผ่/ชะลอม

- ผลิตโดย : กลุ่มหมู่บ้านคชาบุรีรักษ์ บ้านคลองโค เลขที่ ๒๕๐ ม.๖ ต.เกษตรสุวรรณ อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี

- กลัวยฉาบ มันฉาบ

- ผลิตโดย : กลุ่มหมู่บ้านคชาบุรีรักษ์ บ้านคลองโค ม.๖ ต.เกษตรสุวรรณ อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี

ที่ปรึกษา

๑. นายโชคชัย แก้วป่อง รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน
๒. นางวิไลวรรณ ไกรโสดา รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน
๓. นายจำเริญ แหวนเพชร ผู้อำนวยการสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน

คณะทำงานส่วนกลาง

๑. นางวรรณมา ลิ้มพานิชย์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนเชี่ยวชาญ
๒. นายรังสรรค์ หังสนาวิน ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมการบริหารจัดการชุมชน
๓. นางสาวธวัชรรัตน์ เดชบุญมา นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
๔. นายไพรัตน์ จงรักษา นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
๕. นางสาวชุติมา ภูมิแก้ว นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
๖. พ.ต.อ.วุฒติชัย มีโชค นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
๗. นางสาวชลธิชา เหมวรชาติ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

คณะทำงานในพื้นที่

๑. สิบเอกอภิณพ มังกรแก้ว พัฒนาการอำเภอบ่อทอง
๒. นายปรารภ คำชุม พัฒนาการประสานงานตำบลพลวงทอง
๓. นางสาววันทนา จิวเจริญกาล พัฒนาการประสานงานตำบลพลวงทอง
๔. นายตระกูล สว่างอารมณ์ กำนันตำบลพลวงทอง
๕. นายเอกชัย สิริจันรรจ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑ ตำบลพลวงทอง
๖. นายดำรงศักดิ์ เกลิมสุข ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๒ ตำบลพลวงทอง
๗. นายธงชัย พิทักษ์วสิน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๖ ตำบลพลวงทอง
๘. นางสาวสรณีย์ยม เกษตรมงคลชัย ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๖ ตำบลเกษตรสมบูรณ์

คนรู้จักช้าง
คนเข้าใจช้าง
คนรักช้าง
คนอยู่ร่วมกับช้าง

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ อาคารรัฐประศาสนภักดี (อาคาร B)

ชั้น 5 ถนนแจ้งวัฒนะ หลักสี่ กทม 10210

โทรศัพท์ 0-2141-6047 โทรสาร 0-2143-8905-7

Email secr@cdd.mail.go.th